

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

KİTÂB-I KÖROĞLU
(vr. 92a-116b)
(İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÜMEYYA SARI

İSTANBUL 2017

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

KİTÂB-I KÖROĞLU
(92a-116b)
(İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÜMEYYA SARI

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MESUT ŞEN

İSTANBUL 2017



MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Sümeyya SARI'nın "Kitâb-ı Köroğlu (vr.92a-116b) (İnceleme, Metin, Dizin)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mesut ŞEN
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

İmza

Üye : Prof. Dr. Gülşen SAĞOL YÜKSEKKAYA
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : ~~Yrd.~~ Doç. Dr. Uğur GÜRSU
Üniversitesi İstanbul Üniversitesi

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 06 / 07 / 2017 tarih ve 2017/13-06 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Müdür



İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖNSÖZ	VII
ÖZET	IX
ABSTRACT	X
KISALTMALAR ve İŞARETLER LİSTESİ	XI
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	XII
1. GİRİŞ	1
1.1. DESTAN.....	1
1.1.1. Destan ve Türk Dünyasında Destan	1
1.1.2. Köroğlu Destanı ve Varyantları	2
1.1.3. Kitâb-ı Köroğlu Hakkında Bilgi.....	2
1.1.4. İncelememize Konu Olan 92a-116b Varaklarının Özeti.....	3
2. DİL İNCELEMESİ	6
2.1. YAZILIŞ (İMLA) ÖZELLİKLERİ	6
2.1.1. Ünlülerin Yazılışı	6
2.1.1.1. a ünlüsünün yazılışı	6
2.1.1.2. e ünlüsünün yazılışı	6
2.1.1.3. é ünlüsünün yazılışı	7
2.1.1.4. ı, i ünlülerinin yazılışı	7
2.1.1.5. o, ö, u, ü ünlülerinin yazılışı	8
2.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı	8
2.1.2.1. p ünsüzünün yazılışı.....	8
2.1.2.2. ç ünsüzünün yazılışı.....	9
2.1.2.3. g ünsüzünün yazılışı.....	9
2.1.2.4. ñ ünsüzünün yazılışı.....	9
2.1.2.5. t ünsüzünün yazılışı	9
2.1.2.6. s ünsüzünün yazılışı	9
2.1.3. Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı.....	10
2.2 SES BİLGİSİ.....	11

2.2.1. Ünlüler.....	11
2.2.1.1. Ünlü Değişmeleri.....	11
2.2.1.1.1. e > é değişimi.....	11
2.2.1.1.2. o > ö, u > ü değişimi	11
2.2.1.1.3. u > a değişimi.....	11
2.2.1.1.4. u > ı değişimi	11
2.2.1.1.5. e > ü değişimi.....	11
2.2.1.2. Ünlü Uyumu	11
2.2.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu.....	12
2.2.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	12
2.2.1.3. Ünlü Türemesi	12
2.2.1.4. Ünlü Düşmesi	12
2.2.1.5. Ünlü Birleşmesi	13
2.2.2. Ünsüzler.....	13
2.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri.....	13
2.2.2.1.1. b > v değişmesi	13
2.2.2.1.2. b > m değişmesi	13
2.2.2.1.3. p > f değişimi	13
2.2.2.1.4. t > d değişimi	13
2.2.2.1.5. d > y değişimi	14
2.2.2.1.6. ç > ş değişimi	14
2.2.2.1.7. k > ğ değişimi	14
2.2.2.1.8. ñ > k değişimi	14
2.2.2.1.9. z > s değişimi	14
2.2.2.1.10. ğ/g > v değişimi	15
2.2.2.1.11. ğ/g > y değişimi	15
2.2.2.2. Ünsüz Düşmesi	15
2.2.2.2.1. r düşmesi	15
2.2.2.2.2. l düşmesi	15

2.2.2.2.3. b düşmesi	15
2.2.2.2.4. g/ğ düşmesi	15
2.2.2.3. Ünsüz türemesi	15
2.2.2.3.1. y türemesi.....	16
2.2.2.3.2. n türemesi.....	16
2.2.2.4. Ünsüz İkizleşmesi	16
2.2.2.5 Ünsüz Benzeşmesi	16
2.2.2.6. Göçüşme	16
2.2.2.7. Hece Düşmesi	16
2.3. ŞEKİL BİLGİSİ	17
2.3.1. Yapım Ekleri	17
2.3.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri	17
2.3.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri.....	17
2.3.1.3. İsimden Fiil Yapma Ekleri.....	18
2.3.1.4. Fiilden Fiil Yapma Eki	18
2.3.2. İsimler.....	19
2.3.2.1. Çokluk Ekleri.....	19
2.3.2.2. İyelik Ekleri	19
2.3.2.2.1. Birinci teklik şahıs iyelik eki -m, -(ı)m, -(i,ü)m	19
2.3.2.2.2. İkinci teklik şahıs iyelik eki +ñ.....	20
2.3.2.2.3. Üçüncü teklik şahıs iyelik eki +ı/+i; +sı/+si	20
2.3.2.2.4. Çokluk birinci şahıs iyelik eki +mız/+miz.....	20
2.3.2.2.5. Çokluk ikinci şahıs iyelik eki +ñız/+ñiz	20
2.3.2.2.6. Çokluk üçüncü şahıs iyelik eki +ları/+leri.....	20
2.3.2.3. Aitlik Eki +ğı/+gi.....	20
2.3.2.4. Hâl Ekleri	20
2.3.2.4.1. Yalın Hâl.....	20
2.3.2.4.2. İlgi Hâli +nıñ/+niñ; +nı/+ni, +iñ/+iñ	20

2.3.2.4.3. Yönelme Hâli +ğa/+ge; +a/+e	21
2.3.2.4.4. Bulunma Hâli +da/+de.....	21
2.3.2.4.5. Uzaklaşma Hâli +dın/+din, +dan/+den , (nadiren) +nan	21
2.3.2.4.6. Yükleme Hâli +nı/+ni, + n (nadiren), +ı/+i, +dı	21
2.3.2.4.7. Vâsıta Hâli +n, +la	21
2.3.2.4.8. Eşitlik Hâli +ça/+çe; -day/-dey	21
2.3.2.4.9. Yön Gösterme Hâli +ra/+re; +karı.....	22
2.3.2.5. Soru Ekleri +mu/+mü (nadiren) +ma/+me/	22
2.3.3. Sıfatlar	22
2.3.3.1. Niteleme Sıfatları	22
2.3.3.2. Belirtme Sıfatları.....	22
2.3.3.2.1. İşaret Sıfatları.....	22
2.3.3.2.2. Sayı Sıfatları	22
2.3.3.2.2.1. Asıl sayı sıfatları	22
2.3.3.2.2.2. Topluluk sayı sıfatları	23
2.3.3.2.3. Soru Sıfatları	23
2.3.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları.....	23
2.3.4. Zarflar	23
2.3.4.1. Yer Zarfları	23
2.3.4.2. Zaman Zarfları	23
2.3.4.3. Miktar Zarfları	23
2.3.4.4. Durum Zarfları.....	23
2.3.5. Zamirler	23
2.3.5.1. Şahıs Zamirleri.....	23
2.3.5.2. Dönüşlülük Zamiri.....	24
2.3.5.3. İşaret Zamirleri	24
2.3.5.4. Soru Zamirleri.....	24
2.3.5.5. Belirsizlik Zamirleri.....	25

2.3.5.6. Bağlama Zamirleri	25
2.3.6. Edatlar.....	25
2.3.6.1. Ünlem Edatları	25
2.3.6.2. Bağlama Edatları.....	25
2.3.6.2.1. Sıralama Edatları.....	25
2.3.6.2.2. Karşılaştırma Edatları:	25
2.3.6.2.3. Cümle Başı Edatları	25
2.3.6.3. Sona Gelen Edatlar	26
2.3.7. Fiiller	26
2.3.7.1. Fiil Çekimi	26
2.3.7.1.1. Şahıs Ekleri	26
2.3.7.1.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri	26
2.3.7.1.1.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri.....	26
2.3.7.1.1.3. Emir Şahıs Ekleri	26
2.3.7.1.2. Şekil ve Zaman Ekleri.....	26
2.3.7.1.2.1. Bildirme Kipleri	27
2.3.7.1.2.1.1. Geniş Zaman	27
2.3.7.1.2.1.2. Şimdiki Zaman.....	27
2.3.7.1.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman	27
2.3.7.1.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman	27
2.3.7.1.2.1.5. Gelecek Zaman	28
2.3.7.1.2.2. Tasarlama Kipleri	28
2.3.7.1.2.2.1. Emir Kipi	28
2.3.7.1.2.2.2. Şart Kipi	29
2.3.7.1.2.2.3. Gereklilik Kipi	29
2.3.7.1.2.2.4. İstek Kipi.....	29
2.3.7.1.3. Asıl Yardımcı Fiiller	29
2.3.7.1.3.1. é(r)-	29

2.3.7.1.3.2. dur/tur-turur	29
2.3.7.1.3.3. bol-	29
2.3.7.1.4. Fillerin Bileşik Çekimi.....	30
2.3.7.1.5. Fiillerde Soru	30
2.3.7.1.6 Birleşik Fiiller	30
2.3.7.1.6.1. İsimlerden Fiillerle Yapılan Bileşik Fiiller	30
2.3.7.1.7. Tasvir Fiilleri	31
2.3.7.1.7.1. Yeterlik Fiili.....	31
2.3.7.1.7.2. Tezlik Fiili.....	32
2.3.7.1.7.3. Süreklilik Fiili	32
2.3.7.1.7.4. Yarı Tasviri Fiiller	32
2.3.7.1.8. Sıfat-Fiiller.....	32
2.3.7.1.9. Zarf-Fiiller	32
METİN.....	34
DİZİN	69
KAYNAKLAR.....	135

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Muhammed Fuzûlî El Yazmaları Enstitüsünde muhafaza edilen B-206/1824 numaralı “Kitabi-Koroğlu” adlı eserin 92a-116b varaklarını kapsamaktadır. Eser, Koroğlu Destanı’nın Çağatayca (Eski Özbekçe) varyantıdır.

İki yüz altmış varaktan oluşan eserin 1a-68b varakları Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü yüksek lisans öğrencilerinden Ayşe Özkan Akdağ ve Maral Baratova tarafından Prof. Dr. Mesut Şen’in danışmanlığında çalışılmaktadır. Yine 68b-92a varakları Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü yüksek lisans öğrencilerinden Özlem Turan tarafından çalışılmıştır. 92a-116b varakları ise tarafımızdan çalışılmıştır. Eserin 116b-139a varakları hâlâ Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü yüksek lisans öğrencilerinden Özge Aktaş tarafından Prof. Dr. Mesut Şen’in danışmanlığında çalışılmaktadır.

Klasik sonrası Çağatay Türkçesi özelliği gösteren eserde, özellikle söz varlığı açısından Kırgız Türkçesinin etkisini görmek mümkündür. Bu dil özelliği gerekse daha önce karşılaşılmamış bir varyant olması açısından önem teşkil etmektedir.

Çalışmamız giriş bölümü hariç inceleme, metin ve dizin olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde; destanın tanımının ardından Koroğlu destanı ve varyantları hakkında bilgi verildi. Daha sonra *Kitâb-ı Koroğlu* adlı eser hakkında bilgi verilerek 92a-116b varakları özetlendi.

İnceleme bölümünde; eser imla, ses ve şekil özellikleri açısından ele alınıp incelendi.

Metin bölümünde ise eserin belirtilen varakları transkripsiyon alfabesiyle Latin harflere aktarıldı. Metinde yanlış yazılmış olup onarılan yerler dipnotlarda gösterildi.

Dizin bölümünde bahse konu eserde geçen bütün kelimelerin alfabetik dizini yapıldı. Aynı zamanda kelime grupları ya da birleşik yapılar da yine dizinde gösterildi. Dizinde geçen kelime ve birleşik yapıların anlamları verilirken bağlam içerisinde taşıdıkları anlamları tespit edilmeye çalışıldı ve bu sebeple bazen bir kelimeye birden çok anlam verildi. Herbir farklı anlam, sıra numaralarıyla belirtildi.

Çalıştığım süre boyunca kendisine her başvurduğumda bilgi ve birikimlerini benimle paylaşmaktan çekinmeyen, çalışma sürecini büyük bir keyif hâline getiren, çalışmamı en ince detayına kadar takip eden ilgi ve alakasıyla çalışma disipliniyle bana her zaman örnek olan çok kıymetli hocam Prof. Dr. Mesut Şen'e teşekkür ederim.

Eserin tam metninin Azerbaycan'dan getirilmesinde emeği olan bilgi ve düşüncelerini daima benimle paylaşan Yard. Doç. Dr. Mehdi Genceli'ye, yazmış olduğu dizin programı sayesinde çalışmamın dizin bölümünde bana fazlasıyla yardımcı olan Prof. Dr. Ceval Kaya'ya teşekkürü borç bilirim.

Tez çalışmam boyunca ilgi ve desteklerini eksik etmeyen sevgili aileme, sevgi ve dostluklarıyla çalışmam boyunca beni daima yüreklendiren kıymetli arkadaşlarım Özlem Turan ve Fatma Öksüz Yılmaz'ın ve Fatma Öksüz Yılmaz'ın desteğini ve öğütlerini ise her zaman hatırlayacağım değerli hocam Nurettin Albayrak'a bana kattıkları için daima minnettar kalacağım.

Sümeyya SARI

İstanbul, Haziran 2017

ÖZET

Türk dilinin Orta Asya’da 15.-20. yüzyıllar arasındaki dönemine Çağatay Türkçesi denir. Bu çalışmada “Kitabi-Koroğlu” adlı eserin 92a-116b varakları incelenmiştir. Müellifi belli olmayan Kitâb-ı Koroğlu adlı eser Mirza Halil Yüzbaşıyev Karabağî tarafından 1936-1937 yılları arasında yazıya geçirilmiştir. Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Muhammed Fuzûlî El Yazmaları Enstitüsünde bulunan B-206/1824 numaralı bu eser esas itibariyle Klasik sonrası Çağatay Türkçesi metnidir.

Çalışma, giriş dışında üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; destan, Türk edebiyatında destan, Koroğlu Destanı ve varyantları hakkında bilgiler verildi. Daha sonra incelenen varakların özeti yapıldı. İnceleme bölümünde; metindeki ses ve şekil özellikleri belirtildi. Metin bölümünde ise transkripsiyon alfabesi kullanılarak eser Latin harflere aktarıldı. Son olarak dizin bölümünde; metnin dizini ve sözlüğü oluşturuldu.

Kitâb-ı Koroğlu, Türk dili için karışık saha özelliği göstermesi ve Koroğlu Destanı’na ait bir rivayet olması açısından önem teşkil eder.

Anahtar Kelimeler: Kitâb-ı Koroğlu, Koroğlu Destanı, destan, Çağatay Türkçesi, Türk dili.

ABSTRACT

Chagatay language is the name of Turkish language which used in Central Asia at the 15th-20th centuries. In this study, the part of 92a-116b folios of “Kitabi-Koroğlu” has been analyzed. *Kitâb-ı Koroğlu*, the author of which is unknown, has been scribed by Mirza Halil Yüzbaşıyev Karabağî in 1936-1937. The text has been found Azerbaijan National Academy of Sciences Institute of Manuscripts named after Mahammad Fuzuli with B-206/1824 number. The text is pertains to last period of Chagatay language in essence.

This study is composed of three main chapters, except the introduction. It was informed about epopee, epopee in Turkish literature, The Epic of Koroghlu and variants in the introduction. After that the text was epitomised. In the examination part, phonetic and morphological features of the text have been represented. In the text part, the text has been transcribed from Arabic alphabet into Roman alphabet. In the last chapter, index and glossary of the text have been given.

Kitâb-ı Koroğlu is important in terms of having different Turkic dialects for Turkish language and a rumor belonging to The Epic of Koroghlu.

Key words: *Kitâb-ı Koroğlu*, The Epic of Koroghlu, epopee, Chagatay language, Turkish language.

KISALTMALAR ve İŞARETLER LİSTESİ

a : Her bir varağın ön yüzü

a.g.e. : Adı geçen eser

Ar. : Arapça

b : Her bir varağın arka yüzü

Bk. : Bakınız

C. : Cilt

çev. : Çeviren

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

Far. : Farsça

hızl. : Hazırlayan

Krş. : Karşılaştırınız

mec. : Mecaz, mecazen

R. Rusça

S. : Sayı

s. : Sayfa

TDAY : Türk Dili Araştırmaları Yıllığı

TDEA : Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

+ : İsim tabanına gelen ekten önce kullanılır.

- : Fiil tabanına gelen ekten önce kullanılır.

/ : Eklerdeki şekilleri gösterir. Dizinde varak numaraları ile satır numaralarını ayırmak için kullanılır.

</> : Kelimenin kaynağını gösterir.

[] : Yazmada okunamayan, olmayıp eklenen veya onarılan yerleri gösterir.

() : Yazmada yanlışlıkla yazılan tekrarları göstermek için kullanılır.

(?) : Okunamayan kelimeleri veya şüpheli durumu belirtir.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	ʾ
ا	a, e
آ	a, ā
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	ṯ
ج	c, ç
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ẓ
ر	r
ز	z
س	s
ش	š
ص	ṣ
ض	ẓ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	‘
غ	ġ
ف	f
ق	q
ك	k, g, ñ
نك	ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	o, ö, u, ü, v
ه	a, e, h
ی	é, i, î, ī, y

1. GİRİŞ

1.1. DESTAN

1.1.1. Destan ve Türk Dünyasında Destan

Bilindiği ve bu konudaki çoğu kaynaklarda kaydedildiği gibi, destan kelimesi dilimize, İslâmiyet'in kabulünden sonra “efsane, mesel, hikâyet-i güzeşteğân” anlamında kullanılan Farsça kökenli “dâstân” kelimesinin ses ve anlam değişikliğiyle girmiştir.¹ Bu kavram batı dillerinde ise *epoee* ile karşılık bulmaktadır.

En genel tanımıyla destan büyük, olağanüstü toplum ve kahramanlık olaylarını uzun ve manzum olarak anlatan edebiyat türüdür.² Destanların temelde üç ana bölüm üzerine inşa edildiği görülmektedir: 1. Doğuş. Milletin ortak şuurunda ve hayal gücünde iz bırakan birtakım tarihî ve sosyal olaylar meydana gelir, bunlarda rol alan bazı kahramanlar yüceltilerek ön plana çıkarılır. 2. Yayılış. Olay ve kahramanlarına yenileri eklenerek destan bölgeden bölgeye ve kuşaktan kuşağa geçer. 3. Yazıya geçiriliş. Bu dönemde sözlü geleneği bilen güçlü bir şair ortaya çıkar ve destanı bir şiirler bütünü halinde nazma çeker.³

Destanın edebiyatçılar tarafından yapılan en genel tasnifi *İslâmiyet'ten Önceki Türk Destanları* ve *İslâmî Dönem Türk Destanları* şeklindedir. Bu bağlamda Yaratılış Destanı, Alp Er Tunga Destanı, Şu Saka Destanı, Oğuz Kağan Destanı, Kurttan Türeyiş Destanı, Ergenekon Destanı, Türeyiş ve Göç Destanı, Manas Destanı ve Cengiznâme İslâmiyet'ten önceki Türk destanları arasında iken Satuk Buğra Han Destanı, Battal Gazi Destanı, Dânişmendnâme, Saltuknâme ve nihayet Köroğlu Destanı da İslâmî dönem Türk destanları arasında sayılmaktadır.⁴

Esas itibariyle Köroğlu destanında İslâmî bir öz bulunmasa da musannif ve nâkiller kendi mezhep ve tarikat anlayışlarını esere yansıtarak hikâyelere dinî birtakım özellikler kazandırmaya çalışmışlardır.

¹ M. Öcal Oğuz, “Destan Tanımı ve Eski Türk Destanları”, *Millî Folklor*, S. 62 (2004), s. 5-7.

² *TDEA*, “Destan”, C. 2, s. 263-271.

³ Kâzım Yetiş, “Destan”, s. 202-205.

⁴ Kâzım Yetiş, “Destan”, *DİA*, C.9, s. 202-205.

1.1.2. Köroğlu Destanı ve Varyantları

Nereli olduğu tam bilinmeyen, hikâyelerinde de bu konuda açık bilgi bulunmayan Köroğlu⁵Balkanlar'dan Doğu Türkistan'a, Güneybatı Anadolu'dan Sibirya'ya kadar uzanan Türk dünyasında hikâyeleri anlatılan ve okunan tarihî bir şahsiyettir.⁶

Başta Batılılar olmak üzere birçok araştırmacı, Köroğlu hikâyelerinden hareket ederek onun tarihi şahsiyeti hakkında çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Bunlardan Köroğlu hikâyelerini Batı'ya ilk tanıtan A.Chadzko'dur.⁷

Köroğlu, bir destan içerisinde yer alan kahramanların olması gerektiği tüm özelliklere sahiptir. Onun etrafında her toplumun çeşitli hurafelerinin ve dönemin önemli olaylarının ve birçok hikâyedeki epizotların toplandığı görülmektedir.⁸

Zamanla pek çok kola ayrılan Köroğlu destanı, Türkmen, Kazak, Özbek, Uygur, Azerbaycan ve Türkiye Türkleri tarafından bilinmekte ve anlatılmakta ve bu Türk boylarının komşuları olan Tacikler, Orta Asya Arapları, Ermeniler, Gürcüler tarafından bilinmekte ve anlatılmaktadır.⁹ Çalışmamıza konu olan *Kitâb-ı Köroğlu* adı adlı eserin, temel unsurlar göz önünde bulundurularak incelendiğinde, bu rivayetlerden en çok Özbek rivayetleri ile benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Özbekistan'da derlenmiş olan pek çok Köroğlu metni içinde özellikle Polkan Şair ve Rahmetullah Yusufoglu'dan derlenen metinler üzerinden yaptığımız karşılaştırmalar neticesinde bahsedilen metinlerin, bizim incelediğimiz metinle örtüştüğü görülmüştür.

Köroğlu destanı ile ilgili ilk Türkçe yayın Kâtip Molla Hasan Mir Babaoğlu tarafından yapılmıştır. 1890 yılında Kazan Üniversitesi Matbaasında “Hikâyet-i Köroğlu Sultan” adıyla basılan eser Özbek rivayetidir. Söz konusu eserin Özbek rivayeti olduğunu P.Naili Boratav “Köroğlu Destanı” adlı kitabında belirterek eserin kısa bir özetini de vermiştir. Bu eser Köroğlu'nun Çağatayca varyantı olup tarafımızdan incelenmiş ve bizim çalıştığımız metin ile büyük ölçüde benzerlik gösterdiği yapılan karşılaştırmalar neticesinde anlaşılmıştır.

1.1.3. *Kitâb-ı Köroğlu* Hakkında Bilgi

2007'de Bakü'de yayımlanan *Türk El Yazmaları Kataloğu*'nun birinci cildi “Folklor Abideleri ve Müellifsiz Elyazmalar” adını taşıyan ve Azerbaycan Milli İlimler

⁵ Faruk Sümer ve Nurettin Albayrak, “Köroğlu”, *DİA*, C. 26, s. 268-270.

⁶ Faruk Sümer ve Nurettin Albayrak, “Köroğlu”, s. 268-270.

⁷ Faruk Sümer ve Nurettin Albayrak, “Köroğlu”, s. 268-270.

⁸ Pertev Naili, Boratav, *Köroğlu Destanı*, Evkaf Matbaası, İstanbul 1931, s. 6.

⁹ Ayrıntılı bilgi için Bk. Metin Ekici, *Türk Dünyasında Köroğlu Anlatmaları*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

Akademisi Muhammed Fuzûlî El Yazmaları Enstitüsünde muhafaza edilen el yazması eserlerin kayıtlarından müteşekkildir. Kataloğun ilk cildinde müellifi belli olmayan birtakım halk edebiyatı ürünleri ve bazı folklorik eserler tanıtılmıştır. Söz konusu bölümde destan özelliği gösteren ve üçü Koroğlu'na ait olan 36 el yazması eserden bahsedilmektedir. Bu katalog üzerinden elde ettiğimiz bilgilere göre D-674/7324 numaralı “Koroğlu” adlı ilk yazma 1911 tarihini taşımaktadır ve 16 varaktan müteşekkildir.¹⁰ Koroğlu Destanı'yla alakalı üçüncü kayıt ise “Meşhur Koroğlu Hekayesi” adıyla D-381/10358 numaralı kayıttır. 53 varaktan ibaret olan bahse konu yazmanın yazıldığı tarih ve yer hakkında herhangi bir bilgi yoktur.

Çalışmamıza konu olan “Kitâbi-Koroğlu” adlı el yazması ise hacimce diğer nüshalardan büyük olup 260 varaktır. B-206/1824 numaralı bu eser Koroğlu Destanı'nın Çağatayca varyantıdır. Kayda göre eserin asıl nüshası Rusya Sank Petersburg Şarksinaslık Enstitüsünde¹¹ saklanmaktadır. Söz konusu asıl nüshadan Mirza Halil Yüzbaşıyev Karabağî tarafından 1936-1937 yıllarında istinsah edilmiştir. Ancak asıl nüshanın burada olduğuna dair kesin bir veri elde edilemediğimiz için bu bilgilerin doğruluğunu kanıtlayamamaktayız. Eserin sonundaki bir kayıttan asıl el yazmasının yazılma tarihinin 1874-1875 (h. 1291) olduğu anlaşılmaktadır. Eserin başlangıcında Garib mahlaslı şairin bir gazeli (1a-1b) ve iki tahmisi (1b-3b) bulunmaktadır. Siyah renkli karton cilde sahip olan bir deftere müsvedde tarzında kaleme alınmış olan eserin satır yazısı yer yer değişse de genel itibarıyla on birdir. Destan nazım-nesir karışık bir şekilde yazılmış olup nazım bölümleri çoğunluktadır. Mensur kısımlar asıl hikâyenin anlatıldığı bölümlerdir.

Esas itibarıyla Klasik sonrası Çağatay Türkçesi metni olan *Kitâb-ı Koroğlu* adlı bu eser, yer yer karışık saha özelliği göstermektedir. Özellikle Kıpçak Türkçesinin çağdaş şivelerinden Kırgız Türkçesi ile Kuzey Özbekçesi adı verilen şivenin, dil özellikleri bakımından tesir ettiği görülmektedir. Ayrıca Batı Türkçelerinden özellikle Azerbaycan Türkçesinin dil özellikleri de metnimizde mevcuttur.

1.1.4. İncelememize Konu Olan 92a-116b Varaklarının Özeti

Daha önceki varaklardan anlaşılacağı üzere Avaz Oğlan işlediği bir hata yüzünden Çembil'den gönderilir ve ondan Hüdik gölünden dokuz katar ördek getirilmesi

¹⁰ El yazması hakkında ayrıntılı bilgi için Bk. Ali Memmedbaşıroğlu, “Koroğlu Destanına Ait Elyazma Nüshaları”, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Folklor Enstitüsü KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesi “Ortak Türk Geçmişinden Ortak Türk Geleceğine” VI. Uluslararası folklor konferansının materyalleri, Bakü 2010, s. 156-160.

¹¹ Bugünkü adı, Rusya Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü'dür.

istenir. Ördekleri alıp dönerken çok yorulan Avaz Oğlan Türkmen obasına uğrar. Burada gördüğü bir kız kendisine âşık olur. Ayna Gül adındaki bu kız Avaz'a onun ancak Köroğlu'un kölesi olabileceğini çünkü Köroğlu'nun bir oğlu olmadığını söyler ve bu durum Avaz'ı çok üzer. Bizim incelediğimiz bölüm Avaz'ın bu durumuyla başlar.

Avaz Han'ın bulunduğu yer Ahmed Serdar'ın obasıdır ve önünde bulunduğu ev de Ahmed Serdar'ın evidir. Ahmed Serdar'ın on beş yaşında bir kızı vardır ve adı Bota Köz'dür. Bu kız o kadar güzeldir ki su içse boğazından görünür, yemek yese damağından görünür. Bu ay yüzlü kız o saatlerde herkes bir davete katıldığından evde yalnızdır. Avaz Han kapının önündeki kızın sözlerinden dolayı kederlenerek atının yönünü çevirir. O esnada Bota Köz evin açık kapısından çıkarak çelime ot verip Avaz'ın arkasından “geri dön can beyi!” şeklinde seslenerek bir gazel söyler.

Avaz Han kızın sözlerini duyup evin açık bahçe kapısından girer ve güzelliği ile karanlık evi aydınlatan Bota Köz'ü görür. O anda Bota Köz'e âşık olan Avaz Han ona nice tatlı sözler söyler. Bota Köz'ün Ahmed Serdar'ın kızı olduğunu öğrenen Avaz Han, kendisinin de Köroğlu'nun oğlu olduğunu söyler. Avaz'ın ona talip olması üzerine Bota Köz, babasının kendisini kimseye denk görmediğini ve ona talip olanları reddettiğini ifade eder. Avaz Han, Bota Köz'ün bu umutsuz konuşmalarından dolayı çok üzülür. Ben en iyisi öz yurduma gideyim diye düşünür. Orada kimsenin kendisini ayıplamayacağına inanan Avaz, Kır At'a biner ve yola koyulur. Bir süre yol aldıktan sonra üzüntüden bitkin düşen Avaz, başına gelenleri annesi ve Kırk Yiğit'in bilemeyeceğini, onların kendisini ayıplayacağını düşünür. Bu durumu düzeltmek için Çembil'e dönmesi gerektiğine inanan Avaz, Köroğlu'ndan Bota Köz'ü istemesini talep edeceğini eğer isterse ona boyun eğeceğini istemezse de Çembil'i terk edeceğini söyler ve yola koyulur.

Bütün bunlardan habersiz Avaz'ın yolunu gözleyen Köroğlu Han ise Avaz'ın avdan dönmeyişinden korkarak güçsüz düşer. Kapıda Aga Yunus Peri, Miskal Peri, Gülnar Peri ve diğer dokuz eşyle Avaz için endişelenerek etrafa bakınırlar. Akşama doğru Avaz'ın dönmemesi üzerine Köroğlu, oğlunun kötü adamlarla karşılaşmış olabileceğini düşünür ve korkusu iyice artar. Köroğlu ve eşleri endişe içindeyken birdenbire uzaktan Avaz'ın geldiği görülür. Ancak Avaz o kadar üzgündür ki gözyaşları atının boynunu ıslatmıştır. Bunu gören Kırk Yiğit hemen Avaz'a doğru koşar ve ona selam verirler. Ancak Avaz kimseyle konuşmadan geçip gider. Bu durumu gören Köroğlu, Avaz'ın arkasından giderek onu odasında oturtur ve niçin bu kadar ağladığını

sorar. Avaz bazı açıklamalarda bulunsa da Köroğlu ona inanmaz ve esas meseleyi öğrenmek ister. Oğlunun başından geçenleri   renen Köroğlu, Türkmen beylerini ve Aksakallıları danışmak üzere davet edip onlardan Ahmed Serdar'a giderek Bota K z'e Avaz adına talip olmalarını emreder. Ancak beyler Ahmed Serdar'ın zalim biri olduğunu bildikleri için Köroğlu'nun bu talebini geri çevirmek isterler. Köroğlu'na bu cevabı vermeye çekinen beyler kendi aralarında Yartı Bay Aksakal adında bir beyi sözcü tayin ederler. Yartı Bay beylerin Ahmed Serdar'a gitmek istemediklerini eğer giderlerse Ahmed Serdar'ın onları kılıçtan geçireceğini bu sebeple de Köroğlunun onlara merhamet etmesi gerektiğini ifade eder. Beylerinin artık kendisinden korkmadığını ve talebini yerine getirmeyeceklerini anlayan Köroğlu bu duruma çok sinirlenir, beyleri yanından ayrıldıktan sonra öfkeyle meyhanenin yolunu tutar.

Köroğlu ve beylerinin t m konuşmalarını evin arka tarafında dinleyen Avaz Oğlan bu duruma çok üzülür, meyhaneye giderek Kırk Yiğit'e ve Köroğlu'na şarap ikram eder. Avaz'ın amacı babası ve Kırk Yiğit'in sarhoş olmasını beklemek ve onlar uykuya daldıktan sonra Çembil'i terketmektir. Kırk Yiğit ve Köroğlu'nun uykuya dalmasıyla meyhaneden çıkar. Mecnun Gök adlı atına binen Avaz yalnızca annesi Aga Yunus Peri ile vedalaşarak Çembil'den uzaklaşır. Aga Yunus Peri Avaz'ın gittiğini haber vermek için meyhaneye gelir ancak Köroğlu ve Kırk Yiğit'in uyuduğunu görür. Bu vaziyette    g n kalan Köroğlu ve Kırk Yiğit    gün sonra kendilerine gelirler. Kendine gelir gelmez Avaz'ı görmek isteyen Köroğlu Aga Yunus Peri'den onun Çembil'i terkettiğini öğrenir. Aga Yunus Peri ve Köroğlu karşılıklı a la arak gazeller söylerler.

2. DİL İNCELEMESİ

2.1. YAZILIŞ (İMLA) ÖZELLİKLERİ

Kitâb-ı Köroğlu'nun incelememize konu olan bölümünde, genellikle Eski Uyгур imlası kullanılırken yer yer Arap-Fars imlası özelliklerine de rastlanmaktadır. Eser ta'lik hat ile kaleme alınmış ve istisnalar dışında neredeyse hiç hareke kullanılmamıştır.

2.1.1. Ünlülerin Yazılışı

2.1.1.1. a ünlüsünün yazılışı

İlk hecede

Çoğunlukla medli elif (ا), nadiren ise elif (آ) şeklindedir.

ayım	92b/08	آیم	atam	106a/02	آتم	ayrılığ	112a/07	آیریلغ
aķ	111b/03	آق	altun	114a/01	آلتون	alma	96b/10	آلمه
Söz konusu harfin gösterilmediği örnekler de mevcuttur:	ķayıp	105b/11	قیتپ					

Orta hecede:

a ünlüsü orta hecede genellikle elif (ا) ve he (ه) ile gösterilmektedir.

çıķańa	112a/09	چقانكه	ķanatların	115b/05	قناتلارین	bayağım	116a/04	بیاغم
oylağın	116a/05	اویله غین	ķarańızlar	98b/01	قرانکز لر	yamańa	93a/08	یمانغه

Son hecede

Son hecede a ünlüsü genellikle he (ه) ve bazen de elif (ا) ile gösterilmektedir.

anda	93b/08	انده	munda	97b/07	مونده	digerğaç	98a/09	دیگرغچه
şuńa	100b/16	شنكا	mańa	102a/09	منكا	ķulińa	105a/03	قلینا

2.1.1.2. e ünlüsünün yazılışı

İlk hecede

İlk hece e ünlüsü için herhangi bir okutucu ve hareke kullanılmamıştır.

ķekip	93b/06	چکیپ	tengim	95a/08	تنگم	ķerekse	103a/11	کركسه
yerler	94a/09	یرلر	yegeni	105a/06	یگانی	ķelincek	92b/03	کلینك

Orta hecede

Orta hecede genellikle elif (ا) ile bazen de he (ه) ile gösterilmektedir.

neçeler 103a/08 نچه لر ölmedi 112b/04 اولمادی kélbetli 114a/04 کلباتلی
bererge 108b/05 برارکه süreydür 104b/02 سورایدور köterip 92b/09 کوتاریپ

Son hecede

Genellikle he (ه) bazen de elif (ا) ile gösterilmektedir.

küreke 92a/11 کرکه esende 102a/08 اسانده kette 111a/01 کته
yigitge 98a/04 یکتکا atage 113a/06 اتاکه körfe 100a/05 کورفه

2.1.1.3. é ünlüsünün yazılışı

İlk hecede

Metnimizde sadece ilk hece ünlüsü olan é daima ye (ی) ile gösterilmiştir.

bég 93a/07 بیک érdi 94a/12 ایردی sén 94b/03 سین
kélip 95a/11 کیلیپ émdi 95b/06 ایمدی nége 99a/11 نیکا

2.1.1.4. ı, i ünlülerinin yazılışı

İlk hecede

Metnimizde ilk hece ı, i ünlüleri genellikle ye (ی) ile gösterilmiştir.

kılur 101a/09 قیلور kıznı 102a/06 قیزنی sırtıdın 105b/01 سیرتی دین
sizniñ 104a/04 سیزنیک içinde 103b/09 ایچنده iki 92b/05 ایکى

Orta hecede

Orta hecede ı, i ünlüleri genellikle ye (ی) ile gösterilmiştir. Bazen de hiç hareke kullanılmamıştır.

yıgında 103b/11 بیغین yanındagi 104a/02 یانینداکی
қанına 104b/07 қанина yüzimni 104b/11 یوزیمنى

Son hecede

Son hece ünlüsü ı, i daima ye (ی) ile gösterilmiştir.

tuznı 106b/07 توزنى yavçı 104b/08 یاوچی
ulı 106b/10 اولى tiri 107a/02 تری

2.1.1.5. o, ö, u, ü ünlülerinin yazılışı

Metnimizde bu dört ünlü vav (و) ile karşılanmaktadır. Bu dört harfi birbirinden ayırt edecek herhangi bir işaret yoktur.

İlk hecede

İlk hecede o, ö, u, ü genellikle vav (و) ile karşılanmaktadır.

köñül 101a/03 كونكول örtedi 101a/06 اورتادی oğlum 101a/07 اوغلوم
kuzum 99b/12 قوزوم tüzetip 115b/06 توزاتىپ uçğur 115b/09 اوچکور

Orta hecede

Orta hece ünlüsü o, ö, u, ü genellikle vav (و) ile gösterilmektedir.

kurusun 112b/07 قوروسون öldürmey 110b/06 اولدورماي
tonunı 106a/07 تونونى yaruğa 93b/07 ياروقا

Son hecede

Orta hece ünlüsü o, ö, u, ü genellikle vav (و) ile gösterilmektedir.

kündüz 95a/01 كوندوز toköz 97b/01 توقوز
kılur 98a/02 قيلور tögül 102a/08 توگول

2.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

2.1.2.1. p ünsüzünün yazılışı

Metnimizde ilk hece ve orta hecede p ünsüzü daima pe (پ) ile karşılanmaktadır.

peri 98a/11 پرى çapıp 115a/06 چاپىپ
töpege 100b/02 توپاكا yipekdür 93b/03 يىپاكدر

Son hecede p ünsüzü genellikle (ب) ile gösterilmiştir. p’li yazımlara da rastlamak mümkündür.-p zarf-fiil eki ise genellikle (ب) ile gösterilmiş ancak (پ) ile gösterildiği örnekler de mevcuttur.

çağırıp 92b/09 چاغرىپ tartıp 93b/06 تارتىپ
édüp 95a/01 ادوپ véripdür 103a/02 ورىپدور

2.1.2.2. ç ünsüzünün yazılışı

Metnimizde ç ünsüzü ilk, orta ve son hecede daima (چ) ile gösterilmiştir.

çaçak	114a/05	چاچاق	açılğan	96b/10	آچیلغان	barça	94b/01	بارچه
çıkıp	93b/08	چقپ	açılıp	116b/03	آچیلیپ	yavçı	103a/09	ياوچی

2.1.2.3. g ünsüzünün yazılışı

Metnimizde g ünsüzünü k ünsüzünden ayıracak herhangi bir işaret yoktur. Bu iki harf de (ک) ile gösterilmiştir.

eger	98a/03	اگر	ötgenini	101a/11	اوتگانی نی
nége	99a/11	نیکا	bég	93a/07	بیك

2.1.2.4. ñ ünsüzünün yazılışı

Metnimizde ñ ünsüzü (نک) ve (ک) ile gösterilmiştir.

soñ	98a/06	سوک	saña	110b/01	سکا	köziniñ	113a/10	کوزی ننک
anıñ	114b/01	انیک	atnıñ	93b/04	ات نیک	köñül	98a/07	کونکل

2.1.2.5. t ünsüzünün yazılışı

Metnimizde Türkçe kelimelerde t ünsüzü daima te (ت) ile gösterilmiştir.

Toğrı	100b/09	توغری	tuman	107b/04	تمان
artuqđı	112b/11	آرتوقدی	savut	114b/06	ساوت

Metnimizde genellikle (ت) ile gösterilen at kelimesi birkaç yerde tı (ط) ile gösterilmiştir. Bunun dışında yalnızca bir defa kullanılan tamar kelimesi de yine tı (ط) ile karşılanmıştır.

tamar	106a/01	طمار	ať	114b/09	آط	atnıñ	109b/10	آتنیک
-------	---------	------	----	---------	----	-------	---------	-------

2.1.2.6. s ünsüzünün yazılışı

Metnimizde kalın ve ince sıradan olan ilk, orta ve son hece s ünsüzü sin (س) ile gösterilmiştir.

sağını	100b/12	ساغنی	esende	102a/08	اسانده	tégse	114b/02	تیکسه
--------	---------	-------	--------	---------	--------	-------	---------	-------

Sad (ص) harfi ise Arapça-Farsça asıllı kelimeler dışında iki yerde geçen ve “saç kılı” ile “çeper” anlamlarında olan saç kelimesinde kullanılmıştır.

صاچین 92b/09 saçını صچنی 109b/11

2.1.3. Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı

Doğu Türkçesi imla geleneği metnimizde bazı ek ve şekillerin yazımında da kendini göstermektedir.

1. Metnimizde bazı Farsça terkiplerde arasında vav (و) ve ye (ی) kullanılmıştır: hüs-n-ü cemāl حسن و جمال (93b/11), hāl-i hāzır حال حاضر (96a/03).

2. Metnimizde dek/dék edatı ile kim bağlama edatı nadir olarak kelimeye bitişik yazılır: kördi-kim کوردیکم (108a/02), men-dek مندک (93b/04).

3. ilgi hâli eki olan nıñ/niñ çoğunlukla kelimedden ayrı yazılmıştır: ayımnıñ آیم نیک (93b/05), öyniñ اوی نیک (93b/06).

2.2 SES BİLGİSİ

2.2.1. Ünlüler

Metnimizde *a, e, é, ı, i, o, ö, u, ü* olmak üzere dokuz ünlü mevcuttur.

2.2.1.1. Ünlü Değişimleri

2.2.1.1.1. *e > é değişimi*

Eski Türkçedeki kök hece *e*'si Hakaniye ve Harezmi Türkçelerinde korumakla birlikte yer yer kapalı *e* (*é*) ya da *i*'ye çevrilmiştir. Çağatay Türkçesi ise tamamen kapalı *e* (*é*) ya da *i* tarafındadır.¹²

Yukarıda belirttiğimiz Çağatay Türkçesinde kök hece *e*'sinin kapalı *e* (*é*)'ye çevrilmesi meselesi geç dönem Çağatay metni olan *Kitâb-ı Köroğlu*'nda karışıklık göstermektedir. Metnimizde bazı kelimelerin hem kapalı *e* (*é*) hem de *e*'li biçimi görülebilmektedir ve bunun örnekleri oldukça fazladır: *ket*-< *két*- “gitmek” *ketsün* كتنسون (102a/09), *kétse* كيتسه (102a/10), *kel*-< *kél*- “gelmek” *kélgín* كيلگين (93a/01), *kelmedi* كلمدى (99a/01).

2.2.1.1.2. *o > ö, u > ü değişimi*

Bilindiği üzere Arap alfabesinde *o, ö, u, ü* sesleri aynı harf ile karşılanmaktadır. Metnimizde de bunları birbirinden ayırt edebileceğimiz herhangi bir işaret yoktur. Eserde geçen kelimelerde seslerin okunuşu için Kırgızca ve Özbekçedeki biçimler dikkate alınmıştır. *ul* “o” (92b/02), *şul* “şu” (92b/08), *uşla*- “tutmak” (93a/02).

2.2.1.1.3. *u > a değişimi*

Metnimizde bu değişime bir örnek bulunmaktadır. *tutuş*- > *tutaş*- “yanmak” (102a/03).

2.2.1.1.4. *u > ı değişimi*

Metnimizde bu değişim sadece bir yerde görülmüştür: *ulu* > *ulı ulı* (106b/10).

2.2.1.1.5. *e > ü değişimi*

év > *üy* *üy* (92b/02).

2.2.1.2. Ünlü Uyumu

Türkeçe ünlü uyumu *düzlük-yuvarlaklık, kalınlık-incelik* uyumu olmak üzere ikiye ayrılır.

¹² Mesut Şen, *Türk Dilinin Dünü ve Bugünü*, Post Yayın, İstanbul 2016, s. 155.

2.2.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Kalınlık-incecik uyumu bir kelimede ünlülerin kalınlık-incecik bakımından birbirine uygun olmasıdır.¹³ Metnimizde kalınlık-incecik uyumu büyük ölçüde sağlanmıştır: *meyhānağa* (105a/11), *köñlige* (104b/05), *özümni* (102b/11). Ancak ek uyumsuzluğunun görüldüğü nadir örnekler de vardır: *biylerğa* (103b/05), *yurtge* (110b/07), *yanındagi* (104a/02).

Metnimizde Arapça-Farsça kelimelerde de kalınlık incelik uyumu büyük ölçüde sağlanmakla beraber istisnalar da mevcuttur: *meyhānage* (102b/01), *bāğıdagi* (96a/03).

2.2.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Türkçede düzlük-yuvarlaklık uyumu düz ünlüleri düz ünlülerin, yuvarlak ünlüleri ise ya düz-geniş ya da dar-yuvarlak ünlülerin takip etmesi durumudur. Türkiye Türkçesi öncesindeki tarihî Türk lehçelerinde düzlük-yuvarlaklık uyumu görülmez. Hatta bu uyumsuzluğun çağdaş Türk lehçelerinde de devam ettiği görülmektedir.¹⁴

Metnimizde yazıldığı dönem itibariyle kelime kök veya gövdelerinde bu uyum aranamayacağı için biz çalışmamızda düzlük-yuvarlaklık uyumunu ekler üzerinden inceledik. Metnimizde ise eklerde düzlük-yuvarlaklık uyumunun çoğunlukla olmadığı görülmektedir: *mülki* (114b/01), *bolır* (94a/09), *yolıge* (110b/03), *qoyğıl* (102b/01), *buldı* (100b/13).

2.2.1.3. Ünlü Türemesi

Sesler gramer birlikleri içinde yan yana düşerken bazen birbirleriyle doğrudan doğruya birleşmez ve aralarına bağlanmayı sağlayacak ilave bir ses alırlar. Bu hadiseye ses türemesi denir.¹⁵ Metnimizde bu ses hadisesine örnek teşkil edebilecek kelimeler şunlardır: *té > téye-* *Yahşı yigit bu sözidin téyeme* (96b/04), *kıy > kıya-* *Ala berme bu sözimni kıyama* (96b/04).

2.2.1.4. Ünlü Düşmesi

Vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi Çağatay Türkçesinde sık meydana gelen bir durumdur. Bu ses hadisesine *Kitâb-ı Köroğlu* eserinin bizim çalıştığımız bölümünde şu kelimeler örnek gösterilebilir: *köñlüm* (112a/09), *qaysı* (110b/07).

¹³ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul 2009, s. 70.

¹⁴ Mustafa Argunşah, *Çağatay Türkçesi*, Kesit Yayınları, İstanbul 2014, s. 81.

¹⁵ Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 51.

Ayrıca metnimizde ilk hece ünlüsünün düşmesine de bir örnek mevcuttur: *yiber-* < *iyeber-* < *ıda bér-* *yiberür* (95a/05).

2.2.1.5. Ünlü Birleşmesi

Ünlü ile biten bir kelmeye, ünlü ile başlayan başka bir kelime eklendiğinde yan yana gelen iki ünlüden biri düşer. Bu ses hadisesine *ünlü birleşmesi* denir. Metnimizde bu hadiseye verilebilecek örnekler şunlardır: *bu + ol > bul* (94a/07), *şu + ol > şul* (101b/11), *ne + eyle > neyle- neyleyin* (101b/06).

2.2.2. Ünsüzler

2.2.2.1. Ünsüz Değişimleri

Metnimizde tespit edilen ünsüz değişimleri şu şekildedir.

2.2.2.1.1. *b > v* değişimi

Hakaniye ve Harezmi Türkçelerinde korunan *-w-*, *-w'*ye çevrilen Eski Türkçede kelime ortasında ve sonunda bulunan *-b-*, *-b*, sesi Çağataycada tamamen *-v-*, *-v*, *-y'*ye dönüşmüştür.¹⁶ Metnimizde kelime sonu *-b > -v* değişimine bir örnek mevcuttur: *ab > av avga* (99b/08). Kelime başı *b- > v-* değişimine de iki örnek mevcuttur: *bar- > var- varsun* (112b/06), *ber- > bér- > vér- véripdür* (103a/02).

Bunun yanısıra metnimizde *-v > -y* değişimi de bir kelimedede bulunmaktadır: *eb > ew > év > üy üyniñ* (105b/01).

2.2.2.1.2. *b > m* değişimi

Eski Türkçeden itibaren görülmeye başlanan bu değişimin örnekleri metnimizde çoktur: *bin- > min- mingen* (114a/08), *ben > men men* (97b/05), *biñ > miñ miñ* (97b/06), *bunda > munda munda* (93b/04).

2.2.2.1.3. *p > f* değişimi

Metnimizde bu değişime örnek teşkil eden kelimeler şunlardır: *köpek > köfek* (105a/06), *köpük > köfük* (113b/07), *köpçük > köfçük* (114a/10) Bunun yanısıra metinde *b > f* değişimine bir örnek mevcuttur. *çoban > çofan* (97b/04)

2.2.2.1.4. *t > d* değişimi

Çağataycada kelime başı *t-* sesi genellikle korunmuş olup bazı kelimelerde *d-*'ye dönüşmüştür. *té- > dé-*, *teg > dék*, *tağı > dağı* gibi. Bizim metnimizde ise *t > d*

¹⁶ Mesut Şen, *a.g.e.*, s. 157.

değişiminin bazı örnekleri şunlardır: *teg* > *dék/dek dék* (116b/03), *té-* > *de-/dé- dégen* (93a/05), *tal* > *dal dal* (110a/04), *batur* > *badur badur* (< Moğol. *bağatur*) (102a/09).

Türkçe kelimelerin yanısıra bir Farsça kelime de bu değişim tespit edilmiştir: *tabl* > *dabl dabla-ḥānağa* (108a/02).

2.2.2.1.5. d > y değişimi

Eski Türkçede kelime ortası ve sonu -d-, -d, sesi Harezmi Türkçesinde -ḏ-, -ḏ'ye Çağatay Türkçesinde tamamen -y'ye dönüşmüştür. Bu durum metnimizde de geçerlidir: *adaḵ* > *aḏaḵ* > *ayaḵ ayaḵ* (97a/03), *ḵod-* > *ḵoḏ* > *ḵoy- ḵoyar* (96a/07), *bod* > *boḏ* > *boy* boynıḡa (98a/06), *ked-* > *kéḏ-* > *kéy- kéygen* (101b/10).

Eski Türkçedeki -d sesi kelimedeki ince vokallerin etkisiyle bazen -y ya da g'ye dönüşür: *idi* > *ige igesi* (111a/03), *édler* > *éger éger* (114a/03).

2.2.2.1.6. ç > ş değişimi

Söz konusu değişim metnimizde sadece bir yerde görülmektedir: *uç-* > *uş uşup* (115b/11). Metinde kelimenin uç- şekli bu örnek dışındaki tüm kullanımlarda korunmuştur.

2.2.2.1.7. ḵ > ğ değişimi

Metnimizde bu değişime örnek gösterilebilecek kelimeler şunlardır: *ḵır* > *ğır ğır* (116a/10), *ḵara* > *ğara ğara* (98b/09), *ḵucaḵ* > *ğucaḵ ğucaḵ* (114a/04).

2.2.2.1.8. ñ > ḵ değişimi

Metnimizde bu değişime örnek verilebilecek bir kelime mevcuttur: *yalñuz* > *yalkuz yalkuz* (94b/10).

2.2.2.1.9. z > s değişimi

Çağataycada geniş zaman olumsuzluk eki *-mAz, -mAs* şeklindedir. Yani ekin sonundaki *z* ünsüzü sadasızlaşarak *-s* ye dönüşür. Metnimizde bu özelliğin dışında bir kullanıma rastlanmamıştır: *ḵaytnas* (93a/04), *barmas* (95a/02), *tégmes* (103b/11).

Bunun dışında *Kitâb-ı Köroğlu*'nda bir defaya mahsus olmak üzere *öz* > *ös* değişimi tespit edilmiştir: *öz* > *ös ösige* (115b/02).

2.2.2.1.10. ğ/g > v değişimi

Çağataycada kelime ortası ve sonunda bulunan ğ/g sesi bazı kelimelerde -v'ye dönüşür Metnimizde bu değişime örnek verilebilecek kelimeler vardır: *otağ* > *otav otav* (92b/02), *tag* > *tav* (93a/10), *sağrı* > *savrı savrısığa* (114a/03), *yağ* > *yav yavlık* (97a/09) “mendil”.

Aynı şekilde *-agu/-egü* > *-av/-ev* değişimi için de metnimizde bir örnek mevcuttur: *biregü* > *birev birevge* (95b/08)

2.2.2.1.11. ğ/g > y değişimi

bağla- > *bayla-* *baylansun* (93b/01).

2.2.2.2. Ünsüz Düşmesi

Metnimizde tespit ettiğimiz ünsüz düşmeleri şunlardır.

2.2.2.2.1. r düşmesi

birle > *bilen bilen* (100a/01) - *bile* (110b/09), *ér-* > *é-* (95b/09)

2.2.2.2.2. l düşmesi

ul > *u* (100b/03)

2.2.2.2.3. b düşmesi

Batı Türkçesi özelliği olan kelime başı b- sesinin düşmesine metnimizde beş kez rastlanmıştır: *olmadı* (102a/03), *olsun* (102a/01), *olsa* (105a/05), *olamadım* (107a/05), *olsıñ* (116a/01). Bu örnekler dışında metnimizde bol- fiilinde kelime başı b- sesi korunmuştur. Bu örneklerin dışında bir kelimedede de kelime sonu -b sesi düşmesine rastlanmıştır: *sub* > *suw* > *su su* (92b/05)

2.2.2.2.4. g/ğ düşmesi

katığ > *katı* (97b/02), *ķudretlig* > *ķudretli* (112a/11).

2.2.2.3. Ünsüz türemesi

Metnimizde tespit edilen ünsüz türemesi örnekleri şunlardır.

2.2.2.3.1. y türemesi

Metnimizde y türemesi genellikle Arapça- Farsça asıllı kelimelerde meydana gelmiştir: *ğāibāne* > *ğayibāne* (108a/09), *fā'ide* > *fāyıda* (112a/02), *pervā* > *pārvayım* (102a/10).

2.2.2.3.2. n türemesi

Çağatay Türkçesinde zamir n'si sıklıkla görülmez. Metnimizde de bunun pek çok örneği olmakla birlikte bazı yerlerde zamir n'sinin kullanıldığı tespit edilmiştir. *içinde* (93b/03).

2.2.2.4. Ünsüz İkizleşmesi

heme > *hemme hemmesi* (97b/11)

2.2.2.5 Ünsüz Benzeşmesi

Bir gramer birliğinde bir kelimede bazen yan yana gelen veya biraz aralıklı olarak bir arada bulunan iki sestem birinin diğerine tesir ederek onu kendisine benzettiği, böylece iki sesin birbirine benzeştiği görülür.¹⁷ Bu duruma *ünsüz benzeşmesi* adı verilir. *Kitâb-ı Köroğlu*'nda bu uyumun büyük ölçüde sağlandığı tespit edilmiştir. *kadîngi* (105a/10), *ağzındağı* (95b/11), *ketti* (101a/13), *keciktim* (100b/10). Bunun dışında uyumun bozulduğu örnekler de mevcuttur: *ketdi* (111a/10), *yurtdın* (114b/01).

2.2.2.6. Göçüşme (Metatez)

Metinde iki göçüşme örneği tespit edilmiştir: *mal-* > *ılan-* “inanmak” ılanun (100a/13), *bayrağ* > *baryağ* “bayrak” (114b/07).

2.2.2.7. Hece Düşmesi

Metnimizde bunun tek örneği *tur-/ dur-* yardımcı fiilinin üçüncü tekil şahıs çekiminde son hecesinin düşerek *-dur/-tur* olmasıdır: *boluptur* (108a/11), *emānatdur* (106b/05).

¹⁷ Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s.52.

2.3. ŞEKİL BİLGİSİ

2.3.1. Yapım Ekleri

2.3.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

+lık/+lik: İsim ve sıfatlardan soyut isimler yapar. Metnimizde pek çok örneği vardır: *musâfirlik* (101b/01), *dostlık* (104b/07), *gâriplik* (101b/03), *béglük* (112b/11), *kulluk* (92b/06).

+lı/+li: İsimlerden sıfatlar türeten ektir. Metnimizde örneği çoktur: *ballı* (94a/03), *aķ-saķallı* (102b/03), *cıģalı* (103b/01), *devletli* (108b/03).

+cı: Meslek isimleri yapan bu ekin örnekleri metnimizde mevcuttur: *yulavcı* (95b/02), *yavcı* (102b/09).

+çek: Sevgi ifade eden sıfatlar türetir. Metnimizde iki örneği vardır: *kelinçek* (92b/03), *süyençek* (115b/10).

+ka/+ge: Yalnızca iki kelimede tespit edilmiştir: *başka* (98a/11), *özge* (97b/04).

+ğı/+gi: İsimlerden aitlik anlamı veren sıfatlar türetir: *astıñdağı* (93a/06), *başındağı* (114b/02), *ağzındağı* (95b/11).

+an: Eski Türkçeden beri mevcut olan bu ekin metnimizde tek örneği vardır: *oğlan* (113b/11).

+siz: İsimden sıfat yapan bu ek -lı/-li'nin olumsuzudur. Metnimizde bu eke iki kes teadüf edilmiştir: *igesiz* (116a/03), *şeksiz* (104b/07).

+l: Benzerlik ifade eden bu ekin metnimizde yalnızca bir örneği vardır: *kızıl* (104a/07)

2.3.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

-mak/-mek: Fiillerden o fiilin ifade ettiği anlamda soyut isimler yapar: *barmak* (115a/02), *uçmakçı* (115b/06), *bermekni* (97a/06), *körmek* (105b/10).

-ş: Bir oluş veya kılışın soyut ismini yapar: *uruş* (102b/06).

-m: Metnimizde bir örnek tespit edilmiştir: *ölüm* (98b/07).

-n: Fiillerden çeşitli anlamlarda isimler türeten bu ek Çağatay Türkçesinde yaygındır: *kelin* (92b/03), *yığın* (103b/11).

-gin: Metnimizde yalnızca bir örneği tespit edilmiştir: *tizgin* (97b/08).

-ğu: Metnimizde iki örneği tespit edilmiştir: *karañgu* (93b/07), *yıkılgu* (105b/04).

-ğuçı: Metnimizde bir örneği tespit edilmiştir: *salğuçı* (97a/03).

-k/-k: Fiillerden, iş ve hareket bildiren isimler, sıfatar türetir: *boyağ* (97a/09), *kuçağ* (109b/11), *solık* (113b/07), *artuğ* (112b/11), *açuğ* (93b/06).

Metnimizde ekin Eski Türkçeden kalma şekli de tespit edilmiştir: *yarağ* (110b/04).

-z: İşlek olmayan bu ek kalıplaşmış olarak sadece belli kelimelerde bulunur ve ikilik bildirir: *köz* (99a/03).

2.3.1.3. İsimden Fiil Yapma Ekleri

+a-/e-: Çok işlek olmayan ekin metnimizde örnekleri azdır: *oyna-* (92b/11), *tile-* (103a/11).

+la-/le-: Eski Türkçeden itibaren çok işlek olan bu ek isim ve isim soylu kelimelere gelerek geçişli geçişsiz fiiller türetir: *taşla-* (109b/09), *kuçağla-* (109b/11), *arala-* (110a/11), *yıgla-* (115a/11), *bağla-* (116a/10), *dāğla-* (116a/10), *közle-* (116b/01), *tüzle-* (116b/01).

+laş-/leş-: +la/-le ekinin -ş- işteşlik ekiyle kalıplaşması sonucu oluşmuş bir ektir: *amānlaş-* (105b/05), *hoşlaş-* (115a/09), *dermānlaş-* (113a/09).

+r-: *çağır-* (102b/05).

+lan-/len-: İsimlerden bir şeye sahip olma anlamı veren fiiller türetir: *acığlan-* (105a/08), *atlan-* (110b/03), *işlen-* (99b/09).

+k/-: Geçişsiz fiiller yapar: *yoluğ-* (106b/01).

2.3.1.4. Fiilden Fiil Yapma Eki

-a/-e-: Pekiştirme fiilleri türetir: *süre-* (100b/10), *sora-* (93b/11).

-r-: Ettirgenlik eki olan bu ek ünsüzle biten fiillerin sonuna geldiğinde araya bir yardımcı ses alır: *tüşür-* (99a/11),

-n-: Dönüşlülük fonksiyonunun dışında edilgenlik de ifade eden bu ek Eski Türkçeden beri görülen işlek bir ektir: *sürün-* (101b/04), *körün-* (92b/02), *tabın-* (93a/04), *kararı-* (94b/01), *salın-* (97a/09).

-t-: Yaygın bir kullanıma sahip olan bu ek ettirgenlik fonksiyonundadır: *sürt-* (113a/10), *çakırt-* (102b/05), *oynat-* (113b/06), *kaınat-* (113b/05), *caınat-* (113b/05).

-l-: Edilgenlik ve meçhullük bildiren yaygın kullanıma sahip bir ekidir: *tapıl-* (93a/05), *yıgıl-* (102b/06), *tizil-* (107a/07), *üzül-* (112a/10).

-tur/-tür-, -dur/-dür-, -dir-: Çok yaygın bir kullanıma sahip olan ettirgenlik ekidir: *kéltür-* (102b/10), *érgeştür-* (103b/10), *bildir-* (104b/09), *kéydür-* (98a/04), *sağıntur-* (98b/10), *küldür-* (110b/06), *oydur-* (96a/06).

-ker/-ger-: işlek olmayan bu ettirgenlik ekinin metnimizde iki örneği varır: *ötker-* (105a/10), *tönger-* (108a/01).

-guz/-güz-: İşlek olmayan bu ettirenlik ekinin metnimizde iki örneği tespit edilmiştir: *olturguz-* (105b/02), *dégüz-* (111a/10).

-k/-k-: Eklendiği filin anlamının kuvvetlendirir: *korq-* (103b/08).

-ş-: kullanım açısından günümüz Türkçesinden farkı olmayan bu ek ortaklık, karşılıklı yapma ya da kendiliğinden oluş bildirir: *tutaş-* (102a/03), *yıglaş-* (113a/09).

-y- : Yaygın kullanıma sahip olmayan bir fiilden fiil yapma ekidir: *koğ-* > *koy-* (96a/07).

2.3.2. İsimler

2.3.2.1. Çokluk Ekleri

Çağatay Türkçesinde çokluk eki -lar,-ler dir: *kılıçlar* (114a/09), *yaşlar* (109b/09), *işler* (113a/07), *sözlerin* (112a/04).

Metnimizde Arapça çokluk eki “āt” getirilen örnekler de tespit edilmiştir: *élāt* (116a/03), *hikāyātın* (103a/01).

2.3.2.2. İyelik Ekleri

2.3.2.2.1. Birinci teklik şahıs iyelik eki -m, -(ı)m, -(i,ü)m

Ünsüz ile biten kelimelere yardımcı ünlüyle gelir: *közüm* (110a/01), *atama* (113a/02), *tilim* (99b/03), *könlüme* (95b/06), *başım* (103a/06) .

2.3.2.2.2. İkinci teklik şahıs iyelik eki +ñ

Ünlü ile biten kelimelere +ñ, ünsüz ile biten kelimelere ise yardımcı ses olarak getirilmektedir: öziñ (95b/08), kākūliñdin (99b/04), biyleriñni (104b/07), yüzüñ (11a/07).

2.3.2.2.3. Üçüncü teklik şahıs iyelik eki +ı/+i; +sı/+si

Teklik üçüncü şahıs iyelik eki ünsüz ile biten kelimelerde +ı/+i iken ünlü ile biten kelimelerde +sı/+si'dir: igesi (111b/02), botası (111a/02), anası (113a/09), özi (113b/06), üyi (92b/02).

2.3.2.2.4. Çokluk birinci şahıs iyelik eki +mız/+miz

Ünlü ile biten kelimelerde +mız/+miz, ünsüz ile biten kelimelerde ise +ımız/+imiz şeklindedir: yurtumuzka (111a/07), ikimiz (111b/10).

2.3.2.2.5. Çokluk ikinci şahıs iyelik eki +ñız/+ñiz

Çokluk ikinci şahıs eki ünlü ile biten kelimelerde +ñız/+ñiz, ünsüz ile biten kelimelerde ise yardımcı ünlü ile getirilmektedir: astıñızda (92b/11), cavābıñız (99b/08), töreñizge (106a/11).

2.3.2.2.6. Çokluk üçüncü şahıs iyelik eki +ları/+leri

Çağatay Türkçesinde çokluk üçüncü şahıs eki +ları/+leri'dir: hātūnları (99b/05), yollarıge (115a/03), bellerige (115a/02), izleri (99a/04), sözleri (99a/05).

2.3.2.3. Aitlik Eki +ğı/+gi

yanındagi (104a/02), içindegi (112b/02), astıñdağı (93a/06), ağzındağı (95b/11).

2.3.2.4. Hâl Ekleri

Türkçede hâl ekleri; yalın hâl, ilgi hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, uzaklaşma hâli, yükleme hâli, vasıta hâli, eşitlik hâli, yön gösterme hâli olmak üzere dokuz tanedir

2.3.2.4.1. Yalın Hâl

İsmin çekim eki almamış hâlidir: üy (92b/02), söz (93a/08), ot (102a/03), otav (92b/02).

2.3.2.4.2. İlgi Hâli +nıñ/+nıñ; +nı/+ni, +ıñ/+iñ

çaparınıñ (93b/06), yamannıñ (99a/05), unıñ (100a/05), düşmennıñ (100a/12), biylernıñni (104b/01), tağasıñ (92b/01), huriñ (93b/02), Çembilni (108b/06), 'Avažnı (108a/10).

2.3.2.4.3. Yönelme Hâli +ğa/+ge; +a/+e

énge (99b/07), yigitge (102a/06), obağa (100b/09), meyḥānağa (102a/11), başıma (101b/01), yaşıma (101a/13), kaşıma (101a/13), üstime (101b/04)

2.3.2.4.4. Bulunma Hâli +da/+de

Klasik Çağataycada +ta/+te şekli de bulunan bu ekin metnimizde yalnızca +da/+de biçimi vardır: yanıñda (109b/05), başında (114a/06), belde (116a/07), çölde (113b/09), yürekde (101b/06).

2.3.2.4.5. Uzaklaşma Hâli +dın/+dın, +dan/+den , (nadiren) +nan

Klasik Çağataycada +tın/+tin şeklinin de bulunduğu bu ek metnimizde daima +dan/+den, +dın/+dın şeklidir: sırtıdın (105b/01), kolumdın (106a/02), serimdin (106b/01), közdin (107a/07), uzaqdan (111b/09), belden (112a/10).

Metnimizde dört örnekte ise uzaklaşma hâli ekinin +nan biçimi karşımıza çıkmaktadır: küygenimnan (116a/04), karcağannan (116a/11), elimnan (95b/02), yolumnan (95b/02).

2.3.2.4.6. Yükleme Hâli +nı/+ni, +n (nadiren), +ı/+i, +dı

Metnimizde ekin genel kullanımı +nı/+ni, üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra +n'dir. Bunun yanısıra nadiren +ı/+i ve iki örnekte de +dı şekli kullanılmıştır: aytganımdı (102a/01), Handı (113b/08), atımnı (100b/02), saçın (92b/09), kākūlin (103a/02), özümni (103a/10).

2.3.2.4.7. Vâsıta Hâli +n, +la

Çağatay Türkçesinde vasıta ekleri -n; -ın/-in, -un/-ün ve nadiren olarak da -la/-le şeklindedir. metnimizde ise -n ve +la ekleri vasıta hâli ekleri olarak iki örnekte karşımıza çıkmaktadır: bilen (108a/08), atıla (116a/10).

2.3.2.4.8. Eşitlik Hâli +ça/+çe; -day/-dey

tégenimçe (96b/11), neçe (101b/08), körgünçe (112a/08), küngeçe (115b/02), digergaça (98a/09), kıyāmatgaça (101a/08), ayrılğança (110a/07).

Kitâb-ı Köroğlu'nda karşılaştığımız bir diğer eşitlik eki de -day/-dey'dir. Başlangıçta edat fonksiyonunda olmasına rağmen zamanla uyuma girerek ekleşmiştir:

baladay (98a/10), *kölidey* (94a/03). Söz konusu ekin +n ile genişlemiş şekli de metnimizde mevcuttur: *botadayın* (111a/02), *sendeyin* (94b/09).

2.3.2.4.9. Yön Gösterme Hâli +ra/+re; +karı

Çağatay Türkçesinde bulunan yön gösterme ekleri +ra/+re; +ğarı/+geri, +karı/+keri şeklindedir. Ancak Kitâb-ı Köroğlu’nda çalışmamıza konu olan bölümde bu eklerden +re, +karı eklerine rastlanmaktadır: *içre* (93b/01), *taşkarı* (93b/09).

2.3.2.5. Soru Ekleri +mu/+mü (nadiren) +ma/+me/

Metnimizde soru ekleri +mu/+mü ve nadiren +ma/+me şeklindedir. *yalğuz mu sên* (94b/10), *bar mu* (94b/10), *körünür mü* (98b/03), *şaştı ma* (98b/11), *aştı ma* (98b/11), *tökti me* (99a/02), *bükti me* (99a/02)

2.3.3. Sıfatlar

Sıfatlar isimleri çeşitli yönlerden niteleyen ve belirten kelimelerdir. İşlevleri bakımında belirtme sıfatları ve niteleme sıfatları olmak üzere ikiye ayrılırlar.

2.3.3.1. Niteleme Sıfatları

İsimleri özellikleri bakımından niteleyen kelimelerdir. Metnimizdeki bazı örnekleri şunlardır: *altun toğa* (116a/10), *kette üy* (92b/02).

2.3.3.2. Belirtme Sıfatları

2.3.3.2.1. İşaret Sıfatları

Metnimizde tespit edilen işaret sıfatları şunlardır: u, ul, bul, bu, şul, oşal: *u yan* (100b/03), *bu tarafını* (102b/01), *bul zamanlar* (107b/04), *ul éllerniñ* (93b/10), *oşal melāmetni* (98a/03), *şul maḥalda* (109b/04)

2.3.3.2.2. Sayı Sıfatları

2.3.3.2.2.1. Asıl sayı sıfatları

bir biyniñ (104a/02), *iki kanatıñ* (116a/02), *üç kündin* (115b/03), *toğuz tamar* (106a/02), *on ikidin* (109a/10), *on beş yaşında* (92b/04), *Kırk Yigit* (97b/11), *toğsan biy* (102b/03), *yüz elvān* (92b/11).

Sayı grubu olarak da kullanılır: *yetmiş iki mertebe* (98a/10), *kırk miñ élāt* (94b/01), *yigirmi beş ādemzādnıñ* (111b/11)

Yaklaşıklık bildirmede de kullanılır: *bir iki saydñ* (97b/09), *beş altı kün* (108b/02), *iki miñ üç miñ kişi* (97b/06).

2.3.3.2.2.2. Topluluk sayı sıfatları

Topluluk sayı sıfatlarına metnimizde iki örnekte tesadüf edilmiştir: *birevge* (95b/08), *üçevi* (109b/04).

2.3.3.2.3. Soru Sıfatları

Varlıkları ve nesneleri soru yoluyla belirten kelimelerdir: *ne maşşadda* (92b/07), *ķaysı yigit* (95b/09), *ķanday şāhnı* (94a/04).

2.3.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları

neçe kün (106b/05), *her yamandın* (93a/05), *bir yār* (95a/01), *hīç kimge* (98a/01), *hīç bir* (99a/09).

2.3.4. Zarflar

Yer, zaman, miktar ve durum bildiren zarflar, işlevleri bakımından zaman zarfları, miktar zarfları, yer zarfları ve durum zarfları olmak üzere dörde ayrılırlar.

2.3.4.1. Yer Zarfları

Metnimizde yer bildiren zarflar şunlardır: *beri* (*kél-*) (95a/11), *taşķarı* (93b/09).

2.3.4.2. Zaman Zarfları

érte (111a/05), *keçe kündüz* (95a/01), *āķīrda* (102a/02), *émdi* (103a/01), *keç ķal-* (99a/11), *üç kündin* (115b/03), *soñ* (109a/09), *evveli* (94a/10), *der-ķāl* (109b/08).

2.3.4.3. Miktar Zarfları

ķöp (100b/03), *artuķ* (112b/11), bir başdın “en baştan” (100a/09).

2.3.4.4. Durum Zarfları

Hal ve tavır ifade ederler: *asta asta* (105a/11), *ķāyibāne* (108a/09), *ķatı* (97b/02), *nāgāh* (109b/04), *ķatar ķatar* (103b/03).

2.3.5. Zamirler

2.3.5.1. Şahıs Zamirleri

Teklik 1. şahıs zamiri: *mén* (116b/03), *men* (104b/01).

méniñ (94a/07), *maña* (95a/05), *meni* (110b/06).

Teklik 2. şahıs zamiri: *sen* (95b/08), *sén* (111b/05).

seni (95a/05), *saña* (96a/04), *séndin* (102a/09), *sén sén* (99b/03).

Teklik 3. şahıs zamiri: *ul* (92b/01)

uniñ (101a/02), *anı* (110b/10), *andın* (97b/07), *aña* (114a/02), *uña* (100a/09), *anıñ* (103a/04).

Çokluk 1. şahıs zamiri: *biz* (111a/11).

bizni (102a/04), *bizniñ* (95b/09), *bizge* (106b/05), *bizlerge* (94b/09), *bizlerde* (112a/11).

Çokluk 2. şahıs zamiri: *siz* (104a/04).

sizge (103a/01), *siziñ* (99b/08), *sizlerge* (103a/07), *sizlerni* (96a/10).

Çokluk 3. şahıs zamiri: *alar* (98b/01)

alargá (99a/09).

2.3.5.2. Dönüşlülük Zamiri

Metnimizde dönüşlülük zamiri daima öz'dür: *öz* (98a/06), *özi* (105a/06), *özine* (113a/05), *özümni* (104a/07), *özin* (113a/08), *özige* (115b/03), *öziñni* (96a/06), *öziniñ* (94b/04).

2.3.5.3. İşaret Zamirleri

Varlıkları işaret yoluyla karşılayan zamirlerdir. Metnimizde karşılaştığımız işaret zamirleri şunlardır:

ul: *ul* (113a/06), *andın* (97b/07), *anda* (98a/06), *aña* (100a/02), *anıñ* (103a/06).

bu: *bu* (105a/09), *munı* (108a/05), *munda* (93b/04), *mundın* (96b/05), *munca* (101a/08).

bul: *bul* (100a/08).

bular: *bular* (105a/09).

şul: *şul* (104b/08).

2.3.5.4. Soru Zamirleri

kim (94a/10), *kimiñ* (100b/07), *kimge* (112a/02), *kimdür* (101a/08), *né* (98b/06), *nége* (99b/05), *ķayda* (97b/08), *ķayda sén* (97b/08).

2.3.5.5. Belirsizlik Zamirleri

bazıñıznı (103a/07), *hıç kim* (98a/06), *her kim* (101b/06), *kim* (114a/02), *bir dem* (111b/98), *özgeler* (97b/04), *barını* (102b/09), *bir neçeler* (103a/08).

2.3.5.6. Bağlama Zamirleri

Metnimizdeki esas bağlama zamiri *kim*'dir: ... *dīvārınñ üstidin özin taşlap* 'Avaž *Ĥān kördi-kim közidin yaşlar ornıǵa kan...* (109/09).

Ancak yer yer Farsça bağlama zamiri *ki* de kullanılmıştır: *rāstnı ayǵıl sēn né sebebđin munca köp yıǵladıñ ve kimdür-ki meniñ zamanımda saña söz aytıp köñüllerni qaldurur, izā kıılır.* (101a/07-08).

2.3.6. Edatlar

Edatlar tek başına anlam ifade etmeyen, isim ve isim soylu kelimelerden sonra gelerek onlarla yeni anlam ilgileri kuran sözlerdir. Edatlar ünlem edatları, bağlama edatları ve sona gelen edatlar olmak üzere üçe ayrılır.

2.3.6.1. Ünlem Edatları

Ünlem edatları sevinç, üzüntü, korku, acı, nefret, hayıflanma, coşkunluk gibi ruh durumlarını; seslenme, kabul, ret, beyan şekillerini ifade ederler. Bu doğrultuda metnimizde tespit ettiğimiz ünlem edatları şunlardır: *ey* (103a/01), *eyā* (95b/03), *dirīg* (105a/09), *hey* (97b/03), *vāh* (112b/07), *dirīgā* (112b/07), *tā* (107a/11), *turam* (92b/10), *yā* (101a/05), *ya* (101a/03).

2.3.6.2. Bağlama Edatları

Cümledeki kelime ve kelimime gruplarını birbirine bağlarlar. Metnimizde tespit edilen bağlama edatları şunlardır.

2.3.6.2.1. Sıralama Edatları

ve (92b/02), *bilen* (108b/04), *birle* (115b/02), *bile* (110b/09)

2.3.6.2.2. Karşılaştırma Edatları:

hem...hem (108a/04).

2.3.6.2.3. Cümle Başı Edatları

egerçi (97b/04), *eger* (98a/03), *velīkīn* (98b/02), *zīrā ki* (103b/06), *vaqtā ki* (102b/04), *ammā* (92b/03), *émdi* (102b/07), *gūyā ki* (98a/09).

2.3.6.3. Sona Gelen Edatlar

Bunlar dil birliklerinin, kelimelerin, kelime gruplarının, cümlelerin sonuna gelerek onları önceki veya sonraki unsurlara, kelimelere, kelime gruplarına ve cümlelere bağlayan edatlardır.¹⁸ Metnimizde tespit edebildiğimiz kadarıyla sona gelen edatlar şunlardır: *de* (112a/11), *kin* (98b/03), *ki* (112a/02), *kim* (105a/02).

2.3.7. Fiiller

2.3.7.1. Fiil Çekimi

2.3.7.1.1. Şahıs Ekleri

2.3.7.1.1.1. Şahıs Zamirleri

Teklik 1. şahıs: *mén/men*: *kuçar mén* (95a/10), *bérer men* (95a/10).

Teklik 2. şahıs: *sen/sén*: *kim sen* (95b/02), *tüşüp sén* (110b/03).

Teklik 3. şahıs: *eksiz*: *alur* (103b/07).

Çokluk 1. şahıs: *miz*: *bozmas miz* (104a/04), *éşite miz* (104a/11).

Çokluk 3. şahıs: *-lar/-ler*: *aydılar* (102b/06), *dédiler* (99a/09).

2.3.7.1.1.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik 1. şahıs: *-m*: *çıktım* (99b/08), *désem* (97b/04).

Teklik 2. şahıs: *-ñ*: *yığladıñ* (99b/05), *kelmediñ* (100a/06).

Teklik 3. şahıs: *eksiz*: *dédi* (104a/04), *aydı* (104a/06), *içse* (92b/05).

Çokluk 1. şahıs: *-k/-k*: *aytmasak* (104b/03), *bérdik* (104a/03).

Çokluk 2. şahıs: *-ñız/-ñiz*; *-ñızlar/-ñizler*: *berinñizler* (103b/03), *içinñiz* (106a/08), *aldınñız* (103b/08), *barınñızlar* (103a/09).

Çokluk 3. şahıs: *-lar/-ler*: *bar érdiler* (103b/09), *karadılar kim* (99a/06).

2.3.7.1.1.3. Emir Şahıs Ekleri

Bu ekler hakkında bilgi “Emir Kipi” bölümünde verilecektir.

2.3.7.1.2. Şekil ve Zaman Ekleri

Şekil ve zaman ekleri bildirme ve tasarlama kipleri olmak üzere ikiye ayrılır

¹⁸ Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 357.

2.3.7.1.2.1. Bildirme Kipleri

2.3.7.1.2.1.1. Geniş Zaman

Metnimizde geniş zaman ekleri *-ar/-er*, *-ur/-ür* veya *-r* 'dir: *oynar* (92b/11), *yıǵar sén* (95b/02), *bérer men* (97a/08), *körünür* (111b/09).

Geniş zamanın olumsuz çekimi *mas/-mes* ekiyle oluşturulur: *ķaytmas* (93a/05), *oylamas* (95a/07), *bilmes* (93a/10).

2.3.7.1.2.1.2. Şimdiki Zaman

Fiil kök veya gövdelerine *-a/-e*; *-y-* + *dur(ur)* yapısının eklenmesiyle oluşturulur: *uçadur* (101a/11), *beredür* (94a/01), *sıraydur* (93b/11).

Şimdiki zamanın olumsuz çekimi *-may/-mey* ekinden sonra şahıs zamirleri getirilerek yapılmaktadır. *aytmay mén* (96a/10), *barmay miz* (103b/07), *bilmey mén* (94a/04).

2.3.7.1.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman çekimi fiil kök veya gövdelerine *-dı/-di*, *-du/-dü*; *-tı/-ti* eklerinden sonra iyelik kökenli şahıs eklerinin getirilmesiyle oluşturulmaktadır: *tüşti* (101b/01), *çıktı* (115b/05), *kördüm* (112b/04), *boldum* (109b/01), *ayrıldıñ* (16a/01), *aldıñız* (102b/08), *bérdik* (104a/03).

2.3.7.1.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Çağatay Türkçesinde üç tip öğrenilen geçmiş zaman vardır:

2. tip öğrenilen geçmiş zaman: *-ğan/-gen*, *-kan/-ken* sıfat-fiil ekinden sonra şahıs zamirleri getirilerek oluşturulur: *bolğan sén* (112b/03), *körgeñ mén* (107b/07), *dér éken* (97b/05). 2. tip öğrenilen geçmiş zamanın olumsuz fiil kök veya gövdelerine *-ğan/gen*, *-kan/-ken* ekininden sonra *érmes* getirilerek oluşturulur. Ancak metnimizde örneği yoktur.

3. tip öğrenilen geçmiş zaman: Fiil kök veya gövdelerine *-p* + *-dur/-dür*, *-tur/-tür* yapılarından sonra şahıs zamirlerinin getirilmesiyle oluşturulur: *körüpdür* (103a/03), *yatıpdur* (115b/02). Nadiren de olsa bildirme eki almadığı görülmüştür. *tüşüp sén* (110b/03)

Bunlardan başka 1. tip öğrenilen geçmiş zaman çekimi *-mı/-miş* ekinden sonra şahıs zamirleri; olumsuz *-ma/-me* + *-mı/-miş* + şahıs zamirleri şeklindedir . Ancak

bizim metnimizde yalnızca yuvarlak ünlü ile oluşturulmuş bir örneğine rastlanmıştır: *bolmuş* (103a/05).

2.3.7.1.2.1.5. Gelecek Zaman

Çağatay Türkçesinde gelecek zaman fiil kök veya gövdelerine -ğay/-gey gelecek zaman sıfat-fiil eklerinden sonra şahıs zamirlerinin getirilmesiyle oluşturulur: *yetgey* (110a/07), *tapğay mén* (102b/11).

Çağatay Türkçesinde aynı zamanda -ğu/-gü gelecek zaman sıfat-fiil ekinden sonra iyelik eki + (-dur/-dür) getirilerek oluşturulan ve anlam itibarıyla mutlak gelecek zaman birdiren bir yapı vardır. Ancak metnimizde bu yapının örneği tespit edilmemiştir.

2.3.7.1.2.2. Tasarlama Kipleri

2.3.7.1.2.2.1. Emir Kipi

Emir kipi tasarlanan hareketi emir şeklinde ifade eder, hareketin emirle yapılmasını işaret ederler.¹⁹ Emir kipinde diğer kiplerden farklı olarak şahısların ayrı ayrı ekleri vardır.

Teklik 1. şahıs eki: *-ayın/-eyin, -eyim, -ay: sorayın* (94a/10), *aytayın* (96a/04), *béreyin* (104a/01), *soray* (94b/04), *süreyim* (93a/03), *keteyin* (102a/04).

Teklik 2. şahıs eki: *eksiz, -ğıl/-gil, -ğın/-gin: eşitgil* (110a/05), *koyğıl* (102b/01), *amān bol* (108b/10), *yap* (106b/07), *kélgın* (93b/04), *dāğlağın* (116a/10).

Teklik 3. şahıs eki: *-sun/-sün: baylansun* (93b/01), *ııalsun* (93b/02), *érisün* (96b/01), *bersün* (103a/11).

Çokluk 1. şahıs eki: Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk 2. şahıs eki: *-ñ, -ñız/-ñiz, -ñızlar/-ñizler: kulağ salıñ* (70a/10), *amānda kaçkuruñ* (116a/08), *beriñiz* (104a/04), *karañızlar* (98b/08), *kariñız* (109b/07), *beriñizler* (103b/03).

Çokluk 3. şahıs eki: Metnimizde örneği yoktur.

Emir kipinin olumsuz şekli *-ma/-me + şahıs ekleri* şeklindedir: *turma* (96b/05), *yürmesün* (93a/06).

¹⁹ Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 304.

2.3.7.1.2.2.2. Şart Kipi

Şart kipi -se/-sa ve iyelik kökenli şahıs eklerinin getirilmeyle oluşturulur: *çelim çekseñ* (93a/01), *kélse* (95a/08), *désem* (97b/04), *tursañ* (102a/10).

Şart kipinde olumsuzluk -ma/-me ekininden sonra iyelik kökenli şahıs eklerinin getirilmesiyle oluşturulur: *körmese* (93a/04), *ölmesem* (95a/10), *almasañ* (104b/05).

Metnimizde şart kipinin 2. şahıs çekiminde -sa-ñ/-se-ñ dışında iki örnekte -si-ñ/-sı-ñ şekline de olduğu tespit edilmiştir: *sorasiñ* (94a/07), *çelim tartsiñ* (93b/02), *çelim désiñ* (93b/04).

2.3.7.1.2.2.3. Gereklilik Kipi

Metnimizde gereklik kipi örneği mevcut değildir.

2.3.7.1.2.2.4. İstek Kipi

Tasarlama kiplerinden biri olan bu kip, hareketin istendiğini gösterir, istek şeklinde bir tasarlama ifade eder. Metnimizde istek kipi tespit edilmemiştir.

2.3.7.1.3. Asıl Yardımcı Fiiller

2.3.7.1.3.1. é(r)-

İsimleri yüklem yapan *é(r)*/-*e(r)*- fiiller ile kullanıldığında şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart kipi çekimlerini oluşturur. Metnimizde tespit edilen bazı örnekleri şunlardır:

Geniş zaman: *érer mü* (95a/04), *yağşı érür* (99/04)

Görülen geçmiş zaman: *bar érdi* (94a/12), *ul érdi* (92b/01), *érmes érdim* (97b/05).

Öğrenilen geçmiş zamanın 1. tip çekimi: *éken* (100a/08), *nāmerd érken* (98a/01)

Metnimizde *ér*- fiilinin olumsuzu *érmes* ile yapılır: *lāzım érmes* (97b/10). Ancak bir örnekte *tögül* edatı kullanılmıştır: *kızi tögül* (102a/08).

2.3.7.1.3.2. dur/tur- turur

İsimlerden sonra geldiğinde bildirme fonksiyonundadır. Fiillerden sonra geldiğinde ise kuvvetlendirme ve ihtimal bildirir: *yoğ turur* (112a/11), *yoğtur* (113a/07), *bolupdur* (107b/07), *atıdur* (108b/04).

2.3.7.1.3.3. bol-

İsimleri yüklem yapar:

Geniş zaman çekimi: *kem bolır* (94a/09)

Görülen geçmiş zaman : *cöney boldum* (107b/11), *sebil boldı* (116a/07).

Öğrenilen geçmiş zamanın 1. tip çekimi: *mübtelā bolmuş* (103a/05).

Öğrenilen geçmiş zamanın 3. tip çekimi: *zemistān boluptur* (116a/06).

Şart kipinde: *her kim bolsa* (101b/07).

Emir kipi çekimi : *ḥafā bolma* (102a/11), *rızā bol* (105b/07).

2.3.7.1.4. Fillerin Bileşik Çekimi

Fillerin basit çekimleri üzerine é(r)-, é- yardımcı fiilinin getirilmesiyle yapılır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır:

Hikâye

Geniş zamanın hikâyesi: *alur erdi* (102b/05), *yürer erdi* (103b/10)

Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi: *kétip erdi* (92b/07), *barıp édım* (101b/09).

Şartın hikâyesi: *vaktim bolsa erdi* (105a/10).

Rivâyet

Geniş zamanın rivâyeti: *dér éken* (97b/05).

2.3.7.1.5. Fiillerde Soru

Metnimizde soru eki mu/mü, ma/me şeklindedir ve kullanım itibariyle bugünkünden farksızdır. *Körüner mü* (98b/08), *aştı ma* (98b/11).

2.3.7.1.6 Birleşik Fiiller

2.3.7.1.6.1. İsimlerden Fiillerle Yapılan Bileşik Fiiller

Bu bileşik fiiller isim veya sıfatlara ét-, eyle-, yap-, kıl-, ol- gibi yardımcı fiillerin eklenmesiyle oluşturulur. Metnimizde ét-, eyle-, kıl- ve bol- ana yardımcı fiillerinin yanısıra çok işlek olmayan ancak isimlerle kullanılarak oluşturdukları kelime gruplarına yeni bir anlam katan fiiller de vardır. Yardımcı fiil olarak adlandırılmasalar da bu fiillerin oluşturdukları kelime grupları bileşik fiil olarak kabul edilmektedir. Metnimizdeki birleşik fiil örnekleri aşağıdaki gibidir.

ét- yardımcı fiili ile yapılanlar: *seyr ét-* (94a/06), *kulluk ét-* (111a/04).

eyle- yardımcı fiili ile yapılanlar: *ka'bul eyle-* (95a/08), *beyân eyle-* (101a/12), *te'sîr eyle-* (101a/03).

kıl- yardımcı fiili ile yapılanlar: *melâmet kıl-* (98a/02), *yavçı kıl-* (104b/08).

bol- yardımcı fiili ile yapılanlar: *amân bol-* (106a/03).

ber-/bér- yardımcı fiili ile yapılanlar: *tegin ber-* (95a/08), *köñül ber-* (101a/03), *mal bér-* (95a/10).

buzul- yardımcı fiili ile yapılanlar: *köñül buzul-* (112a/09).

bil- yardımcı fiili ile yapılanlar: *efdal bil-* (108a/06), *kadîr bil-* (93a/09).

öt- yardımcı fiili ile yapılanlar: *dünyâdın öt-* (111b/07).

sal- yardımcı fiili ile yapılanlar: *ot sal-* (92b/07), *kulağ sal-* (99b/12).

tile- yardımcı fiili ile yapılanlar: *mağşadını tile-* (103a/11).

ur- yardımcı fiili ile yapılanlar: *ah ur-* (92a/11), *ka'mçı ur-* (97b/08), *azar ur-* (114b/10), *hazân ur-* (110a/07).

2.3.7.1.7. Tasvir Fiilleri

Tasvir fiilleri, belirli zarf-fiil eklerini almış fiillere yine belirli yardımcı fiillerin getirilmesi suretiyle yapılan birleşik fiil tabanlarıdır. Bu birleşik yapı içerisinde asıl anlam, zarf-fiil eki almış olan ilk fiildedir. İkinci fiil ise zarf-fiil hâlindeki esas fiilin oluş ve kılış biçimini tasvir etmektedir.²⁰ Tasvir fiilleri yeterlik (iktidar) fiili, tezlik fiili, süreklilik (devamlılık) fiili ve yaklaşma fiili olmak üzere dörde ayrılır.

2.3.7.1.7.1. Yeterlik Fiili

Çağatay Türkçesinde yeterlilik fiili dört şekildedir. İlki -a/-e zarf-fiil eklerinden sonra al- yardımcı fiili getirilerek yapılır. İkincisi fiil + -a/-e zarf-fiil ekinden sonra bil-fiilinin getirilmesi suretiyle yapılır. Üçüncüsü fiil + -a/-e zarf-fiili ekinden sonra bol-fiilini getirilmesiyle oluşturulur. Dördüncüsü ise fiil + -sa/-se şart kipinden sonra bol-yardımcı fiilinin getirilmesiyle oluşturulur. Metnimizde yalnızca al- fiili ile yapılan yeterlilik fiiline örnek mevcuttur: *kéle'l-* (98a/09), *köre'l-* (104b/11), *tapa'l-* (116a/09).

²⁰ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri – Şekil Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 811.

2.3.7.1.7.2. Tezlik Fiili

Metnimizde tezlik fiili ber/bér- fiili ile yapılmaktadır: *kete ber-* (105a/07), *téye ber-* (115a/04), *kéle ber-* (99a/07), *öte ber-* (99a/10).

2.3.7.1.7.3. Süreklilik Fiili

Süreklilik fiili Çağatay Türkçesinde kél- ve tur- yardımcı fiilleri yapılır. Bizim metnimizde ise sadece tur- fiili ile yapılır ve bu çekimde tur- fiilineki r sesinin daima düştüğü görülmektedir: *köretuğan* (94b/06), *beretuğan* (98a/05).

2.3.7.1.7.4. Yarı Tasviri Fiiller

-ıp/-ip zarf fiil ekiyle yapılmış birleşik fiillerdir: *kélip két-* (98a/10), *yetip bar-* (99b/10), *qayıp kör-* (109a/05), *alıp két-* (110b/01).

2.3.7.1.8. Sıfat-Fiiller

Metnimizde tespit edilen sıfat-fiiller şunlardır:

-ğan/-gen: Klasik Çağataycada -қан/-ken şeklinde uyuma giren bu ek metnimizde daima -ğan/-gen'dir: *mingen* (99a/01), *kéygen* (101b/10), *yürgen* (96a/09), *alğan* (94a/03).

-r, -ar/-er, -ur/-ür : Geniş zaman ifadeli bu ekin olumsuzu -mas/-mes ile yapılır: *kéter bol-* (106b/08), *bilmes* (93a/10).

-ğu/-gü: dek/dék edatı ile kullanımı Çağatay Türkçesinde oldukça yaygındır, metnimizde yalnızca bir örneği vardır: *yıqılğu dek* (105b/04).

2.3.7.1.9. Zarf-Fiiller

Metnimizde karşılaştığımız zarf-fiiller şunlardır:

-a/-e;-y: *ala ber-* (96b/04), *yıqlay yıqlay* (11a/11).

ğunça/günçe: -ğu/-gü sıfat-fiil ekine -n yardımcı sesi ve -ça/-çe eşitlik ekinin eklenmesiyle oluşmuştur: *bolğunça* (97b/03), *körgünçe* (107b/01), *sürgünçe* (112b/11).

-ğanda/-gende: -ğan/-gen sıfat-fiil eki ve -da/-de bulunma ekinin birleşmesinden oluşmuştur: *qartayğanda* (110a/10), *çapğanda* (114a/09), *kélgende* (99a/08).

-p: Ünlü ile biten fiillere doğrudan eklenirken ünsüz ile biten fiillere, araya bir yardımcı ünlü alarak eklenir: *kélip* (99a/11), *işlenip* (99b/09), *çakırtıp* (102b/05). Söz

konusu ekin bugün Azerbaycan Türkçesinde gördüğümüz ıp/-ip şeklinin genişlemesiyle oluşan -ap/-ep biçimine de metnimizde rastlanmaktadır: *sorap* (93b/11), *érkilep* 14a/08.

METİN

[92a] (10) El-kışşa: ‘Avaž Han bu sözlerni eşitip ħafa bolup ve atnıñ²¹ başın burup musāfir- (11) lıkığa ah urup ħayta bérdi. Ammā bul ullar, bir küreke sāvut cıǵası [92b] (1) Türkmen éliniñ aǵası, Köroǵlınıñ Aħmed Serdār degen taǵasıñ ul érdi (2) ul kette üy, Aħmed Serdārıñ öz üyi érdi ve kiçik otav érdi. (3) Bu kelinçek, Aħmed Serdārıñ kelini érdi. Ammā Aħmed Serdārıñ bir kıızı bar (4) érdi. Özi on bėş yaşında, tılla-cıǵa başında, kırkılık kıızı ħaşında (5) su içse [h]alkıdın²² körünüp ta‘ām yese ħamaǵıdın körünür. İki yüzi (6) ay dék yarkırap olturup yengesi ħullık kılıp çelim bermegenin bilip (7) ħalvet üyde özi tenhā olturup hemme ādem bir çağınğa ketip érdi. (8) Der-ħāl şul Bota Köz ayım cāydın turup tılla-çelimge ot salıp kette (9) üyiñ şaçın köterip yiberip ve ‘Avaž oǵlanıñ keynidin çağırıp (10) béri kélgin turam dép bir söz aydı:

(11) Astıñızda bédev oynar yüz elvān
Yaraşuğa taqtıñ eynige ħalkıñ

[93a]

- (1) Bédev atlı dabıl-bāzlı cān turum (?)
Çelim çekseñ beri kélgin bėgi cān
- (2) Men ınalay séndey érni boyundan²³
Kélip uşla tılla-çelim tāydan
- (3) Siz²⁴ dek bėgler her yerlerdin süreyim
Her vaqt çelimni süreñ cāydan
- (4) Ér yigit meydānı körmese ħaytmas
Derd körmegen evliyāğa tanımas
- (5) Her vaqt çelimni süreñ cāydan
Çelim dégen her yamandın tapılmas
- (6) Astıñdaǵı at kėtmesün tayrılıp
Sendey ér yürmesün éldin ayrılıp
- (7) Bédev atlı dabıl-bāzlı bėg yigit
Hıç bolmasa ketgin maña ħarılıp

²¹ Metinde آنىڭ şeklinde yazılıdır.

²² Metinde لقيد بن şeklinde yazılıdır.

²³ Metinde ايز نينك يايان şeklinde yazılıdır.

²⁴ Metinde سر şeklinde yazılıdır.

(8) Yamaŋa söz aytsaŋ bāver kılmayday
Sözni ašlā ƙoĝına éylemeydey

(9) Yaman ādem yaĥşı ƙadriñ bilmeydey
Üyde turup ƙelim salıp bérmeidey

(10) Yaman bilmes yaĥşı sözni šādrın
Çarva cāylar bülend tavnı adrın

(11) Zer ƙadriñ zer-ger biler dégen dek
Yaĥşı biler yaĥşılarıñ ƙadriñ

[93b]

(1) Batur yigit meydān içre şaylansun
Hudā yā düşmenni ƙolı baylansun

(2) Çelim tartısıñ beri kélgin bégi cāñ
Kāküliñdin mendey huriñ inalsun

(3) Kırkılık kıznıñ içinde men odaĝa
Kéygenim yipekdür altundın cıĝa

(4) Çelim désiñ munda kélgin bégi cāñ
Kāmatıñdın men-dek huriñ sadaĝa

(5) El-ķışsa: ‘Avaž Cāñ Bota ayımñıñ bu sözini eşitip Ğır Atñıñ başın ƙaytarıp (6) kette üyniñ açuƙ ƙaparınıñ töşidin kélip tılla-çelimni tartıp çekip (7) ĥımārıdın ƙıƙıp ƙarap kördi-kim bir kıznıñ ĥüsn-ü cemāl ƙaraŋĝu üyni yaruƙa ƙılıp (8) turupdur. Anda Ĥan ‘Avaž ul kıznı öz boyuĝa münāsip körüp yana (9) hem taşƙarı ƙıƙıp öz ƙoluñ birle çelim bérıp kétgin dép Bota Köz (10) ayımĝa ƙarap ul yerlerniñ pest bülendni ve ul éllerniñ éli ékenin (11) sorap neçe hezl-i muṭāyıĝa birlen suāl soraydur. Anda Bota Köz ayım hem ‘Avaž [94a] (1) Ĥanniñ suālıĝa bir bir cavāb beredür:

(2) Suāl

(3) Alĝan yerim Aşƙar tavnıñ béliidey
Kuş salĝanıñ ballı Hüdik kölidey

(4) Musāfir mén bu yerlerni bilmey mén
Bul obalar ƙanday şāhnı élinidey

(5) Cavāb

(6) Kélgen yolın kette kārvan yolıdey
Seyr²⁵ étgeniñ ballı Hüdik kölidey

(7) Méniñ atım Bota Közdey sorasıñ
Bul obalar Aḥmed Serdār élidey

(8) Suāl

(9) Havā yavsa bülend yerler nem bolır
Siz²⁶ dek ayım Türkmen élide kem bolır

(10) Evveli sorayın émdi mén munı
Aḥmed Serdār dégen ādem kim bolur

(11) Cavāb

(12) Başında bar érdi zerli cıǵası
Öziñ déseñ Türkmen élin aǵası

[94b]

(1) Qırq miñ élāt barça muña qarandı
Yana özi Ḥan Köroǵlı taǵası

(2) Suāl

(3) Sen hem bir yaḥşı né sözler sözi sén
Pervā qılǵan belki körer közi sén

(4) Émdi soray öziniñ zātıñ
Bul obada qaysı şāhniñ qızı sén

(5) Cavāb

(6) Sözle[se] aǵzında şīrīn sözi mén
Köretuǵan belki iki közi mén

(7) Aşlım sorsan Aḥmed Serdār qızı mén
Atım déseñ Bota Közniñ özi mén

²⁵ Metinde ı ziyadedir

²⁶ Metinde ı ziyadedir.

(8) Suāl

(9) Tūṭiyā éylesem éziñni ṭavāf
Sendeyin yaḥşın bizlerge şavāb

(10) Yalķuz mu sēn yāriñ bar mu Bota Kōz
Bu sözime oyla çın bir cavāb

(11) Cavāb

[95a]

(1) Bir yār dép intizār keçe kündüz mén
Ne sebebdin te'kīd édüp sorar sēn

(2) Atım barماس sen-dek béglerge
Ḥāl-i ḥāzırımı sorsañ yalķuz mén

(3) Suāl

(4) Aytğan sözge yaḥşı kişi érer mü
Atañ cāhil aytğan sözge kirer mü

(5) Boyuña berāber saña zer bersem
Seni maña Aḥmed Serdār berer mü

(6) Cavāb

(7) Méni atam dünyā mālın oylamas
Dünyānı sözün aşlā tıñlamas

(8) Tengim kélse tegin berip yiberür
Aşlı zad bolmasa qabūl eylemes

(9) Suāl

(10) Māl bérer men seni Türkmen éliñdin
Qıçar mén ölmesem ḥamça béliñdin

(11) Ḥumārī bolup mén ay-dek yüziñe
Beri kélip çelim bergin qolıñdın

[95b]

(1) Cavāb

- (2) Öziň kim sen māl yıgar sēn élimnan
Bir yulavçı çıktıň ھاڭķın nak yolımnan
- (3) Cöney bergin émdi munda köp turma
Két şadağa eyā yigit ķulumdan
- (4) Suāl
- (5) Yıgar mén barıp Türkmen éliňni
Rāst aytgılan cānım şerħ tiliňni
- (6) Mén köňlüme bed alur mén Bota Kōz
Tarta tarta sözle émdi tiliňni
- (7) Cavāb
- (8) Üylesem sēn öziň baĝrı dāĝlı sēn
Sen birevge cān u dili baĝlı sēn
- (9) Sendey bernā bizniň élde yok édi
Çembil Bélde ķaysı yigit oĝlı sēn
- (10) Suāl
- (11) Bahārda açılĝa[n] bāĝın güli mén
Sözler bolsa aĝzındaĝı tili mén

[96a]

- (1) Atım déseň Bal ‘Avaž Cān dériler
Özim sorsaň Kōroĝlınıň oĝlı mén
- (2) Cavāb
- (3) İgegende bāĝıdagı güli sēn
Hāl-i hāzır ferzend yok ulı sēn
- (4) Rāstnı aytayın saňa émdi mén
Açıĝlansa[n] bir bayťallıķ ķulı sēn
- (5) Suāl
- (6) Bota Kōz dérler se[ni]ň öziňni
Açıĝlansam oydurar mén köziňni

(7) Kélgen sözni koyar berme ağzıña
Bilip sözle sên selāmni söziñi

(8) Cavāb

(9) Yürgen yerniñ Asķar tavnı béli dép
Çembilge ķarağan Yomud éli dép

(10) Mén aytmay mén yurt aytadı sizlerni
‘Avaż Hān Kōroǵlınıñ ķulı dép

(11) Suāl

[96b]

(1) Érisün taǵların ķarı érisün
Her bende alǵanı bilen ķarısun

(2) Kıl bolsam-da eger seni almasam
Çembil Bélde ‘Avaż atım ķurısun

(3) Cavāb

(4) Yaķşı yigit bu sözidin téyeme
Ala berme bu sözimni ķıyama

(5) Turma émdi cōne mundın berek kıl
Koluñdın kélgenin kılǵıl ayama

(6) Suāl

(7) Ara çölde barıp çar-çöp talmasam
barǵandın Çembil[ge] ğāret²⁷ salmasam

(8) Mükrem ‘Avaż Hān atım ķurusun
[...] émdi seni almasam

(9) Cavāb

(10) Alma dék açılǵan yüzüm naķşıdey
Ğoçek çértgen sāzende yaķşı

²⁷ Metinde غاره şeklinde yazılıdır.

(11) Sendey kılğa tégenimçe ‘Avaž Cān
Fedāk bolup hem yaḥşı

[97a]

- (1) Suāl
- (2) Ét bolayın eger seni almasam
Başlarıña qara boyaq salmasam
- (3) Qırq Yigitge yalañ ayak yalañ baş
Atım qurısun çelim salğuçı qılmasam
- (4) Cavāb
- (5) Ménin igenimni yurt biler
Mén bargan zamanı közige éyler
- (6) Qırq Yigitge çelim salıp bermekni
Sendey ‘Avaž bir baytallıq kıl qılar
- (7) Suāl
- (8) Al tüşkenim imdi seni qaşdıña
Bir çelimni men bérer mén destiñe
- (9) Başlarıña yüz yavlıq salınıp
Qara boyaq küydürer mén üstige
- (10) Cavāb
- (11) Bir bir añla Bota Közin tilin
Süyretip Teke²⁸ Yomud élin

[97b]

- (1) Köroğlını öz ferzend bolğanda
Qanıma berer sendey toquz kılını

(2) el-qışsa: ‘Avaž oğlan Bota Közniñ bu sözün eşitip köñlige qatı alıp ve közi- (3) niñ yaşnı töküp aydı. Hey dirğ kişi yurtıda sulṭān bolğunça öz élinde (4) çofan bol dégen rāst éken mén egerçi Köroğlınıñ oğlı mén désem hem özge- (5) ler kılı dér éken ve men

²⁸ Metinde نكه şeklinde yazılıdır.

öz yurtımda hem hîç kişige muhtâc ve har-zâr érmes érdim. (6) Hünkâr şā[h]nıñ maḥremi érdim ve aldımda iki miñ üç miñ kişi hıdmetkârım (7) bar érdi. Hāl-i ḥāzır munda andın bülend érmes mén ve öz²⁹ yurtımğa kêtgey men (8) dép Ğır Atnıñ tizgini burup sağırsıǵa kâmpçı urup ata yurtım qayda sen (9) dép ézlep bir iki saydıñ aştı ve bara bara yana kökregige şabr ve kemāl (10) tüşti édi. Bul iş maña lâzım érmes érken meniñ munday söz éşitip (11) bara yetgenime Qırq Yigit birle ata anam³⁰ qaydın bilsün. Hemmesi aytur ‘Avaż [98a] (1) nâmerd érken Ğır Atın minip hîç kimge bildürmey qaçıp ketti dép kette kiçik (2) men melâmet kılur. Velikîn men oşal melâmetni kötermey mu[nd]ın qayıp Çembilge (3) barıp Aḥmed Serdârıñnıñ kızın alıp bergin dép³¹ eger alıp berse ul kızın başıǵa (4) qara ve üstige boyaq ayaǵıǵa çaruq kâydürüp müsahḥara kılıp Qırq Yigitge çelim (5) salıp beretuǵan kılıp qoyayın ve eger almayıp bere’lmeşe günahnı Köroǵlınıñ (6) öz boynıǵa qoyup andın soñ öz yurtımğa ketsem mén anda hîç kim melâmet kılmas dép (7) Çembilge qarap her zamanda köñül buz[u]lup ve közni yaş tizilip bir qavlıda der-ḥal (8) közde yaş kâyeyürdi. Köroǵlı³² Sulṭânıñ cānı dili ‘Avaż érdi. Şul küni (9) digerǵaça ‘Avaż avdın kêle’lmeş ve Köroǵlı birle Qırq Yigit gūyā-ki anasıdın ayrılǵan (10) yaş baladay bî-ṭāqat bolup Çembilin darvāzasıǵa yetmiş iki mertebe kélip kêtip (11) érdiler. Darvāzada Aǵa Yunus Peri Mişķāl ve Gülnār ve başqa toquz za’ife [98b] (1) periler birle ‘Avaż Ḥaṅǵa né boldı dép alar hem küngüredin qaraşıp turar erdiler. (2) Velikîn Köroǵlı Sulṭān namāz-ı dīger vaqtide ḥaddın ziyāde ḥafa bolup yana Qırq (3) Yigit birle ‘Avaż Ḥan körünür mü kin dép yana kélip darvāzaǵa qarap turup Köroǵlı (4) Ḥan ‘Avaż oǵlannı saǵınıp bir söz aydı:

(5) Hüdik Köli Çembil Beldin édür ḥat
Muradımnı Qırq Yigitim sen éşit

(6) Çāştǵa vaqtın muncal kılǵan ‘Avaż Cān
Né boldı kelmedi qızum Qırq Yigit

(7) Néteyin yétmedi beşe bir ölüm
‘Avaż Cānım érür hem cān dilim

(8) Körüner mü qarañızlar qulunum
Né boldı kelmedi qızum Qırq Yigit

²⁹ Metinde اوی şeklinde yazılıdır.

³⁰ Metinde انیم şeklinde yazılıdır.

³¹ Metinde دين şeklinde yazılıdır.

³² Metinde كوراعلى şeklinde yazılıdır.

(9) Yürek bağrım hier otığa dāğlattı

Ġara bendim béllerimge bağlattı

(10) Sağınturup sargayturup yığlattı

Né boldı kelmedi kızum Kırk Yigit

(11) ‘Avaż balım bülend tağdın aştı ma

Düşmen körüp ‘ağılları şaştı ma

[99a]

(1) Ya ki bilmen mingen atı kaçtı ma

Né bolup kelmedi kızum Kırk Yigit

(2) ‘Avaż hanım köz yaşın tökti me

Ara çölde nāzik belin бүkti me

(3) Ya bilmenim atı kolidin çıktı ma

Né boldı kelmedi kızum Kırk Yigit

(4) Yağşı érür Köroğlınıñ sözleri

Tapılmaydur Bal ‘Avażnıñ izleri

(5) Ya teydi me bir yamannıñ sözleri

Né boldı kelmedi kızum Kırk Yigit

(6) El-kışsa: Köroğlı Sultān bu sözlerni aytıp turup érdi. Be-nāgāh qaradılar-kim (7) yırakdan ‘Avaż kéle berdi kördiler-kim ‘Avaż Hınnıñ köñli buzulğan közin (8) yaşı at yalığa qatre qatre tizilgen kéle berdi ve yağın kélgende hemme yigit- (9) leri atdın tüşüp selām berip barıñ turum dédiler. Alarğa hıç bir (10) munzūr nazar kılmay öte berdi. Anda Köroğlı Sultān ‘Avaż Hınnı (11) keynidin kélip ordağa tüşürüp nége keç qaldıñ dép bir [99b] (1) (bir) söz aydur. Anda ‘Avaż Han hem atasığa qarap bir söz aydı:

(2) Suāl

(3) Bāğımdağı tāze gülüm

Söz söylesem sén sén tilim

(4) Belki meniñ cān dilim

Kāküliñdin ‘Avaż oğlum

(5) Nége iñrendiñ yığladıñ

- (6) Cavāb
- (7) Düşmenlerni énge tıkdım
Yurdımda yolda ıarıqtım
- (8) Sizniñ cavābıñız bilen
Meyhānadın avğa çıktım
- (9) Yolda işlenip kélmedim
- (10) Suāl
- (11) Éşit meniñ aytğan sözüm
Sén sén meniñ körer közüm
- (12) Kulağ salıp émdi añla
Kāmatıñdın eyā kuzum
- (13) Né boldı saña kélmediñ
- (14) Cavāb
- (15) Ara çölde qalıp³³ bardım
Tağ başların qopardım

[100a]

- (1) Asta asta Ğır At bilen
Hüdik dégen kölge bardım
- (2) Aña ınalıp keçikdim
- (3) Suāl
- (4) Sendir sén qand nebātım
Üzülmes tendin hayātım
- (5) Körfe kuzum men ınalay
Hem ferzendim qol qanatım
- (6) Nége yıǵladıñ kelmediñ
- (7) Cavāb

³³ Metinde تالپ “talıp” şeklindedir. Ancak anlam itibari ile قالپ “qalıp” şekli uyduğı için manaya bu şekilde bakılacaktır.

(8) Bul éken taqdır işleri
Men boldum unıñ tüşleri

(9) Bir başdın aytayın
Yox uña Hüdik kuşları

(10) Aña ııaldım keçikdim

(11) Suāl

(12) Érler meydānda şaylansun
Düşmenniñ kolu bağla[n]sun

(13) Kāküli[ñ]din eyā ‘Avaz
Mendeyin atañ ııansun

(14) Nége yıǵladıñ kelmediñ

[100b]

(1) Cavāb

(2) Atımnı çapdım cephege
Yügürüp çıktım bir töpege

(3) U yan bu yan qarap édim
Közüm tüşdi köp obage

(4) Aña ııandım keçikdim

(5) Suāl

(6) Sözler men-dek atañ tili
Faqr elidür Çembil Béli

(7) Ul barganın kimiñ éli
Nége ııalıp keçiktiñ

(8) Cavāb

(9) Kākülimni tal tal urup
Ul obağa toǵrı qarap

(10) Yetip bardım çelim sürep

Aña ııaldım keçiktim

(11) Suāl

(12) Çerāğımın seniñ öziñ

Sağınnı nedür aytğan sözün

(13) Qanday oba buldı köziñ

Nége ılanıp keçikdiñ

(14) Cavāb

(15) Sedārniñ kıızı kel dedi

Qolımdın susıp al dedi

(16) Āhırda ul kıız qal dedi

Şuña ılanıp keciqdim

[101a]

(1) Suāl

(2) Kıızniñ söziqe kirdiñ mü

Dégenin unıñ qıldıñ mu

(3) Ya uña köñül berdiñ mü

Nége ılanıp keçikdiñ

(4) Cavāb

(5) Kıyāmatğaça yā Allah ketedi (?)

Süyek süyek-ki yetedi

(6) Ul kıızniñ sözi örtedi

Şuna ııalıp keciqdim

(7) El-kıışsa: Köroğlı bu sözni eşitip ey oğlum sen³⁴ bu bahāne sözlerni qoyup (8) rāstnı ayğıl sēn né sebebdin munca köp yığladıñ ve kimdür-ki meniñ (9) zamanımda

³⁴ Metinde دسن şeklinde yazılıdır.

saña söz³⁵ aytıp köñüllerni qaldurur veyā īzā kıılır. Anda (10) ‘Avaż Oğlan başıdın ötgenini atasığa beyān kıılıp ve körgenlerni aydı:

- (11) Aq yüzümde penç uradur çora hāl
Qolıma quş aldım adı Zerrīn Bāl
- (12) Körgenimi bir bir beyān eyleyin
Bu sözime kıble-gāhım kıulaq sal
- (13) Raḥm eylegin közdin aqğan yaşıma
Né yamanlar³⁶ kélip ketti qaşıma

[101b]

- (1) Musāfırılıq yurtı qursın Ata Cān
Néné yaman işler tüşti başıma
- (2) Yüregimni hicrān derdi dāğladı
Kögrekni musāfırılıq çayladı
- (3) Ğariblikni şehri qursun kıble-gāh
Nā-keslerniñ sözi te‘sīr eyledi
- (4) Ğır Atım üstime mingen ur dédi
Bizdey yigitler³⁷ bu kün taḥtdın süründi
- (5) Hüdikdin qaytarda cānım Ata Cān
Bir top oba közlerimge köründi
- (6) Neyleyin yürekde ammā derdim köp
Köp derdimi ayta bérmeq émes ḥūb
- (7) Ğır At bilen bardım yetip obağa
Her kim bolsa bir er çelim süreydüp
- (8) Qatar qatar yetekinde bar éken
Bir neçe körmekge intizār éken
- (9) Barıp édim çelim tartıp ketey dép
Aḥmed Serdār dégen tağañ bar éken

³⁵ Metinde ثوزا şeklinde yazılıdır.

³⁶ Metinde بی şeklinde yazılıdır.

³⁷ Metinde یکی لر şeklinde yazılıdır.

(10) Kéygen tonı éken anı[ñ] kırmızı

Bota Közdir éken tağañnı kıızı

(11) Yüregime örteni saldı neyleyin

Küydürdi örtedi şul kıızın sözi

[102a]

(1) Tenbīh berdi aytğanımdı bilsün dép

Hāl-i hāzır ferzend yok olsun dép

(2) Örtedi küydürdi zālimni sözni

Āhırda bir baytallık kulsun dép

(3) Ecel yetüp munday pelek olmadı

Yüregime ot tutaştı bolmadı

(4) Cavāb bergil émdi ata keteyin

Ezeldin eyledi musāfır bizni

(5) ‘Avaż Hān dér émdi añla bu sözni

Ezeldin eyledi musāfır bizni

(6) Kırk Yigitge çelim salğucı kılayın

Eger ata alıp berseñ şul kıızın

(7) El-kışsa: Köroğlu Sultān ‘Avaż Hānın bu sözni eşitip ey balım sēn, mēn (8) esende hīç ğam yemegil. Aḥmed Serdārñıñ kıızı tögöl toköz serdārñıñ kıızı (9) séndin sadağa ketsün ve sēn bolsañ maña hemme badur ‘Avaż sēn mēniñ aldımda (10) tursañ eger hemme yurt ve élāt barçası kétse hem zerre parvāyım yoqtur. (11) Ammā ey oğlum ḥafa bolma meyḥānağa barıp ‘araḳ ve şarāb içe bergil. [102b] (1) Bu tarafnı maña koygıl dép ‘Avaż Hānnı meyḥānage yiberip ve özi Çembil (2) niñ naḳāraḥānasıdın karranāy surnāy koydura berdi. Ammā Çembilniñ (3) eṭrāfıda toḳsan biy ve Aḳ-saḳallı bar érdi. Bul toḳsan biy şul (4) min erin Türkmenniñ biyleri érdi ve her vaḳtā-ki Köroğlığa biyler (5) kerek bolsa karranāy surnāy қоşup³⁸ çağırıp alur érdi. Ammā bu kün hem (6) karranāynıñ ve uruşı³⁹ birle hemmesi cem‘ bolup yığılıp kelip aydılar. (7) Ey Köroğlu Sultān émdi ne maḳşadda⁴⁰ ve ne murādda bizni karranāy (8) ve surnāy birle çağırıp

³⁸ Metinde قوسوب şeklinde yazılıdır.

³⁹ Metinde داوړشی şeklinde yazılıdır.

⁴⁰ Metinde مقصدده şeklinde yazılıdır.

aldığınız dédi. Anda Köroğlu Sultân öz köñl- (9) degi murâdnı aytıp ve Aḥmed Serdârğa barını yavçı kılmakçı bolup (10) bir neçe yerlerdin timsâl keltürüp bir söz aydı:

(11) Köroğlu Ḥan déyür meniñ özümni
Ferzend üçün sarağa tapğay mén yüzümni

[103a]

- (1) Émdi sizge mén aytayın ey biyler
Ḥikâyâtın aytay ‘Avaż kıuzımın
- (2) ‘Avaż oğlum zer kākūlin urupdur
Bī-vefā yārlarğa köñül véripdür
- (3) ‘Avaż balım Hüdik kölige barganda
Aḥmed Serdâr tağam kıızın körüpdür
- (4) Kulak salıñ Köroğlınıñ sözige
Közi tüşüp anıñ şehlā közige⁴¹
- (5) Aḥmed tağam kıızın⁴² körüp Bal ‘Avaż
‘Āşık-ı mübtelā bolmuş özige
- (6) Anıñ üçün mén belimni yayladım
Başım birle qara yerni layladım
- (7) Toksan biyim mén aytayın sizlerge
Barıñızın⁴³ Serdârğa yavçı eyledim
- (8) Bildiñiz mü Köroğlını sözini
Bir neçeler tapa’lmaydur izini
- (9) Barıñızlar sizni yavçı eyledim
Tağam bersün ‘Avażıma kıızını
- (10) Düşmenlerni ḥāk-i pāyin eylesün
Bir özümni miñ tonga baylasun
- (11) Serdâr bersün kıızın ‘Avaż Cānıma
Māl kerekse maqşadını tilesün

⁴¹ Metinde كوریکا şeklinde yazılıdır.

⁴² Metinde قيرين şeklinde yazılıdır.

⁴³ Metinde بازينگرنى şeklindedir.

[103b]

(1) Cıǵalı Ǵan dەرler meniñ zātımını
Felek bozǵan meniñ köñül şadımını

(2) Eger māl kerek⁴⁴ qalsa ul taǵam
Baş atıǵa beriñ bul Ğır Atımını

(3) Beriñizler qatar qatar nārımını
Nār üstige büklep beriñ zerimni

(4) Aǵmed Serdār mālǵa kélse-de biyler
Beriñizler mañlaydaǵı barımını

(5) El-kıssa: Köroǵlı Ǵan biylerǵa bu sözni aytıp érdi. Yerdin şadā (6) toqsan biylerdin şadā çıkmadı. Zırā-ki Aq-saǵallılar barayın dese (7) Aǵmed Serdārın qorqar ul qılınçını astıǵa alur. Eger barmay miz dese (8) Köroǵlıdın qorqup barça biyler yer çokup oltura bérdi. Ammā şul (9) yığınınñ içinde bir Yartı Bay⁴⁵ Aq-saǵal dégen bar érdiler biyler (10) mundaq qılmaqa biy age biy age dép érgeştürüp yürer érdi. Tördin (11) Ya[r]tı Bay⁴⁶ [a]gedin cāy tégmes érdi. Ammā bul yığında ul Yartı Bay hem [104a] (1) bar édi. Köroǵlını bul sözini eşitip cavābını béreyin dép munni süzer (2) érdi. Be-nāǵāh Köroǵlınıñ yanındadı bir biyniñ Yartı Bayǵa közi tüşüp édi. (3) ey Yartı Bay Aq-saǵal bu sözniñ iḡtiyārını sizge bérdik. Bul sözni (4) cavābnı Sultānǵa siz beriñiz. Sizniñ sözün bozmas miz dédi. Anda Yartı (5) Bay Aq-saǵal Köroǵlı Ǵanǵa qarap bir neçe yerlerdin timsāl keltürüp (6) Köroǵlı Sultānnıñ qaşıda rü-be-rü oturup bir söz aydı:

(7) Yartı Bay Aq-saǵal deydür özümni
Sargatmaǵıl meniñ kızıl yüzümni

(8) Bu toqsan biy cavāb ber dép qoymaydı
Émdi tıñla meniñ aytǵan sözimni

(9) Muslumānlar oqur namāz farzını
Ara qılar ul uruydın farzını

(10) Aytarǵa yéte’lme biyler turuptur
Mén aytayın biyeleriniñ né ‘arzını

⁴⁴ Metinde كيله şeklinde yazılıdır.

⁴⁵ Metinde پارلى ناي şeklinde yazılıdır.

⁴⁶ Metinde بالى باي şeklinde yazılıdır.

(11) Yaman deydür Aḥmed Serdār ʔarını üz
Bī-‘aql dép éšte miz kızın

[104b]

(1) Ay yüziñe⁴⁷ yéte’lmeytur aytuğa
Men ayta mén biylerniñni sözini

(2) Yigitge yetedür dünyāññ āzı
Oruslarnıñ yurt süreydür kenezi

(3) Özige hem bélgüsidür Köroğlu
Aytmasaḡ-da Aḥmed Serdārıñ niyāzı

(4) Ğariblikde sargatmağıl kuzımını
Ötkereyin beş vaḡtimde farzını

(5) Bu şartı köñlige ağır almasañ
Men ayta mén émdi tıñla ‘arzımını

(6) Burav salur biyleriñniñ yanına
Raḥm eyleses tağa beg bular ḡālına

(7) Dostlık kılsañ biyleriñni yiberme
Yiberseñ qalırsız şeksiz yüz qanına

(8) Meniñ aytgan naşḡhatım şul érür
Biyleriñni yavçı kılp yiberme

(9) Aḥmed Serdār zorlıkını bildirer
Almas çalıp yürek bağrın téldirer

(10) Yavçı kılp biyleriñni yiberme
Yiberseñ hem zālīm tağañ öldürer

(11) Néné érler köre’lmeydey yüzimni
Belki tapa’lmaydur başğan izimni

[105a]

(1) Men déseñ biylerniñni yiberme
Yibe[r]señ hem tağañ bermes kızını

⁴⁷ Metinde يوریکا şeklinde yazılıdır.

(2) Žorlık kılsañ kim kiledey éliñe

Zerrîn kemer yaraşadur béliñe

(3) Alsañ algıl süyekiniñ kartaysañ-da seniñ öziñe

Nége bersün bir baytallık kuluña

(4) El-kışsa: Yartı Bay Aq-sağal bu sözni aytıp érdi. Hemme biyeler cāylarındın (5) durup éşige çıkıp olsa Yartı Bay hūb aytıñ dép bağıngā (6) kaçıp kete bérdi. Anda Yartı Bay aytmay men mu ul köfek yegeni köfek özi (7) hamı hātūnı şumsa (?) beççigerdin korqayın mu dép kete berdi ve Köroğlıniñ biyleriñ (8) bul işge acığlanıp murnı şāğ dek ağızı kâf-dek ve her közi piyāle kāse (9) dék bolup aydı. Hey dirīg kartayğanımnı bilip bular bu yetip bara (10) yetipdür. Qadīngi vaqtim bolsa érdi küpekinni kılıçdın ötkerür érdim (11) dép asta asta bars dék inrenip meyhānağa kirdi. Ammā ‘Avaž Han hem bu sözlerniñ [105b] (1) barçasını üyniñ sırtıdın éşitip ketip érdi. Anda ‘Avaž Han (2) Kırk Yigitni qatar olturguzup ve ‘araqnı basa berip barçasını (3) mest bī-hūş kılıp yığıp başladı ammā şul hālda Köroğlı Sultān hem (4) yıqılgu dek bolup turğan vaqtide ‘Avaž Cān āferīn dép qolıga bir kāse ‘arağ (5) alıp amānlaşıp bir söz aydı.

(6) devlet üstide devām bol

Neçe yıl neçe zaman bol

(7) Émdi sizge aytıp ketey⁴⁸

Bergen tuzıña rızā bol

(8) Atam amān bol amān bol

(9) Yüregimde derdim çoktur

Ayrılğandın qalın yoktur

(10) Oylap tursam Çembil bēlni

Qaytıp kēlip kōrmek yoktur

(11) Cānım amān bol amān bol

[106a]

(1) Mingen atım meniñ cubar

Oñ kiftimde toquz⁴⁹ tamar

⁴⁸ Metinde كای şeklinde yazılıdır.

⁴⁹ Metinde تۆگوز şeklinde yazılıdır.

- (2) olımdın alıl kseni
Atam ‘ara bed umr
- (3) Ka‘bem amn bol amn bol
- (4) lme ka‘bem uza yaa
ır Atın min ı tema
- (5) Bir kolına meded alıl a
Mn bereyin altun kse⁵⁰
- (6) Atım amn bol amn bol
- (7) Bul ırn cndın keiiz
Kefen tonunu biiiz
- (8) Dmen bastı⁵¹ kiiz
Bir kse ‘ara iiiz
- (9) Bgim amn bol amn bol
- (10) arayalım yziizge
Srey telmem kziizge
- (11) Bir nabim kterildi
Rz bolun treizge
- (12) Atam amn bol amn bol

[106b]

- (1) Dmen tti izlerimdin
yolutı hergiz serimdin
- (2) embil Bldin keter boldum
Kp yamannı szleridin
- (3) Ka‘bem amn bol amn bol
- (4) Balarımda melmetdr
Dostlar bara selmetdr

⁵⁰ Metinde ae eklinde yazılıdır.

⁵¹ Metinde a eklinde yazılıdır.

- (5) ‘Azīz Hān hem siz bizge
Bir neçe kün emānatdur
- (6) Ka‘bem amān bol amān bol
- (7) Tuznı köp yap qollarıñdın
Çembilniñ élleridin
- (8) Kéter boldum yamanlarnıñ
qal dép aytqan sözleridin
- (9) Cānım amān bol amān bol
- (10) ‘Aqlı barlar ulı deydür
İgegende güli deydür
- (11) Bir neçe ahmaq nādanlar
‘Avaz Hān qulı deydür
- (12) Ka‘bem amān bol amān bol

[107a]

- (1) Turayın dédim bolmadı
Sözime köñli tolmadı
- (2) Qaytıp mén tiri yürer mén
Qul dégen atım qalmadı
- (3) Hānım amān bol amān bol
- (4) Yaman éken él münāzı
Kélmedi hīç maña sazı
- (5) Hıdmet-gede olamadım
Du‘āgūyım bolgıl rāzı
- (6) Yurtım amān bol amān bol
- (7) Közdin yaşım tizilgendür
Yürek bağrım ézilgendür

(8) Töz naşībim oylap tursam
Çembil Béldin üzülgendür

(9) Atam amān bol amān bol

(10) Közümdin aqğan yaş émdi
Hicrāna tüşer baş émdi

(11) Amān bolğıl tā körgünçe
Cānım Ata Cān hūş émdi

(12) Bégim amān bol amān bol

[107b]

(1) Tāze güllerni terer miz
Özin kākülni örer miz

(2) Amān bolğıl cānım ata
Qıyāmat künde körer miz

(3) Ka‘bem amān bol amān bol

(4) Bul zamanlar qanday zaman
Başlarımğa tüşti tuman

(5) Ğarīb atam tā körgünçe
Taht üstinde bolğıl amān

(6) Élim amān bol amān bol

(7) Köñlüm bolupdur boş émdi
Körgeñ mēn yaman tüş émdi

(8) Körey miz mü körmey miz mü
Bī-çāre atam hūş émdi

(9) Ka‘bem amān bol amān bol

(10) ‘Avaz Hāndur ‘ādil şunqar
Bir qatqa qılğıl tayyār

(11) Gürcistāngına⁵² cöney⁵³ boldım

Ka‘bem aman hūş⁵⁴ Allah yār

(12) Çembil amān bol amān bol

[108a] (1) El-kıışsa: ‘Avaż Hān bu sözlerni aytıp kāsēni yerge tōngerip meyḥānada (2) çıkıp ve dabla-ḥānağa barıp kördi-kim Köroğlu Sulṭānnı iki atı tablada (3) oynap turupdur. Biri Ğır At ve biri Mecnūn Gök anda ‘Avaż Hān (4) öz ḥayālīde aydı. Bu Ğır At Köroğlını hem atıdur hem ferzendi (5) ve hem qol qanatıdur. Munı mingenim düşmenniñ işidür dép (6) Mecnūn Gökni efḍal bilip minip ve Çembilni darvāzasıdın çıkar (7) çıkmasda ‘Avaż Hānım hem Çembilni közi qaymay köñli buzulup (8) köz yaşı atıñ yālığa tizilip yürek bağı ezilip Çembilniñ éli (9) Hüdik Köli ve kette béli bilen ġāyibāne hūşlaşıp bota dék bozlap bir söz aydı:

(10) Sözleydür musāfır ‘Avażnı tili

Resūlniñ ümmeti Ḥudānıñ qulı

(11) töz naşṭbine bizni édedey

Amanda boluptur Çembilniñ béli

[108b]

(1) Ādemniñ yamanın dédiler ulı

Örtep kéter mén yüregim ḥālī⁵⁵

(2) Beş altı kün devlet menen quş saldı

Körgünçe aman Hüdikni köli

(3) Oñmaydur ādemniñ şadāy-ı orğanı

Devletli bendeler miner yorğanı

(4) Şūr ornığa şeker bilen bal içgen

Aman bol Çembilni tılla gorganı

(5) Köroğlını kızğa bolsun obalı

Tapa’lmay qalğan yok bererge mey

⁵² Metinde كورخستانغنه şeklinde yazılıdır.

⁵³ Metinde جونار şeklinde yazılıdır.

⁵⁴ Metinde خوس şeklinde yazılıdır.

⁵⁵ Metinde هلی şeklinde yazılıdır.

- (6) Kız bulup Yartı Bay bulup köterdi
Aman bo[l] Çembilniñ altun devālı
- (7) Bahārda açılur Çembilni güli
Zağlar uçadur konup bülbüli
- (8) Amān bolğıl yana kaytıp körgünçe
Şād-ı ħurrem yürgen Çembilniñ éli
- (9) Ayrılık başıma salğan qahhārı
Zemistānım ötüp kélđi bahārı
- (10) Hūş amān bol yana kaytıp körgünçe
Devrān sürgen Çembil Béliñ şehri
- (11) Küydürdi neyleyin ġanīmniñ tili
Yürekđin sönmeýdür hicrānıñ yeli

[109a]

- (1) Amān bolğıl yana kaytıp körgünçe
Devrān sürüp yürgen Çembiliñ éli
- (2) Başıma töşedi hicrānıñ ġamı
Kögrekđin sönmes firāqıñıñ odı
- (3) Amān bolğıl kıyāmatda körer miz
Oyna[p] külüp yürgen⁵⁶ Çembilni yurtı
- (4) Él avutmağa qāyim Asqarnıñ béli
Körünür uzaqđın Tökürniñ çöli
- (5) Amānda bol yana kaytıp körgünçe
Quş⁵⁷ salıp ulağan Hüdikni köli
- (6) Küygenimdin ketti közümin yaşı
Allahnıñ dobıday ādemniñ başı
- (7) Amān bolğıl kıyāmatda körer mén
Küle'lgem-dep⁵⁸ tüşken Çembil nūşı⁵⁹

⁵⁶ Metinde يوزگان şeklinde yazılıdır.

⁵⁷ Metinde قوس şeklinde yazılıdır.

(8) Ezeldin bul éken taqđırni işi

Né küylerge tüşer ölgen kişi

(9) Uyğangın soñ Köroğlığa selam dey

Başımğın uçğan bir Çembilni kışu

(10) Bağ aralıp taze gülñi terer miz

Zer kākülñi on ikidin örer miz

(11) Amān bolğıl esrā yurtım kätayın

Qoş Allah yār kıyāmatda körer miz

[109b]

(1) Bul éldin ayrılıp boldum hār-zār

Né kılsa kudretñin Haqdın ihtiyār

(2) Amānda bol kıyāmatda körer miz

Tā körgünçe éli haqım Allah yār

(3) El-kışsa: ‘Avaż Hān bu sözñi ayıp gāyibāne Çembilniñ éli yurtı bilen qoşlaşıp (4) amānlaşıp kētip bara yetip érđi. Nāgāh şul mağalda Ağa Yunus Perī Mişķāl (5) Perī ve Gülnār Perī üçevi ve Qırq Yigitniñ hātūnları birle seyr-i bağ (6) kılıp yörüp érđiler. Benāgāh ‘Avaż Hānniñ bul dādın Ağa Yunus Perī (7) niñ yanında çurisi eşitip aydı. Ey ayım perī kūçege qarıñız ‘Avaż Hān bir yaman (8) şom dād nége salıp yığlap kéle yetipdür degeç Ağa Yunus perī eşitip der-hāl (9) dīvārniñ üstidin özin taşlap ‘Avaż Hān kördi-kim közidin yaşlar ornığa kan (10) aqıtıp atniñ yālığa süyenip yığlap kéle yetipdür. Anda Ağa Yunus (11) Perī saçını qarıp ve yüzini yırtıp ‘Avaż oğlanı boynıdın kuçaqlap bir söz aydı:

[110a]

(1) Bāğğa kirüp tergenlerim gül bolsun

Men-dék ayım cellādıñdın kul bolsun

(2) Közüm nūrı köñlümni kuvveti

Çembilniñ arslanı balım yol bolsun

⁵⁸ Metinde كوالكالپ şeklinde yazılıdır.

⁵⁹ Metinde نوچی şeklinde yazılıdır.

- (3) S n ketgen so n sar aydı saya ım
Sen  di n k z n rım yana  ara ım
- (4) Dal boyu dın m n ılınay  er  ım
 embilni  sult nım begim yol bolsun
- (5)   itgil c n balım  mdi s z mni
Yolı a tört  ılma iki k z mni
- (6)   amati dın ılalayın  uzımni
 embilni sırtlanı balım yol bolsun
- (7) Sendin ayrıl an a yetgey bir ölüm
 az n urup solmasın yüzü r yım
- (8) K rfe  uzumni  asav kulunum
 embilni arslanı balım yol bolsun
- (9) Yara u a  ılla kemer ba latıp
Fir   otı bilen bağrın d  latıp
- (10)  artay anda Köroğlını yı latıp
 embilni sult nı balım yol bolsun
- (11) B   aralap tergen g l bolsun
közde yağış yığlay yığlay k r bolsun

[110b]

- (1)  ayda barsı  men yerge alıp k t
A a Yunus peri sağa  ul bolsun
- (2) K rfe  uzum   ad⁶⁰ t yım yol bolsun
- (3) N din k  li  çaldı Çembil  lige
T   p s n atlanup   nk r yolı e
- (4) A  enc m yav yara ın  aylanıp
 ır At bilen minip atnı  belige
- (5)  embilni  sult nı  uzum yol bolsun

⁶⁰ Metinde   ad şeklinde yazılıdır.

- (6) artañsañ bilen meni küldürmey
Düşmenleriñ at hükminde öldürmey
- (7) aysı yurtge talep kılıp barasın
Atañ bilen kırk cellādge bildirmey
- (8) Bir kuvvetim bēl kudretim yol bolsun
- (9) Yürek bile süyekimni dāğlatıp
Kırk Yigitge Kır Atıla⁶¹ bağlatıp
- (10) artayganda şürlü kıyaş ata kin
Çerāğım dēgüzüp anı yığlatıp
- (11) Köroğlı tende cān yol bolsun

[111a]

- (1) Gürcistānnı kette yolın közletip
Dost yığlap düşmeniñni sözletip
- (2) artayganda Köroğlını derdiñdin
Botası ölgen nārday kılıp sözletip
- (3) Çembilni igesi kızum bolsun
- (4) Ketmegin⁶² saña kıllık éter mén
Töz naşıbiñ köterilse neter mén
- (5) Bu Çembildiñ kétseñ bu kün ‘Avaż Cān
Mén hem peri érte uçup kéter mén
- (6) Çembilniñ sultānı kızum yol bolsun
- (7) Sén turganda Çembil Béliñ tolmay mu
Köroğlını yurtımızka kılkay mu
- (8) Biz ikimiz ketgendin soñ Çembildin
Bu şehir buzulup vīrān bolmay mu
- (9) Yurtımnıñ ābādı cānım yol bolsun

⁶¹ Metinde قراسلا şeklinde yazılıdır.

⁶² Metinde كتماماكن şeklinde yazılıdır.

(10) Buldur Ağa Yunus periniñ zārı

Munı körüp ketdi tenimniñ hālı

(11) Biz kêtgen soñ Çembil qalsa buzulup

Oyla balım kimge bolar vebālī⁶³

(12) Yurtımniñ Şunqar qızum yol bolsun

[111b]

(1) Baray yolıñ mên ğarībge közletip

Yürek birle usthavanım tüzletip

(2) Botadayın Köroğlını bozlatıp

Çembilniñ igesi balım yol bolsun

(3) Aq yüziñe yaraşadur iki hāl

Qolıña quş aldıñ atı Zerrīn Bāl⁶⁴

(4) Émdi bir söz aytay Bal ‘Avaž

Bu sözime émdi balım qulaq sal

(5) Sén ketseñ bu şehr mātem qılma⁶⁵ mu

Mendey ayım yığlay yığlay qalmay mu

(6) Bu Çembilniñ bir igesi⁶⁶ sén édiñ

Sén ketgen soñ Çembil vīrān bolmay mu

(7) Derdiñ bilen bu dünyādın öter mên

Elemiñde her kün qanını yutar mên

(8) Bu Çembildin sén ketgen soñ ‘Avaž Cān

Men-de munda bir dem turmay keter mên

(9) Körünür uzaqdan tavlarnıñ taşı

Né küylerge tüşer ādemniñ başı

(10) Bu Çembildin biz ikimiz ketge[n] soñ

Köroğlınıñ kimin tutar köz yaşı

⁶³ Metinde اوبالی şeklinde yazılıdır.

⁶⁴ Metinde نال şeklinde yazılıdır.

⁶⁵ Metinde قىلqايمو şeklinde yazılıdır.

⁶⁶ Metinde برکه سى şeklinde yazılıdır.

(11) Tilinde bar yaḥşı bendeniñ balı
Yigirmi beş âdemzâdnıñ kemâli

[112a]

(1) Sên ketgen soñ Çembil ıalsı buzulup
Oyla balım kimge bolar vebâli

(2) Ta‘līm alğıl Ağa Yunus söziden
Fâyıda alır-ki bir âdem iziden

(3) artayğanda Botamlatıp bozlatıp
o[r]may mu sen Köroğlınıñ tozıdan

(4) El-kıssa: ‘Avaż C n Ağa Yunus periniñ bu sözlerin eşitip ve özin atdın taqlap (5) ve anasıdn perv ne dek bolup boynıdn uaqlap k z yaşın [mebdina] (6) d k t k p anasığa arap bir söz aydı:

(7) V r n k nl m  mdi aynap c ş  mdi
Ayrılığ şerbeti k ldi n ş  mdi

(8) K rer miz m  k rmey miz m  biz aytıp
T  körgünçe c nım ana h ş  mdi

(9) embildin ıanğa k nl m buzuldı
B lg ci k z mni yaş tizildi

(10) Aman bolğıl yana aytıp körgünçe
T z [naş be] embil B lden  z ldi

(11)  ş bolmas udretli hadın n  ferm n
Bende-de yok turur bizlerde⁶⁷ derm n

[112b]

(1) R z  bolğıl maña bergen tuzıña
Bir ismetim s n-s n c nım ana c n

(2) Ala arap baa’lmay-m n beti e
ıdamay m n içindegi derdi e

⁶⁷ Metinde بزلده şeklinde yazılıdır.

- (3) Anamdın ziyāde bolğan sén
Rāzī bolğıl cānım ana sūtiñe
- (4) Ecel yetip munday kuzuñ ölmedi
Her çend kördüm hīç Kır Atım qalmadı
- (5) Mén oğlı mén désem yurtı qal dédi
Ketmesem Çembildin émdi bolmadı
- (6) Érisün tağların qarı érisün
Muslumānga bir bereket varsun
- (7) Çembil Bélde hīç qul atım qalmadı
Vā[h] dirīgā musāfırlıq qurusun
- (8) Qoy dégenge yurtı yere qoymaydı
Atamñıñ⁶⁸ sözini aşla almaydı
- (9) Él ağızığa élik qoyup bolama
Qal dégen sonñı⁶⁹ aşla qalmadı⁷⁰
- (10) Vallāhu a‘lem bir tuzumñı tartıptı
Boynıma bir adır lenger artıptı
- (11) Bu Çembilde béglik qılıp sürgünçe
Öz élimde koy baqğanım artuqdı

[113a]

- (1) Salar boldı yüregime elemdey
Sağıñkanda qanı ‘Avaž balımday
- (2) Köroğlı Hān yatıp qalıp mastlıqda
Uyangān⁷¹ soñ cān atama selam dey
- (3) ‘Avaž Hān dér mén qılur mén zār zār
Bende-de yok turur zerre ihtiyār

⁶⁸ Metinde آتیم نیک şeklinde yazılıdır.

⁶⁹ Metinde سن نی şeklinde yazılıdır.

⁷⁰ Metinde مالملى şeklinde yazılıdır.

⁷¹ Metinde اويغانغان şeklinde yazılıdır.

(4) Al émdi Gürcistānga cöneldim

Körgenimçe cānım ana Allah yār

(5) Yoluqtıñ balañnı munday közine

Mātem taķıp turğanıda özine

(6) Cānım ana atage selam dey

Rāzī bolsun ul hem bergen tuzuna

(7) ‘Avaż déu bu işler Allahnıñ işi

Yalkuz mén yanımda yoķtur hıç kişı

(8) Amān bolǵıl ana cānım sēn öziñ

Andın soñra kırķ yigitni biy başı

(9) El-kışsa: ‘Avaż Cān bu sözlerni aytıp anası birle yıǵlaşıp dermānlaşıp ķaytadın (10)
Mecnūn Gökge minip köziniñ yaşın sürtüp alıp ber deyüp anasıǵa ķarap atam (11) birle
Kırķ Yigitge ve Mişķāl ve Gülnār anamǵa Hāsan Hān aǵama selam dégin dép [113b] (1)
Köñlini ķataytıp alıp Çembil Béldin keçip Gürcistān yolıǵa tüşüp Allah dép şükr tartıp
(2) cöney berdi:

(3) Ğarīb köñli ķaynap cüşup

Çembil Béldin ketti keçti

(4) Cöney berdi Bal ‘Avaż Cān

Özi kélgen yolǵa tüşüp

(5) Özin otday çaynatıp

Körgenniñ için ķaynatıp

(6) Yalkuz özi cöney berdi

Mecnūn Gök Atın oynatıp

(7) Mecnūn Gök At aǵzın açıp

Solıķ çaynap köfük saçıp

(8) Ér yigit yatǵan cānvār

‘Avaż Hāndı alıp ķaçıp

(9) Mecnūn Gök çölde afrap

ķılınç-ı bülend-i şır ķarap

(10) Yaraşadur Mecnūn Gökge
Tılladın yügen yarkırap

(11) Aḥmed Serdār kıldı béllig
‘Avaż oġlan kılmay éllik

[114a]

(1) Mecnūn Gök Atıġa yaraşıp
Altun yügen mavut terlik

(2) Kim yoluksa aña eger
Düşmenlerniñ kanın töker

(3) Yaraşadur yarkıraşıp
Şom kümüşdin kılgan éger

(4) Savrısıġa yetmey ġuçaq
Şunday kélbetli topçaq

(5) Maḥmel terlikge yaraşıp
Zerdin örgen kümüş çaçaq

(6) Başında bardur devleti
Yolbarsday bolup sımbatı

(7) Mecnūn Gök Atıġa yaraşar
‘Avaż oġlanniñ şavleti

(8) Mingen atı hem érkilep
Bir yerde turmaydır kélep

(9) At çapġanda yaraşadur
Nuġra kılıçlar şarkılap

(10) Toķımnıñ barısıġa
Zer-bāb köfçük altu[n] toġa

(11) Şimāl tégse miñ ıpulur
Başıdaġı altun cıġa

[114b]

- (1) Yurtdın üzüp anıñ kürki
Gürcistāndur aşı mülki
- (2) Künge tégse köz kamaşıp
Başındağı süser börki
- (3) Bu sözümniñ yoqtur lāfi
Som tılladın kılıp şāfi
- (4) At çapğanda ya[r]kıraydur
Bélindegi tılla şāfi
- (5) Terlik kılıp zer-bāb mavut
Meded berip perim dāvet
- (6) [...] ğararılǵa (?) yarkıraydur
Kümüş béllig nuķra savut
- (7) Baryağında qarlıp Balkan
Düşmenlerni kılıp talķan
- (8) Arķasıǵa taķıp aldı
Kerek teridin kılģan kalķan
- (9) ‘Avaż Hānnıñ kōñli ģasta
Aķ çapadur çağarista
- (10) Çembil Béldin azar urup
Cōney berdi asta asta
- (11) Mecnūn Gök Atıñ ģamın [d]ép
Sözlegen sözi bolup dép

[115a]

- (1) Cōney berdi asta asta
Ata yurtım ķayda sēn dép
- (2) Tılla-ķılıç béllerge
Barmaķ bolup éllerge

(3) Cöney berdi Bal ‘Avaž Һan

Tüşüp Һünkär yollarıge

(4) Yol ғамın ayta bersün

Tégeninçe téye bersün

(5) Asta asta Bal ‘Avaž Cān

Gürcistānga kete bersün

(6) ‘Avaž Һannıñ atı qaşqa

Atın çapıp tağ taşqa

(7) Çembil Bélniñ élleridin

Söz eşitiñ émdi başqa

(8) El-kışsa: ‘Avaž Һan bu sözlerni aytıp baz⁷² qarçıga dek Mecnün Gökge (9) minip anası bilen Һuşlaşıp Gürcistān şehri qayda dep ve keyni- (10) ge bir qaramay cöney berdi. Anda Ağa Yunus Perī kırk yigitniñ ayım- (11) ları bilen hem ‘Avaž Һanga qara tutup zār zār yığlap Köroğlu Sultānga [115b] (1) ‘Avažniñ ketgenni aytayun dep kelse Köroğlu birle Kırk Yigit ‘araq (2) mest bolup yatıpdur. Üç küngeçe ösige kélmedi.⁷³ Ammā Kırk Yigit birle (3) Köroğlu Һan üç kündin soñ öziğe kélip meyhānağa qarap kördi-kim ‘Avaž (4) oğlan ketip qalıpdur. Köroğlu Һan hafā bolup yürek bağı örtenip (5) Ağa Yunus Perīniñ ordasığa çıktı kördi-kim Ağa Yunus Perī hem qanatların (6) tüzetip köh-i Kaf Tağına uçmaqçı bolup turupdur. Anda Ağa Yunus Perī (7) Köroğlu Sultānga qarap ve Bal ‘Avažniñ ketgenini bir bir beyān qılıp (8) ve içindegi derdini dāstān qılıp zār zār yığlap bir söz aydı:

(9) Uçğu[r] édiñ qanatındıñ kırıldıñ

Yügrük édiñ miñ yerdin tirildiñ

(10) Armān birle émdi yığla Köroğlu

Bir süyençek Bal ‘Avaždın ayrıldıñ

(11) Oylasam bu dünyā barçası fānī

Kişi qayıp süyer uşup dünyānı

⁷²Metinde بار şeklinde yazılıdır.

⁷³ Metinde ليلمادی şeklinde yazılıdır.

[116a]

- (1) Yurtnıñ ul édi olsıñ sulţānım
Bal ‘Avażday sulţānıñdın ayrıldıñ
- (2) Devā bulmas içindegi bu derdiñ
Armān bilen sendey iki қanatıñ
- (3) İgesiz қalgandır Çembil élātuñ
Yurt igesi ‘Avażnıñdın ayrıldıñ
- (4) Ayta bersem saña tüşer bayağım
Küygenimnan sargayıptı sayağım
- (5) Oylağın қanı-ki ‘Avaż çerāğım
Közüm nūrı ‘Avażıñdın ayrıldıñ
- (6) Ayrılık başıma salған қahhārı
Zemistān boluptur faşl-ı bahārı
- (7) Sebil boldı Çembil Béldey şehri
Belde қuvvet medārındıñ ayrıldıñ
- (8) [yetip] almay düşmeniñni sözini
Amanda қаққuruñ ‘Avaż қuzumı
- (9) Émdi tapa’lmas sén başған izin
Dürr-i güher mercānıñdın ayrıldıñ
- (10) Anıñ derdi bilen bağrın dāğlağın
Ğıra tutup Ğır Atıla bağlağın
- (11) Vay balım dép nāle қılıp yığlağın
Köñül kuşı қарқағаñnan ayrıldıñ

[116b]

- (1) ‘Avaż һanniñ kélge[n] yolın közlegin
Derdi bilen ustһavanniñ түzlegin
- (2) Vay balım деп Botadayın bozlagın
Tendegi şırın cāndın ayrıldıñ

(3) Tāze güller ter açılıp solmadı
Köz aldında mén dék şūr bolmadı

(4) ‘Avaž ketti Çembil Béldin bulmadı
Bir tuyğunıñ şunqarıñdın ayrıldıñ

DİZİN

Sıra: a b c ç d e é f g h ı i j k l m n ñ o ö
p r s ş t u ü v w y z

A

ābād Far. Mamur, şen.

ā.+ı 111a/09

[=1]

acığlan- Bk. **açığlan-**

a.-ıp 105a/08

[=1]

aç- Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek.

a.-ıp 113b/07

[=1]

açığlan- Öfkelenmek, kızmak.

a.-sañ 96a/04

a.-sam 96a/06

[=2]

açıl- (Çiçek için) Büyüyüp gonca hâlimden çıkmak, açmak.

a.-ğan 95b/11, 96b/10

a.-ıp 116b/03

a.-ur 108b/07

[=4]

açuk Açılmış, kapalı olmayan.

a. 93b/06

[=1]

ad Bk. **āt**

a.+ı 101a/11

[=1]

ādem Ar. İnsan, Adam, insanoğlu.

ā. 112a/02, 92b/07, 94a/10

ā. (yaman ādem) 93a/09

ā.+nñ 108b/01, 108b/03, 109a/06, 111b/09

[=8]

ādem-zād Far. İnsanoğlu, insan.

ā.+nñ 111b/11

[=1]

adır Tepemsi yer, küçük tepeler.

a. 112b/10

a.+ın 93a/10

[=2]

‘ādil (Ar.< ‘adl) Adaletle iş gören, adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren, adaletli.

‘ā. Şunķar 107b/10

[=1]

āferīn Far. Övme, takdir, beğenme vb. duyguları belirtmek için söylenen söz.

ā. 105b/04

[=1]

afra- Üstesinden gelmek, kendini korumak.

a.-p 113b/09

[=1]

ağa Büyük erkek kardeş, ağabey.

a.+ma 113a/11

a.+sı 92b/01

a.+sı 94a/12

[=3]

Ağa Yunus Bk. **Ağa Yunus Perī**

A. 112a/02

[=1]

Ağa Yunus Perī Köroğlu’nun eşlerinden biri. Krş. **Ağa Yunus**

A. 109b/04, 109b/06, 109b/08, 109b/10, 110b/01, 111a/10, 112a/04, 115a/10, 115b/05, 115b/05, 115b/06

A. perī 98a/11

[=12]

age Bk. **ağa**

a. 103b/10, 103b/10

a.+din 103b/11

[=3]

ağır Kırıcı, insanın gücüne giden, dokunaklı.

a. (köñlige ağır al-) 104b/05

[=1]

ağız Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ.

a.+ı (ağzı) 105a/08

a.+ığa (ağzığa) 112b/09

a.+ın (ağzın) 113b/07

a.+ında (ağzında) 94b/06

a.+ındağı (ağzındağı) 95b/11

a.+ıña (ağzıña) 96a/07

[=6]

ah Kullanıldığı yere ve sesin tonuna göre bir acıyı, ağrı, pişmanlık, özlem vb. duyguları ifâde eden söz.

- a. ur-** Yürek yanıklığı ile iç çekip uzun uzun ah demek.
92a/11
[=1]
- āhīr** Ar. Son, sonunda.
ā.+da 100b/16, 102a/02
[=2]
- aḥmak** Aklını gereği gibi kullanamayan, bön, budala, aptal.
a. 106b/11
[=1]
- Aḥmed** Bk. **Aḥmed Serdār**
A. tağa 103a/05
[=1]
- Aḥmed Serdār** Köroğlu'nun dayısı, Bota Köz'ün babası. Krş. **Aḥmed, Serdār**
A. 101b/09, 103a/03, 103b/04, 104a/11, 104b/09, 113b/11, 92b/01, 94a/07, 94a/10, 94b/07, 95a/05
A.+dın 103b/07
A.+ğa 102b/09
A.+ıñ 104b/03, 92b/02
A.+nıñ 102a/08, 92b/03, 92b/03, 98a/03
[=19]
- aḳ** Temiz, güzel.
a. (aḳ yüz) 101a/11, 111b/03
[=2]
- Aḳ-saḳal** Elin ulusu, en yaşlısı, kabile reisi.
a. (Yartı Bay Aḳ-saḳal) 103b/09, 104a/03, 104a/05, 104a/07, 105a/04
[=5]
- Aḳ-saḳallı** Kabilenin reisi olan kimse.
a. 102b/03
a.+lar 103b/06
[=2]
- aḳ-** Sıvı maddeler veya çok ince taneli katı maddeler bir yerden başka bir yere doğru gitmek, aşağı yönelmek.
a.-ğan 101a/13, 107a/10
[=2]
- ‘aḳıl** Düşünme, anlama ve kavrama gücü.
a.+ları 98b/11
[=2]
- aḳıt-** akmasını sağlamak, dökmek.
a.-ıp 109b/10
[=1]
ḳan aḳıt- 109b/10
[=1]
- ‘aḳıl** Bk. **‘aḳıl**
a.+ı 106b/10
- al I** Kanın rengi, kızıl.
a. tüş- yüzü kızarmak. 97a/08
[=1]
- al II** Önemli bir makamın veya kişinin var olduğu, bulunduğu yer, o makam veya şahsın önü, katı, yanı; huzur.
a.+ımda (aldımda) 102a/09, 97b/06
a.+ımda (aldımda) 116b/03
[=3]
- al III** Durum, vaziyet, hâl.
a. 113a/04
[=1]
- al-** 1. Bir şeyi tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak.
a.-dı 114b/08
a.-dım 101a/11
a.-dıñ 111b/03
a.-ğıl 106a/02
a.-ıp 105b/05
a. ıp ber! 113a/10
a.-ur 103b/07
2. Beraberinde götürmek veya getirmek.
a.-ıp 110b/01
3. Sürükleyip götürmek.
a.-ıp 113b/08
4. Sağlamak elde etmek, temin etmek.
a.-ğan 94a/03
a.-ğıl 106a/05
a.-ır ki 112a/02
5. Bir kimse ile evlenmek.
a. ! 100b/15
a.-masam 96b/02, 96b/08, 97a/02
6. Birini bir kimse ile evlendirmek.
a.-ıp ber- 102a/06, 98a/03, 98a/03
a.-mayıp 98a/05
a.-ğıl 105a/03
a.-sañ 105a/03
7. Birini bir yere kabul etmek, içeri buyur etmek.

- a.-dîñiz** 102b/08
a.-ur érđi 102b/05
 8. Para karşılığında temin etmek, satın almak.
a.-ğanı 96b/01
 8. Öğrenmek, anlamak
a.-ğıl 112a/02
a.-may 116a/08
a.-maydı 112b/08
 9. İçerlemek, hissetmek, alınmak.
a.-a ber- 96b/04
a.-ıp 97b/02, 113b/01
a.-masan 104b/05
a.-ur mén (köñlüme bed al-) 95b/06
 10. Yeterlilik işlevinde tasviri fiiller yapar.
a.-gendep (küle’lgendep) 109a/07
a.-mas (tapa’lmas) 116a/09
a.-may (tapa’lmay) 108b/05
a.-maydur (tapa’lmaydur) 103a/08, 104b11
a.-mese (bere’lmese) 98a/05
a.-mey (kéle’lmey) 98a/09
a.-mey (yéte’lmey) 104a/10
a.-meydey (köre’lmeydey) 104b/11
a.-meytur (yéte’lmeytur) 104b/01
 [=43]
köñlige ağır al- 104b/05
meded al- 106a/05
ta’līm al- 112a/02
 [=3]
bere’l- 98a/05
kéle’l- 98a/09
köre’l- 104b/11
küle’l- 109a/07
tapa’l- 103a/08, 104b/11, 108b/05, 116a/09
yéte’l- 104b/01, 104a/10
 [=10]
yetip al- 116a/08
 [=1]
ala Cüzam; kızıl
a. kıra- kızıl, çirkin görünmek. 112b/02
 [=1]
ā’lem Ar. Çok (daha, en, pek) âlim
‘a. (vallāh-u ā’lem) 112b/10
 [=1]
- Allāh** Ar. Kâinatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık, Tanrı.
a. 101a/05, 107b/11, 109a/11, 109b/02, 113a/04, 113b/01
 [=6]
A. nūñ 109a/06, 113a/07
 [=8]
alma Rengi kırmızı ile açık yeşil arasında değişen, sert ve parlak kabuklu, hoş kokulu, ufak çekirdekli, ekşi, mayhoş veya tatlı, vücûda yararlı birçok hassalar taşıyan gevrek meyve.
a. dēk 96b/10
 [=1]
almas Ar. Elmās. Yerin derinliklerinde bulunan, mücevher olarak kullanılan, saydam, değerli taş.
a. 104b/09
 [=1]
altı Beşten sonra gelen sayının adı.
a. (beş altı kün) 108b/02
 [=1]
altun Sarı kırmızı renkte, parlak ve ağır, kolayca işlenebilen, dış etkilere dayanıklı, paslanmayan, ziynet eşyası yapımında kullanılan maden. Bu madenden yapılmış para, lira
a. 106a/05, 108b/06, 114a/01
a. (altun cığa) 114a/11
a.+dın 93b/03
a. toğa 114a/10
 [=6]
amān Ar. 1. Mesut, tam, sağ, esen.
a. 107b/02, 107b/05, 107b/11, 108b/02
a. bol- 105b/08, 105b/08, 105b/11, 105b/11, 106a/03, 106a/03, 106a/06, 106a/06, 106a/09, 106a/09, 106a/12, 106a/12, 106b/03, 106b/03, 106b/06, 106b/06, 106b/09, 106b/09, 106b/12, 106b/12, 107a/03, 107a/03, 107a/06, 107a/06, 107a/09, 107a/09, 107a/11, 107a/12, 107a/12, 107b/03, 107b/03, 107b/06, 107b/06, 107b/09, 107b/09, 107b/12,

107b/12, 108b/04, 108b/06,
108b/08, 108b/10, 109a/01,
109a/03, 109a/07, 109a/11,
112a/10, 113a/08
a+da 116a/08
a.+da bol- 108a/11, 109a/05, 109b/02
[=55]
amānlaş- Karşılıklı sağlık, esenlik
sormak, selamlaşmak.
a.-ıp 105b/05, 109b/04
[=2]
ammā Ar. 1. Zıt ve aykırı hüküm ifâde
eden iki cümleyi birbirine bağlar;
ancak, fakat, lâkin.
a. 103b/08, 103b/11, 105a/11,
115b/02, 92b/03
2. bunun yanında, bununla
birlikte anlamında bir hükmü
kuvvetlendirir.
a. 102a/11, 102b/02, 102b/05,
105b/03
3. Kullanıldığı cümleye aşırılık
ve hayret anlamı katar.
a. 101b/06
4. Bir hüküm cümlesinden önce
“fakat, lâkin, ancak, yalnız”
anlamında kullanılır veya bu
hükmü hazırlık mâhiyetinde olan
ilk cümleye bağlar.
a. 92a/11
[=11]
ana İnsanın ve hayvanın yavru sahibi
olan dişisi, anne, valide. Krş. **Ana**
cān
a. 112a/08, 112b/03,
113a/04, 113a/06, 113a/08
a.+mdın 112b/03
a.+mğa 113a/11
a.+sı 113a/09, 115a/09
a.+sıdın 112a/05, 98a/09
a.+sığa 112a/06, 113a/10
[=13]
ana cān Bk. **ana**
a. 112b/01
[=1]
añla- Bir şeyin ne demek olduğunu, neye
işaret ettiğini kavramak.
a.-! 102a/05, 97a/11, 99b/12
[=3]

ara 1. İki şey arasında bulunan, arada
olan.
a. çöl 96b/07, 99a/02, 99b/15
2. Bir oluştan diğer bir oluşa kadar
geçen zaman dilimi.
a. kıl- 104a/09
[=4]
‘arak Ar. Pirinç ve şeker kamışından
elde edilen bir tür rakı.
‘a. 102a/11, 105b/04, 106a/02,
106a/08, 115b/01
‘a.+nı 105b/02
[=6]
arala- Bitkilerin fazla dal ve çubuklarını
kesmek, seyrekletmek,
budamak.
a.-p 110a/11
a.-ıp 109a/10
[=2]
a.-bağ arala- 109a/10, 110a/11
[=12]
arğa Vücudun belden boyuna kadar olan
sırt kısmı.
a.+sığa 114b/08
[=1]
armān Hasret, arzu.
a. bilen 116a/02
a. birle 115b/10
[=2]
arslan Afrika ve Batı Asya’da yaşayan,
dört ayaklı, yırtıcı, çok kuvvetli,
kedi cinsinden memeli hayvan.
a.+ı Gürbüz, cesur ve yiğit adam.
110a/02, 110a/08
[=2]
art- Değeri yükselmek, fazlalaşmak.
a.-ıptı 112b/10
[=1]
artuk Fazla, daha fazla.
a.+dı 112b/11
[=1]
asav ürkek
a. 110a/08
[=1]
‘arz Yüksek bir makama anlatma,
bildirme.
‘a.+ımnı 104b/05
‘a.+ını 104a/10
[=2]
Aşkar Yer adı.

a.+nñ beli 109a/04
a. tavnı beli dép 96a/09
a. tavnıñ belidey 94a/03
 [=3]
aşl Ar. Soy, neseb, köken.
a.+ı 95a/08
a.+ım 94b/07
 [=2]
aşlā Ar. Hiçbir zaman, hiçbir şekilde, zinhar.
a. 112b/08, 112b/09, 93a/08, 95a/07
 [=4]
aşlī Ar. Bir şeyin ana unsurunu teşkil eden, bünyesinin esâsını meydana getiren.
a. 114b/01
 [=1]
ast Alt.
a.+ığa 103b/07
a.+ıñdağı 93a/06
a.+ıñızda 92b/11
 [=3]
asta (< Far. *āheste*) Ağır, yavaş, ağır bir biçimde.
a. asta ağır ağır, yavaş yavaş. 100a/01
 105a/11, 114b/10, 115a/01, 115a/05
 [=5]
aş Yenilmek üzere pişirilmiş yiyecek, yemek.
a. 106a/05
 [=1]
aş- Yüksek, uzak veya geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek.
a.-tı 97b/09
a.-tı ma 98b/11
 [=2]
‘āşık Bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı sevgi ve bağlılık duyan kimse, tutkun.
‘ā.-ı mübtelā bol- 103a/05
 [=1]
aṭ Bk. **at I**
a. 99a/08
a. çap- 114b/09
a.+ıla (Ğır at) 116a/10
a.+ın çap- 115a/06
 [=4]
at I Binme, yük çekme ve taşıma hizmetlerinde kullanılan, Orta

Asya menşeli, tek tırnaklı, memeli hayvan. Krş. **at**
a. 110b/04, 110b/06, 93a/06
a. (Ğır at) 100a/01, 101b/07, 108a/03, 108a/04, 110b/04
a. (Mecnūn Gök At) 113b/07
a. çap- 114a/09, 114b/04
a.+dın 112a/04, 99a/09
a.+ı 108a/02, 114a/08, 115a/06, 99a/01, 99a/03
a.+ıdur 108a/04
a.+ığa 103b/02
a.+ğa (Mecnūn Gök At) 114a/01, 114a/07
a.+ıla (Kır at) 110b/09
a.+ım 106a/02, 106a/06, 112b/07
a.+ım (Ğır at) 101b/04
a.+ım (Kır at) 112b/04
a.+ımın çap- 100b/02, 103b/02
a.+ın (Mecnūn Gök At) 113b/06
a.+ın (Ğır at) 106a/04, 98a/01
a.+ıñ 108a/08
a.+ıñ (Mecnūn Gök At) 114b/11
a.+lı (Bédev at) 93a/01, 93a/07
a.+nñ 92a/10, 109b/10, 110b/04
a.+nñ (Ğır at) 93b/05, 97b/08
 [=42]
at II Ad, isim.
a.+ı 111b/03
a.+ım 107a/02, 94a/07, 94b/07, 95a/02, 96a/01, 96b/02, 96b/08, 97a/03
 [=9]
ata Baba.
a. 102a/04, 102a/06, 107b/02
a. (ata ana) 97b/11
a. cān 101b/01, 101b/05, 107a/11
a.+ge 113a/06
a. kin 110b/10
a.+m 105b/08, 106a/01, 106a/12, 107a/09, 107b/08, 107b/05, 113a/10, 95a/07
a.+ma 113a/02
a.+mnıñ 112b/08
a.+ñ 100a/13, 100b/06, 110b/07, 95a/04
a.+sığa 101a/10, 99b/01
a. yurtı 115a/01, 97b/08
 [=27]

atlan- Ata binmek.

a.-up 110b/03

[=1]

av Karada, denizde, gölde veya akarsularda evcil olmayan hayvanları vurma veya yakalama işi.

a.+dın 98a/09

a.+ğa çık- 99b/08

[=2]

‘Avaz Bk. ‘Avaz H̄an

‘A. 100a/13, 103a/01, 103a/02, 113a/07, 116a/05, 116a/08, 116b/04, 96b/02, 97a/06, 97b/02, 97b/11, 98a/08, 98a/09, 99a/07

‘A. (Bal ‘Avaz) 103a/05, 111b/04, 116a/01

‘A. (Bal ‘Avaz C̄an) 113b/04, 115a/05, 96a/01

‘A. (Bal ‘Avaz H̄an) 115a/03

‘A. sén 102a/09

‘A.+dın (Bal ‘Avaz) 115b/10

‘A.+ıma 103a/09

‘A.+ıñdın 116a/05

‘A.+mı 108a/10

‘A.+nñ 115b/01

‘A.+nñ (Bal ‘Avaz) 115b/07, 99a/04

‘A.+nñdın 116a/03

[=30]

‘Avaz Bal Bk. ‘Avaz H̄an

‘A.+ım 103a/03, 98b/11

‘A.+ım day 113a/01

[=3]

‘Avaz C̄an Bk. ‘Avaz H̄an

‘A. 105b/04, 111a/05, 111b/08, 112a/04, 113a/09, 93b/05, 96b/11, 98b/06

‘A.+ım 98b/07

‘A.+ıma 103a/11

[=10]

‘Avaz H̄an Köroğlu’nun manevi oğludur. Öz babası babası Bulduruk Kasap’tır. Krş. **‘Avaz**, **‘Avaz Bal**, **‘Avaz C̄an**, **‘Avaz Oğlan**, **‘Avaz Oğul**, **Bal ‘Avaz**, **Bal ‘Avaz C̄an**, **Bal ‘Avaz H̄an**, **‘A.** 105a/11, 105b/01, 106b/11, 108a/01, 108a/03, 109b/03, 109b/07, 109b/09, 115a/08,

92a/10, 96a/10, 96b/08, 98b/03, 99b/01

‘A.+dı 113b/08

‘A.+dın 102a/07

‘A.+dur 107b/10

‘A.+ğa 115a/11, 98b/01

‘A.+ım 108a/07, 99a/02

‘A.+mı 102b/01, 99a/10

‘A.+nñ 109b/06, 114b/09, 115a/06, 116b/01, 93b/11, 99a/07

[=29]

‘Avaz Oğlan Bk. ‘Avaz H̄an

‘A. 101a/10, 113b/11, 115b/03, 92b/09

‘A.+mı 109b/11, 98b/04

‘A.+nñ 114a/07

[=7]

‘Avaz Oğul Bk. ‘Avaz H̄an

a. (oğlum) 99b/04

[=1]

avut- Sıkıntısını, acısını unutturmak, yatıştırmak, teselli ve teskin etmek.

a.-mağa 109a/04

[=1]

Ay Güneşten aldığı ışığı yeryüzüne yansıtan ve dünyamızın tek uydusu olan gök cismi, kamer, mah.

a. 104b/01

a.-dek 95a/11

a. dék 92b/06

[=3]

ay- Demek, söylemek.

a.-dı 101a/10, 102b/10, 104a/06, 105a/09, 105b/05, 108a/04, 108a/09, 109b/07, 109b/11, 112a/06, 115b/08, 97b/03, 98b/04, 99b/01

a.-dılar 102b/06

a.-ğıl 101a/08

[=16]

rastnı ay- 101a/08

söz ay- 102b/10, 104a/06, 105b/05, 108a/09, 109b/11, 112a/06, 115b/08, 98b/04, 99b/01

[=10]

aya- Merhamet etmek, esirgemek.

a.-ma 96b/05

[=1]

ayağ Bk. **ayağ**
a.+ığa 98a/04
 [=1]
ayağ Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü.
a. (yalañ ayağ) 97a/03
 [=1]
ayım Hanım, zevce.
a. 109b/07, 110a/01, 111b/05
a. (Bota Kõz) 92b/08, 93b/11
a.+ğa (Bota Kõz) 93b/10
a.+ları 115a/10
a.+nıñ (Bota ayım) 93b/05
 [=8]
ayrılığ Bk. **ayrılığ**
a. şerbeti 112a/07
 [=1]
ayralıq Bk. **ayrılıq**
a. 108b/09
 [=1]
ayrılıq Ayrı olma, birbirinden uzak düşme durumu, firak, hicran. Krş.
ayrılığ, ayralıq
a. 116a/06
 [=1]
ayrıl- (Bir yer, şey veya kimseden) Uzaklaşmak, onu geride bırakmak, ayrı düşmek.
a.-dıñ 115b/10, 116a/01, 116a/03, 116b/02, 116b/04, 116a/05, 116a/07, 116a/09, 116a/11,
a.-ğan 98a/09
a.-ğança 110a/07
a.-ğandın 105b/09
a.-ıp 109b/01, 93a/06
 [=14]
ayt- Söylemek, demek.
a.-a ber- 115a/04, 116a/04
a.-a bér- 101b/06
a.-a mén 104b/01, 104b/05
a.-adı 96a/10
a.-arğa 104a/10
a.-ay 103a/01, 111b/04
a.-ayım 100a/09, 103a/01, 104a/10, 96a/04
a.-ayıñ 103a/07
a.-ayuñ dép 115b/01
a.-ğan 100b/12, 104a/08, 104b/08, 106b/08, 95a/04, 95a/04, 99b/11
a.-ğanımdı 102a/01

a.-ıp 101a/09, 102b/09, 105b/07, 108a/01, 109b/03, 113a/09, 115a/08
a.-ıp érdi 103b/05, 105a/04
a.-ıp tur- 99a/06
a.-gilen 95b/05
a.-masağ da 104b/03
a.-may men mu 105a/06
a.-may mén 96a/10
a.-sañ 93a/08
a.-tıñ 105a/05
a.-uğa 104b/01
a.-ur 97b/11
a.-ur (aydur) 99b/01
 [=42]
rast ayt- 95b/05, 96a/04
söz ayt- 101a/09, 106a/10, 111b/04, 93a/08, 99b/01
sözlerini ayt- 108a/01, 113a/09, 115a/08, 99a/06
sözüm ayt- 99b/11
sözün ayt- 100b/12

[=13]

āz Far. Aç gözlülük, hırs, tamah.

ā.+ı 104b/02

[=1]

azar Far. incitme, paylama, tekdir.

a. ur- 114b/10

[=1]

‘azīz Ar. Sevgide üstün tutulan, muazzez.

‘a. Ĥan 106b/05

[=1]

B

badur Bk. **Batur**

b. 102a/09

[=1]

bāğ Far. Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan.

b. (seyr-i bāğ) 109b/05

b. arala- Bir bağdaki asma kütüklerini geliştirmelerini sağlamak için seyrekleştirmek. 109a/10, 110a/11

b.+ğa 110a/01

b.+ıdagi 96a/03

b.+ımdağı 99b/03

b.+ın 95b/11

[=7]

bağır mec. Yürek, kalp, gönül.

b.+ı (bağrı dāğlı) 95b/08

- b.+ı (yürek bağı örten-)** 115b/04
b.+ım (yürek bağrım dāğlat-) 98b/09
b.+ım (yürek bağı ézil-) 107a/07, 108a/08
b.+ım (bağrın dāğla-) 116a/10
b.+ım (bağrın dāğlat-) 110a/09
b.+ım (yürek bağrın téldir-) 104b/09,
b.+ınga (bağrınga kaç-) 105a/05
 [=9]
bağla- İp, bağ veya başka bir araçla bir şeyi bir yere, diğer bir şeye veya birkaç şeyi birbirine tutturmak, birleştirmek, raptetmek.
b.-ğın 116a/10
 [=1]
bağlan- Önüne engel konmak, kapatılmak. Krş. **Baylan-**
b.-sun 100a/12
 [=1]
ķolu bağlan- 100a/12
 [=1]
bağlat- 1. Bağlamak işini başkasına yaptırmak, bağlanmasını sağlamak, raptettirmek.
b.-ıp 110a/09, 110b/09
b.-tı 98b/09
 [=3]
bağlı mec. Bir kimseye, bir düşünceye, bir hatıra saygı, aşk vb. duygularla bağlanan, sadık, tutkun.
b. sén 95b/08
 [=1]
bahāne Bir şeyin gerçek sebebi gizlenerek ileri sürülen uydurma sebep.
b. 101a/07
 [=1]
bahār Kış ile yaz arasında 21 Mart'tan 22 Haziran'a kadar süren mevsim, ilkbahar.
b.+da 108b/07, 95b/11
b.+ı 108b/09
b.+ı (faşl-ı bahār) 116a/06
 [=4]
bak- 1. Bakışı bir şey üzerine çevirmek.
b.-a'lmay mén 112b/02
 2. Geçimini sağlamak, beslemek.
b.-ğanım 112b/11
 [=2]
bal Arıların çiçeklerden topladıkları bal özü denen sıvı ile yaptıkları, rengi beyazdan esmere kadar değişen, koyu kıvamda tatlı madde.
b. 108b/04
b. (Bal 'Avaž) 103a/05, 111b/04
b. ('Avaž Cān) 113b/04, 115a/05, 96a/01
b. ('Avaž Hān) 115a/03
b.+ı 111b/11
b.+ım 102a/07, 110a/02, 110a/05, 110a/06, 110a/08, 110a/10, 111a/11, 111b/02, 111b/04, 112a/01
b.+ım ('Avaž Bal) 103a/03, 113a/01, 98b/11
b.+ım dép 116a/11, 116b/02
b.+lı 94a/03, 94a/06
 [=25]
Bal 'Avaž Bk. 'Avaž Hān
B. 103a/05, 111b/04
B.+day 116a/01
B.+dım 115b/10
B.+nıñ 115b/07, 99a/04
 [=6]
Bal 'Avaž Cān Bk. 'Avaž Hān
B. 113b/04, 115a/05, 96a/01
 [=3]
Bal 'Avaž Hān Bk. 'Avaž Hān
B. 115a/03
 [=1]
bāl Far. Kanat.
b. (zerrin bāl) 101a/11, 111b/03
 [=2]
bala Çocuk, yavru.
b.+day 98a/10
b.+ñmı 113a/05
 [=2]
Balkān Avrupa kıtasının güneydoğu kesiminde, Anadolu'nun batısı ve kuzeybatısında yer alan coğrafi ve kültürel bölge; Balkanlar, Balkan yarımadası.
b. 114b/07
 [=1]
bar 1. Kâinatta veya düşüncede bulunan, mevcut olan (şey).
b. 111b/11
b.+dur 114a/06
b. édi 104a/01

b. éken 101b/08, 101b/09
b. érđi 102b/03, 92b/03, 94a/12, 97b/07
b. érdiler 103b/09
b.+lar 106b/10
b. mu 94b/10
 [=12]
 2. Sahip olunan şeylerin bütünü, mal, servet.
b.+ımnı 103b/04
 [=1]
bar- (Belli bir yere) Ulaşmak, vasıl olmak, gitmek.
b.-ayın 103b/06
b.-a yet- 105a/09, 109b/04, 97b/11
b.-asın 110b/07
b.-ay 111b/01
b.-dım 100a/01, 100b/10, 101b/07, 99b/15
b.-ğan 97a/05
b.-ğanda 103a/03
b.-ğandın 96b/07
b.-ğanın 100b/07
b.-ıñ 99a/09
b.+ñızlar 103a/09
b.-ıp 102a/11, 108a/02, 95b/05, 96b/07, 98a/03
b.-ıp édim 101b/09
b.-mak 115a/02
b.-mas 95a/02
b.-may miz 103b/07
b.-sıñ 110b/01
 [=26]
ıp bar- 110b/07
yetip bar- 100b/10
 [=2]
bara Gittikçe, gitgide.
b. bara 97b/09
 [=1]
barça Hep, bütün; hepsi, bütünü.
b. 103b/08, 106b/04, 94b/01
b.+sı 102a/10, 115b/11
b.+sını 105b/01, 105b/02
 [=7]
barı Hep, hepsi.
b.+nı 102b/09
b.+ñıznı 103a/07
b.+sığa 114a/10
 [=3]

bars (<Far. *Pars*) Kedigillerden, genellikle Asya ve Afrika'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, postu benekli, bazen de düz siyah, çevik, yırtıcı, etçil, memeli hayvan.
b. 105a/11
 [=1]
baryağ Bayrak.
b.+ında 114b/07
 [=1]
bas- 1. Vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak.
b.-ğan 104b/11, 116a/09
 2. Galip gelmek, yenmek.
b.-tı 106a/08
 3. koyup bastırmak.
b.-a berip 105b/02
 [=4]
baş İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa.
b. 97a/03
b.+ı 109a/06
b.+ığa 98a/03
b.+ın 92a/10, 93b/05
b.+ında 114a/06, 92b/04, 94a/12
b.+ındağı 114a/11, 114b/02
b.+larıña 97a/02, 97a/09
 2. kişinin bizzat kendisi.
b. 107a/10
b.+ı 111b/09
b.+ıdın 101a/10
b.+ım 103a/06
b.+ıma 101b/01, 108b/09, 109a/02, 116a/06
b.+larımğa 107b/04
b.+ımğan 109a/09
b.+larımda 106b/04
 3. Arazide dağ, tepe gibi yükselen yerlerin en üst noktası, zirve.
b. ların (tağ başı) 99b/15
 4. Bir topluluğu yöneten kimse, başkan.
b.+ı (biy başı) 113a/08
 5. Bir şeyin başladığı zaman, başlangıç.
b.+dın 100a/09
 6. Temel, en önemli.

b. 103b/02
[=27]
başka Bilinenden ayrı, değişik, farklı.
b. 115a/07, 98a/11
[=2]
başla- Bir işe girişmek, harekete geçmek.
b.-dı 105b/03
[=1]
batur (< Moğ. *bağatur*) Bahadır, yiğit, kahraman.
b. yigit 93b/01
[=1]
bāver Far. İnanma, doğru bulma.
b. kıl- 93a/08
[=1]
bay “Bey ve efendi” anlamında erkek isimlerinin önüne getirilen unvan sözü, ulu, soylu.
b. (Yartı Bay) 103b/11, 103b/11, 104a/04, 105a/05, 105a/06, 108b/06
b. (Yartı Bay Ak-sakal) 103b/09, 104a/03, 104a/05, 104a/07, 105a/04
b.+ğa (Yartı Bay) 104a/02
[=12]
bayağı Önce, daha önce.
b.+m 116a/04
[=1]
bayla- Bk. **Bağla-**
b.-sun 103a/10
[=1]
baylan- Bk. **Bağlan-**
b.-sun 93b/01
[=1]
baytallık Doğurmamış genç kısrak.
b. kul 97a/06
b. dép 102a/02
b.+ı sên 96a/04
b.+ña 105a/03
[=4]
bāz Ar. Tekrar, yeniden.
b. 115a/08
[=1]
be-nāgāh Far. Birdenbire, ansızın.
b. 104a/02, 109b/06, 99a/06
[=3]
beççiger Pis herif, alçak herif.
b.+din 105a/07

[=1]
bed Far. Kötü, çirkin, tuhaf.
b. 106a/02, 95b/06
[=2]
beg Bk. **bég**
b. (tağa beg) 104b/06
b.+e 98b/07
b.+im 110a/04
[=3]
bel Bk. **bél 1**
b.+de 116a/07
b.+ige 110b/04
b.+in 99a/02
[=3]
belki Hatta, bile.
b. 104b/11, 94b/03, 94b/06, 99b/04
[=4]
ben Zamir. Tekil birinci şahsı gösterir.
b.+de 112a/11, 113a/03
[=2]
bend Far. Bağ.
b.+im (ğara bend) 98b/09
[=1]
bende Far. Kul, köle.
b. 96b/01
b.+ler 108b/03
b.+niñ 111b/11
[=3]
ber- 1. (Bir şeyi bir kimseye) İletmek, eriştirmek. Krş. **bér- 1**
b.-erge 108b/05
b.-eyin 106a/05
b.-iñ 103b/02
b.-iñizler 103b/03, 103b/04
b.-sem 95a/05
2. (Karşıdakine iletmek istenen fikir, haber, emir, öğüt vb. bir şeyi) Bildirmek. Krş. **bér- 2**
b. dép 104a/08
b.-di 102a/01
b.-edür 94a/01
b.-gil 102a/04
b.-iñiz 104a/04
b.-me 96a/07
3. Biriyle evlendirmek.
b.-er mü 95a/05
b.-gin 98a/03
b.-mes 105a/01
b.-se 98a/03
b.-señ 102a/06

b.-sün 103a/09, 103a/11, 105a/03
 4. (Bir şeyi karşılık beklemeden birine) Bırakmak, bağışlamak.
b.-gen 105b/07, 112b/01, 113a/06
b.-ip 114b/05, 99a/09
 5. (Bir hâli bir kimse veya yerde) Hakim kılmak, hasıl etmek.
b.-ip 95a/08
 6. bir kimseye meyl etmek, bağlanmak. Krş. **vér-**
b.-diñ mü 101a/03
 7. Feda etmek, harcamak, sarfetmek.
b.-er 97b/01
 8. Kazandırmak. Krş. **bér-** 3
b.-gin 95a/11
b.-megenin 92b/06
 9. Tezlik işlevinde tasvirî fiiller yapar. Krş. **bér-** 4
b. ! 113a/10
b.-di 102b/02, 105a/07, 113b/02, 113b/04, 113b/06, 114b/10, 115a/01, 115a/03, 115a/10, 99a/07, 99a/08, 99a/10
b.-e tuğan (beretuğan) 98a/05
b.-gil 102a/11
b.-gin 95b/03
b.-iñ 103b/03
b.-ip 105b/02
b.-me ! 96b/04
b.-mekni 97a/06
b.-mey dey 93a/08
b.-sem 116a/04
b.-sün 115a/04, 115a/04, 115a/05
 [=49]
ala ber- 96b/04
alıp ber ! 113a/10
alıp ber- 102a/06, 98a/03, 98a/03
ayta ber- 115a/04, 116a/04
basa ber- 105b/02
büklep ber- 103b/03
içe ber- 102a/11
cöney ber- 113b/02, 113b/04, 113b/06, 114b/10, 115a/01, 115a/03, 115a/10, 95b/03
kele ber- 99a/07, 99a/08
kete ber- 105a/07, 115a/05
koydura ber- 102b/02
öte ber- 99a/10
salıp ber- 93a/08, 97a/06, 98a/05

tiye ber- 115a/04
 [=28]
cavab ber ! 104a/08
cavāb ber- 94a/01, 102a/04
cavābmı ber- 104a/04
çelim ber- 92b/06, 95a/11
kanıma ber- 97b/01
köñül ber- 101a/03
medet ber- 114b/05
selām ber- 99a/09
tegin ber- 95a/08
tenbîh ber- 102a/01
zer ber- 95a/05
 [=13]
bere'lmese
b. 98a/05
 [=1]
berāber Far. Bir seviyede, bir hizada, bir ve eş.
b. 95a/05
 [=1]
berek Bu yana doğru, buraya.
b. kıl- 96b/05
 [=1]
bereket Ar. Bolluk, gürlük, ongunluk, feyiz, feyezana.
b. 112b/06
 [=1]
beri Konuşanın önündeki iki uzaklıktan kendisine daha yakın olanı.
b. kél- 93a/01, 93b/02, 95a/11
 [=3]
bernā Far. Genç, delikanlı, civan.
b. 95b/09
 [=1]
beş Dörtten sonra gelen sayının adı. Krş.
bés
b. (yigirmi beş) 111b/11
b. altı kün 108b/02
b. vakt 104b/04
 [=3]
bet Yüz, çehre.
b.+iñe 112b/02
 [=1]
beyān Ar. Açıklama, anlatma, söyleme.
b. eyle- 101a/12
b. kıl- 101a/10, 115b/07
 [=3]
bédev Koşu atı.
b. 92b/11

b. atlı 93a/01, 93a/07
 [=3]
bég Bir devletin ya da kabilenin yöneticisi, soylu. Krş. **Beg**, **biy**
b.+im 106a/09, 107a/12
b.+ler 93a/03
b.+lerge 95a/02
b. yigit 93a/07
 [=8]
Bégi Cān Bk. 'Avaz Hān
B. 93a/01, 93b/02, 93b/04
 [=3]
béglik mec. Bey gibi yaşama, rahatlık, sefa sürme.
b. kıl- 112b/11
 [=1]
bél I İnsan bedeninde göğüsle karın, sırtla kalçalar arasında daralmış bölüm. Krş. **bel**
b. 110b/08
b.+imni 103a/06
b.+indegi 114b/04
b.+iñdin (ḥammıça bél) 95a/10
b.+iñe 105a/02
b.+lerige 115a/02
b.+lerimge 98b/09
 [=7]
bél II Dağ tepeleri arasında geçit veren alçak yer, dağ geçidi, belen.
b.+de (Çembil bél) 112b/07, 95b/09, 96b/02
b.+den (Çembil bél) 112a/10
b.+dey (Çembil bél) 116a/07
b.+din (Çembil bél) 106b/02, 107a/08, 113b/01, 113b/03, 114b/10, 116b/04
b.+din (Çembil bel) 98b/05
b.+i 108a/09
b.+i (Aşkar béli) 109a/04
b.+i (Çembil béli) 100b/06
b.+i (Çembilniñ béli) 108a/11
b.+i dép (Aşkar tavnı béli) 96a/09
b.+idey (Aşkar tavnın béli) 94a/03
b.+iñ (Çembil bél) 111a/07, 108b/10
b.+ni (Çembil bél) 105b/10
b.+niñ (Çembil bél) 115a/07
 [=22]
bélgü Alamet, işaret, nişane.
b.+çi 112a/09
b.+sidür 104b/03

[=2]
béllig Bele bağlanan silahların tümü.
b. kümüş béllig 114b/06
b. kıl- 113b/11
 [=2]
bér- 1. Bk. **ber-** 1
b.-er mén 97a/08
 2. Bk. **ber-** 2
b.-dik 104a/03
b.-eyin dép 104a/01
 3. Bk. **ber-** 8
b.-er men 95a/10
b.-ip 93b/09
 4. Bk. **ber-** 9
b.-di 103b/08, 105a/06, 92a/11
b.-mey dey 93a/09
b.-mek 101b/06
 [=4]
cavābını bér- 104a/01
çelim bér- 93b/09
mal bér- 95a/10
 [=3]
ayta bér- 101b/06
kayta bér- 92a/11
kete bér- 105a/06
oltura bér- 103b/08
salıp bér- 93a/09
 [=5]
bés Bk. **beş**
b. (on béş) 92b/04
 [=1]
bī-'aql Far. Akılsız.
b. dép 104a/11
 [=1]
bī-çāre Far. Çaresiz, zavallı kimse.
b. 107b/08
 [=1]
bī-hūş Far. Akıllı başında olmayan, kendinden geçmiş, baygın; şaşkın, sersem.
b. 105b/03
 [=1]
bī-tākat (Far. *bī* ve Ar. *tākat* ile *bī-tākat*)
 Güçsüz, mecalsiz, dermansız.
b. 98a/10
 [=1]
bī-vefā (Far. *bī*- ve Ar. *vefā* ile *bī-vefā*)
 Vefasız, sözünde durmayan, sadakatsiz.
b. 103a/02

[=1]
biç- (Kumaş, deri vb.ni) Dikilecek şeyin ölçülerine göre kesmek.

b.-iñiz 106a/07

[=1]
bil- Bir şey hakkında bilgisi olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.

b.-diñiz mü 103a/08

b.-er 93a/11, 93a/11, 97a/05

b.-ip 105a/09, 108a/06, 92b/06, 96a/07

b.-men 99a/01

b.-menim 99a/03

b.-mes 93a/10

b.-mey dey 93a/09

b.-mey mén 94a/04

b.-sün 97b/11

b.-sün dép 102a/01

[=15]

efdal bil- 108a/06

kadın bil- 93a/09

[=2]

bildir- 1. Bir konu hakkında bilgi veya haber vermek. Krş. **bildür-**

b.-er 104b/09

b.-mey 110b/07

[=2]

bildür- Bk. **bildir-**

b.-mey 98a/01

[=1]

bile Bk. **bilen 2**

b. 110b/09

[=1]

bilen 1. Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz. Krş.

birle 1, birlen, menen

b. 100a/01, 101b/07, 108a/09, 109b/03, 110a/09, 110b/04, 111b/07, 115a/09, 115a/11, 116a/02, 116a/10, 116b/01, 96b/01, 99b/08

2. Cümle içinde aynı görevde bulunan iki ögeyi birbirine bağlamaya yarayan bir söz. Krş.

bile, birle 2

b. 108b/04, 110b/07, 110b/09

3. Çekimli fiilden sonra gelerek anlamı kuvvetlendirir; hatta, hem de, üstelik.

b. 110b/06

[=18]

bir Sayıların ilkinin adı.

b. 101b/05, 101b/07, 102a/02, 103a/10, 103b/09, 105a/03, 105b/04, 106a/05, 106a/08, 107b/10, 110a/07, 110b/08, 111b/06, 112b/10, 112b/10, 115b/10, 92b/03, 93b/07, 94b/10, 96a/04, 97a/06

b. bir 101a/12, 115b/07, 94a/01, 97a/11

b. dem 111b/08

b.+i 108a/03, 108a/03

b. iki 97b/09

b. yerde 114a/08

2. Belirsiz sıfat veya zamir olarak herhangi bir şeyi, yeri veya kimseyi gösterir.

b. 100a/09, 100b/02, 102b/10, 104a/02, 104a/06, 105b/05, 106a/11, 108a/09, 109a/09, 109b/07, 109b/11, 111b/04, 112a/02, 112a/06, 112b/01, 112b/06, 114a/08, 115a/08, 115a/10, 116a/02, 116b/04, 92a/11, 92b/07, 94b/03, 95a/01, 95b/02, 97a/08, 98a/07, 98b/04, 98b/07, 99a/05, 99a/11, 99b/01, 99b/01

b. (hiç bir) 99a/09

b. neçe 101b/08, 102b/10, 104a/05, 106b/05, 106b/11

b. neçeler 103a/08

[=71]

birev Herhangi biri, bir kimse.

b.+ge 95b/08

[=1]

birle 1. Bk. **bilen 1**

b. 102b/06, 102b/08, 103a/06, 109b/05, 113a/09, 113a/11, 115b/10, 93b/09, 98b/01, 98b/03

2. Bk. **bilen 2**

b. 111b/01, 115b/01, 115b/02, 97b/11, 98a/09

[=15]

birlen Bk. **bilen 1**

b. 93b/11
 [=1]
biy Bk. **bég**
b. 103b/10, 103b/10
b. (biy başı) 113a/08
b. (toksan biy) 102b/03, 102b/03, 104a/08
b.+im (toksan biy) 103a/07
b.+ler 102b/04, 103a/01, 103b/04, 103b/08, 103b/09, 104a/10, 105a/04
b.+lerdin (toksan biy) 103b/06
b.+lerğa 103b/05
b.+leri 102b/04
b.+leriniñ 104a/10
b.+leriñni 104b/07, 104b/08, 104b/10
b.+leriñniñ 104b/06
b.+lerniñ 105a/07
b.+lerniñni 104b/01, 105a/01
b.+niñ 104a/02
 [=26]
biz Çokluk birinci şahıs zamiri.
b. 111a/08, 111a/11, 111b/10, 112a/08
b.+dey 101b/04
b.+ge 106b/05
b.+lerde 112a/11
b.+large 94b/09
b.+ni 102a/04, 102a/05, 102b/07, 108a/11
b.+niñ 95b/09
 [=13]
bol- Olmak.
b.- ! 105b/06, 105b/06, 105b/07, 105b/08, 105b/08, 105b/11, 105b/11, 106a/03, 106a/03, 106a/06, 106a/06, 106a/09, 106a/09, 106a/12, 106a/12, 106b/03, 106b/03, 106b/06, 106b/06, 106b/09, 106b/09, 106b/12, 106b/12, 107a/03, 107a/03, 107a/06, 107a/06, 107a/09, 107a/09, 107a/12, 107a/12, 107b/03, 107b/03, 107b/06, 107b/06, 107b/09, 107b/09, 107b/12, 107b/12, 108b/04, 108b/06, 108b/10, 109a/05, 109b/02, 97b/04
b.-ama 112b/09
b.-ar 111a/11, 112a/01

b.-ayın 97a/02
b.-dı 113a/01, 116a/07, 98b/01, 98b/06, 98b/08, 98b/10, 99a/03, 99a/05, 99b/13
b.-dım 107b/11
b.-dum 100a/08, 106b/02, 106b/08, 109b/01
b.-ğan sén 112b/03
b.-ğanda 97b/01
b.-gül 107a/05, 107a/11, 107b/02, 107b/05, 108b/08, 109a/01, 109a/03, 109a/07, 109a/11, 112a/10, 112b/01, 112b/03, 113a/08
b.-ğunça 97b/03
b.-ır 94a/09, 94a/09
b.-ma ! 102a/11
b.-madı 102a/03, 107a/01, 112b/05, 116b/03
b.-mas 112a/11
b.-masa 95a/08
b.-masa (hiç bolmasa) 93a/07
b.-may mu 111a/08, 111b/06
b.-muş (‘aşık-ı mübtelâ bol-) 103a/05
b.-sa 101b/07, 102b/05, 95b/11
b.-sa érdi 105a/10
b.-sam 96b/02
b.-sañ 102a/09
b.-sun 108b/05, 110a/01, 110a/01, 110a/02, 110a/04, 110a/06, 110a/08, 110a/10, 110a/11, 110a/11, 110b/01, 110b/02, 110b/05, 110b/08, 110b/11, 111a/03, 111a/06, 111a/09, 111a/12, 111b/02, 113a/06
b.-un 106a/11
b.-up 102b/06, 102b/09, 105a/09, 112a/05, 114a/06, 114b/11, 115a/02, 115b/02, 115b/04, 92a/10, 96b/11, 98a/10, 98b/02, 99a/01
b.-up mén 95a/11
b.-up tur- 105b/04, 115b/06
b.-updur 107b/07
b.-uptur 108a/11, 116a/06
b.-ur 94a/10
 [=142]
amān bol- 105b/08, 105b/08, 105b/11, 105b/11, 106a/03, 106a/03, 106a/06, 106a/06,

106a/09, 106a/09, 106a/12,
 106a/12, 106b/03, 106b/03,
 106b/06, 106b/06, 106b/09,
 106b/09, 106b/12, 106b/12,
 107a/03, 107a/03, 107a/06,
 107a/06, 107a/09, 107a/09,
 107a/11, 107a/12, 107a/12,
 107b/03, 107b/03, 107b/06,
 107b/06, 107b/09, 107b/09,
 107b/12, 107b/12, 108b/04,
 108b/06, 108b/08, 108b/10,
 109a/01, 109a/03, 109a/07,
 109a/11, 112a/10, 113a/08
amānda bol- 108a/11, 109a/05,
 109b/02
cem bol 102b/06
devām bol- 105b/06
fedāk bol- 96b/11
göl bol- 110a/01, 110a/11
hafa bol- 102a/11, 115b/04,
 92a/10, 98b/02
humārī bol- 95a/11
kerek bol- 102b/05
kör bol- 110a/11
kul bol- 110a/01, 110b/01, 96b/02
mest bol- 115b/02
pervāne dek bol- 112a/05
rāzī bol- 106a/11, 112b/01,
 112b/03, 113a/06
rızā bol- 105b/07
sebil bol- 116a/07
vīrān bol- 111b/06, 111a/08
yol bol- 110b/11
 [=76]
cöney bol- 107b/11
keter bol- 106b/02
kéter bol- 106b/08
salar bol- 113a/01
 [=4]
boş içinde bir şey olmayan.
b. 107b/07
 [=1]
bota Bir yaşında olan süt emen deve
 yavrusu.
b.+dayın 111b/02, 116b/02
b. dék 108a/09
b.+sı 111a/02
 [=4]
Bota Bk. Bota Köz
B. ayım 93b/05

[=1]
Bota Köz Avaz'ın âşık olduğu kızdır.
 Babası Ahmet Serdar'dır. Bota
 Köz; büyük ve mahmur göz
 anlamındadır.
B. 94a/07, 94b/10, 95b/06, 96a/06
B. ayım 92b/08, 93b/11
B. ayımğa 93b/09
B.+dir 101b/10
B.+in 97a/11
B.+niñ 94b/07, 97b/02
 [=11]
botamlat- Yavrulattmak; gençleştirmek.
b.-ip 112a/03
 [=1]
boy İnsanın tabanı ile tepesi arasındaki
 yükseklik, endam.
b.+uğa 93b/08
b.+undan 93a/02
b+uñdın 110a/04
b.+uñna 95a/05
 [=4]
boyak Boya.
b. 98a/04
b. (kara boyak) 97a/02, 97a/09
 [=3]
boyak sal- 97a/02
 [=1]
boyun Vücudun omuzlarla baş arasında
 kalan ve başı bedene bağlayan
 kısmı.
b.+ıdın (boynıdın) 109b/11, 112a/05
b.+ığa (boynığa) 98a/06
b.+ıma (boynıma) 112b/10
 [=4]
boz- 1. İyi ve düzenli bir duruma son
 vermek, değiştirip kötüleştirmek.
b.-ğan 103b/01
 2. Geçersiz duruma getirmek,
 hükmünü ortadan kaldırmak, iptal
 etmek.
b.-mas miz 104a/04
 [=2]
bozla- mec. Bağlamak, çılgılık atmak,
 hüngür hüngür ağlamak, feryat
 etmek.
b.-gın 116b/02
b.-p 108a/09
 [=2]
bozlat- Ağlatmak.

b.-ıp 111b/02, 112a/03
 [=2]
börk Kadife, çuha, keçe ve özellikle hayvan postundan yapılmış kürksüz başlık.
b.+i (susar börk) 114b/02
 [=1]
bu 1 İşaret sıfatı. Krş. **bul** 1
b. 100b/03, 101a/07, 101a/07, 101a/12, 102a/05, 102a/07, 102b/01, 103b/05, 104a/03, 104a/08, 104b/05, 105a/04, 105a/11, 108a/01, 108a/04, 109b/03, 111a/05, 111a/08, 111b/04, 111b/05, 111b/06, 111b/07, 111b/08, 111b/10, 112a/04, 112b/11, 113a/07, 113a/09, 114b/03, 115a/08, 115b/11, 115b/11, 116a/02, 92a/10, 92b/03, 93b/05, 94a/04, 94b/10, 96b/04, 96b/04, 97b/02, 99a/06
b. kün 101b/04, 102b/05, 111a/05
 2. İşaret zamiri. Krş. **bul** 2
b. 105a/09
b.+lar 104b/06, 105a/09
munca 101a/08
muncal 98b/06
munda 111b/08, 93b/04, 95b/03, 97b/07
mundak 103b/10
munday 102a/03, 112b/04, 113a/05, 97b/10
mundın 96b/05, 98a/02
munı 108a/05, 111a/10, 94a/10
munni 104a/01
muña 94b/01
 [=64]
bul 1. Bk. **bu** 1
b. 102b/03, 103b/02, 103b/11, 104a/01, 104a/03, 105a/08, 106a/07, 107b/04, 109b/01, 109b/06, 92a/11, 94a/04, 94a/07, 94b/04, 97b/10
 2. Bk. **bu** 2
b. éken 100a/08, 109a/08
b.+dur 111a/10
 [=18]
bul- 1. Arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak.

b.-dı 100b/13
b.-up 108b/06, 108b/06
 2. Belirlemek, tespit etmek.
b.-madı 116b/04
 3. mec. -e ermek, elde etmek, kazanmak.
b.-mas 116a/02
 [=5]
b. -devā bul- 116a/02
 [=1]
bur- Bir şeyi kendi etrafında döndürmek, çevirmek, kıvrırmak, bükmek.
b.-up 92a/10, 97b/08
 [=2]
burav Burgu, boru denen nefesli saz, nefir.
b. sal- 104b/06
 [=1]
buzul- 1. Bozulmak, Düzgünlüğü kaybolmak.
b.-up 111a/08, 111a/11, 112a/01, 98a/07
 2. İyi ve düzenli olmaktan çıkmak.
b.-dı 112a/09
b.-ğan 99a/07
b.-up 108a/07
 [=7]
köñli buzul- 108a/07, 99a/07
köñlüm buzul- 112a/01
köñül buzul- 98a/07
 [=4]
bük- Sertçe çevirmek, kıvrırmak.
b.-ti me 99a/02
 [=1]
b.-belin bük- 99a/02
 [=1]
bükle- Bükülmek, kıvrılmak.
b.-p ber- 103b/03
 [=1]
bülbül Far. Çok güzel öten, sesinin güzelliğiyle meşhur küçük kuş.
b.+i 108b/07
 [=1]
bülend Fars. Yüksek, yüce, ulu.
b. 98b/11
b. (kılınç-ı bülend-i şir) 113b/09
b. érmes 97b/07
b.+ni (pest bülend) 93b/10
b. tavnı 93a/10

b. yerler 94a/09

[=6]

C

cāhil Okuyarak bilgisini ilerletmemiş, tahsil görmemiş, bilgisiz (kimse).

c. 95a/04

[=1]

cāhil ayt- Cahilce konuşmak.

95a/04

[=1]

cān 1. İnsanın kendi varlığı, yaşama, yaşayış, hayat.

c. 110b/11,

c.+dın (şūrīn cān) 106a/07

2. Sevgili, dost, kardeş.

c. 110a/05, 113a/02, 93a/01

c. (ana cān) 112b/01

c. (ata cān) 101b/01, 101b/05, 107a/11

c. ('Avaz Cān) 105b/04, 111a/05, 111b/08, 112a/04, 113a/09, 93b/05, 96b/11, 98b/06

c. (Bal 'Avaz Cān) 113b/04, 115a/05, 96a/01

c. (begi cān) 93b/02, 93b/04

c. (cān dili) 98b/07, 99b/04

c.+dın (şūrīn cān) 116b/02

c.+ı (cān dili) 98a/08

c.+ım 101b/05, 105b/11, 106b/09, 107a/11, 107b/02, 111a/09, 112a/08, 112b/01, 112b/03, 113a/04, 113a/06, 95b/05

c.+ım ('Avaz Cān) 98b/07

c.+ıma ('Avaz Cān) 103a/11

c.+ımsın 113a/08

c. u dil 95b/08

[=41]

cānvār Far. Çok eskiden yaşadığı düşünülen ve masallarda adı geçen, kan dökücü, cana kıyıcı, korkunç yaratık.

c. 113b/08

[=1]

cavāb Ar. Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyaca söz, yazı veya başka bir ifade yoluyla verilen karşılık, yanıt.

c. 100a/07, 100b/01, 100b/08, 100b/14, 101a/04, 94a/05, 94a/11, 94b/05, 94b/10, 94b/11, 95a/06,

95b/01, 95b/07, 96a/02, 96a/08, 96b/03, 96b/09, 97a/04, 97a/10, 99b/06, 99b/14

c.+ber- 94a/01, 102a/04, 104a/08

c.+ımı bér- 104a/01

c.+ınız bilen 99b/08

c.+nı 104a/04

[=27]

cāy Far. Yer, mahal, mevki.

c. 103b/11

c.+dan 93a/03, 93a/05

c.+dın 92b/08

c.+larından 105a/04

[=5]

cay tég- yer ver- 103b/11

[=1]

çayla- mec. Öldürmek.

c.-dı 101b/02

[=1]

cellād Ar. İdam hükmünü yerine getirmekle görevli kimse.

c.+ıfından 110a/01

2. Acımasız, katı yürekli, kolaylıkla suç işleyen, zalim.

c.+ge (kırk cellād) 110b/07

[=2]

cem' Ar. Toplama, toplanma, bir araya gelme, getirilme.

c. bol- 102b/06

[=1]

cemāl Ar. Yüz güzelliği.

c. (hüsn-ü cemāl) 93b/07

[=1]

cephe Ar. Taraf, yön, cihet.

c.+ge 100b/02

[=1]

cığa Taç; hakanların kullandığı taç.

c. 93b/03

c. (altun cığa) 114a/11

c. (tilla cığa) 92b/04

c.+sı (küröke sāvut cığa) 92a/11

c.+sı (zerli cığa) 94a/12

[=5]

Cıgalı Han Bk. Köroğlu

C. 103b/01

[=1]

cöne- Hareket etmek, yönelmek.

c.-! 96b/05

c.-y ber- 113b/02, 113b/04, 113b/06,
114b/10, 115a/01, 115a/03,
115a/10, 95b/03
c.-y bol- 107b/11
[=10]
cönel- Bk. **cöne-**
c.-dim 113a/04
[=1]
cubar Tertemiz, bembeyaz.
ç. 106a/01
[=1]
cüş- Aşırı derecede duygulanmak,
hislenmek
c.-! 112a/07
c.-up 113b/03
[=2]
Ç
çaçak Saçak. Bazı giyim eşyalarında
veya döşemeliklerde kumaş
kenarlarına dikilen süslü iplikten
püskül.
ç. 114a/05
[=1]
çağın Düğün.
ç.+ğa 92b/07
[=1]
çağır- 1. Bir kimseye gelmesi için
seslenmek, bağırarak.
ç.-ıp (çağırıp) 92b/09
2. (Biriyle veya herhangi bir
araçla) Bir kimseye gelmesinin
istendiğini bildirmek, davet etmek.
ç.-ıp 102b/08
[=2]
çağarista (?)
ç. 114b/09
[=1]
çakırt- Çağırtmak. Çağırmak işini
başkasına yaptırmak, davet
ettirmek.
ç.-ıp 102b/05
[=1]
çal- Vurmak, darbe indirmek.
ç.-ıp 104b/09
[=1]
çap- (At) Koşturmak, sürmek.
ç.-adur 114b/09
ç.-dım 100b/02
ç.-ğanda 114a/09, 114b/04
ç.-ıp 115a/06

[=5]
ç.-at çap- 100b/02, 114a/09,
114b/04,
ç.-at çap- 114b/09, 115a/06
[=5]
çar Çalı çırpı, çöp parçaları, süprüntü
hâlindeki gereksiz öteberi,
döküntü.
ç. çöp 96b/07
[=1]
çapar Bahçe ve tarlaları ayırmakta
kullanılan, çalı çırpıdan yapılmış
duvar, bölme, çit.
ç.+ınıñ 93b/06
[=1]
çaruk İp veya deri şeritlerle ayağa
bağlanan, ham deriden yapılmış
köylü pabucu.
ç. 98a/04
[=1]
çarva Göçebe hayvancılık.
ç. 93a/10
[=1]
çāstga Far. Günün sabah ile öğle
arasındaki saatleri, kuşluk vakti.
ç. 98b/06
[=1]
çayna- Çiğnemek. Bir şeyi ağıza alıp
dişler arasında ezme, öğütmek.
ç.-p 113b/07
[=1]
çaynat- mec. Ezdirip perişan ettirmek,
mahvettirmek, harap ettirmek.
ç.-ıp 113b/05
[=1]
çek- (Bir şeyi bulunduğu yerden)
Kendine doğru getirmek, kendine
yaklaştırmak.
ç.-ıp 93b/06
ç.-señ 93a/01
[=2]
çelim çek- 93a/01
[=1]
çelim Bir at cinsi.
ç. 93a/05, 93b/04
ç. (tilla çelim t̃ay) 93a/02
ç. ber- 92b/06, 95a/11
ç. bér- 93b/09
ç. çek- 93a/01
ç.+ge (tilla çelim) 92b/08

ç.+ni 97a/08
ç.+ni (tılla çelim) 93b/06
ç.+ni sür- 93a/03, 93a/05
ç. sal- 102a/06, 93a/09, 97a/03, 97a/06, 98a/04
ç. sür- 100b/10, 101b/07
ç. tart- 101b/09, 93b/02
 [=21]
Çembil Köroğlu Sultan'ın hüküm sürdüğü şehir.
Ç. 107b/12, 109a/07, 110b/03, 111a/11, 111b/06, 112a/01, 116a/03
Ç. bél 105b/10, 106b/02, 107a/08, 108b/10, 111a/07, 112a/10, 112b/07, 113b/01, 113b/03, 114b/10, 115a/07, 116a/07, 116b/04, 96b/02, 95b/09
Ç. béli 100b/06, 98b/05
Ç.+de 112b/11
Ç.+din 111a/08, 111b/08, 111b/10, 112a/09, 112b/05
Ç.+diñ 111a/05
Ç.+ge 96b/07, 96a/09, 98a/02, 98a/07
Ç.+iñ 98a/10
Ç.+iñ éli 109a/01
Ç.+ni 108a/06, 108a/07, 108b/04, 108b/07, 109a/09, 110a/06, 110a/08, 110a/10, 111a/03
Ç.+ni yurtı 109a/03
Ç.+niñ 102b/01, 102b/02, 106b/07, 108a/08, 108b/06, 109b/03, 110a/02, 110a/04, 110b/05, 111a/06, 111b/02, 111b/06
Ç.+niñ béli 108a/11
Ç.+niñ éli 108b/08
 [=61]
çend Far. Birkaç, her ne kadar.
ç. (her çend) 112b/04
 [=1]
çért- Küçük şeyleri parmakla itmek, vurmak.
ç.-gen 96b/10
 [=1]
çıda- Tahammül etmek, dayanmak, katlanmak.
ç.-may mén 112b/02
 [=1]

çık 1. (Bulunduğu yerden) Dışarıya varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek.
ç.-ar çıkmasda 108a/06
ç.-ıp 108a/02, 93b/07, 93b/09
ç.-ıp ol- 105a/05
ç.-masda (çıkar çık-) 108a/07
 2. Herhangi bir durumda olduğu anlaşılmak, ortaya çıkmak.
ç.-tñ 95b/02
 3. Sıyrılmak, ayrılmak.
ç.-tı ma 99a/03
 4. Gitmek.
ç.- ! 106a/04
ç.-tı 115b/05
ç.-tım 99b/08
 5. (Yüksek bir yere varmak için) Yukarı doğru gitmek, yüksekteki bir yere erişmek.
ç.-tım 100b/02
 6. (Ses için) Duyulur hâle gelmek.
ç.-madı 103b/06
 7. (Bir yerden) Uzaklaşmak, ayrılmak, (bir yeri) terketmek.
ç.-angâ 112a/09
 [=13]
avğa çık- 99b/08
şada çık- 103b/06
taşkarı çık- 93b/09
yulavçı çık- 95b/02
 [=4]
yügürüp çık 100b/02
 [=1]
çın Doğru, gerçek.
ç. 94b/10
 [=1]
çerâğ Far. Yağ kandili ve genellikle mum, meşale gibi ışık veren şey.
ç.+ım 110a/04, 110b/10, 116a/05
ç.+ımnı 100b/12
 [=4]
çofan Çoban.
ç. 97b/04
 [=1]
çok Sayı, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan.
ç.+tur 105b/09
 [=1]
çok- Oturmak, birdenbire oturmak.
ç.-up 103b/08

[=1]
yer çok- 103b/08
 [=1]
çora Muvafık.
ç. hāl 101a/11
 [=1]
çöl Kumluk, susuz ve ıssız geniş arazi, sahra, badiye.
ç.+de 113b/09
ç.+de (ara çöl) 96b/07, 99a/02, 996/15
ç.+i (Tökür çöli) 109a/04
 [=5]
çöp Faydasız veya pis olduğu için atılan ufak tefek artık şeyler, süprüntü.
ç. (çar çöp) 96b/07
 [=1]
çuri Cariye, halâyık
ç.+si 109b/07
 [=1]
 D
da Bk. **de**
d. 104b/03, 105a/03, 96b/02
 [=3]
dabil-bāz (Ar. *ṭabl* “davul” ve Fars. *bāz* ile *ṭabl-ı bāz*’dan) Eyerin sağ kaşına asılan, avda doğan ve diğer avcı kuşları çağırmak, daha sonra da askerin toplanması ve düşmanı ürkütme gibi maksatlar için kullanılan, alt tarafı kısa bir dümbelek biçiminde, elle çalınır bir nevi davul, davulcu.
d.+lı 93a/01, 93a/07
 [=2]
dabla-hāna (<Far. *ṭabla-hāne*) Ahırlarda yem koymaya yarayan özel yer.
d.+ga 108a/02
 [=1]
dād Far. Feryat, figan
d. 109b/08
d.+nı 109b/06
 [=2]
dāğla- mec. (Özellikle yürek, iç, ciğer gibi kelimelerle) Büyük üzüntü vermek, acı ve ızdırıp çekertmek, yakmak.
d.-ğın 116a/10
d.-dı 101b/02
 [=2]
bağrın dāğla- 116a/10

[=1]
dāğlat- Dağlama işini yaptırmak.
d.-ıp 110a/09, 110b/09
d.-tı 98b/09
 [=3]
dāğlı Yaralı.
d. sēn 95b/08
 [=1]
dal mec. İki büküm olmuş.
d. 110a/04
 [=1]
darvāza Far. Kale ve şehirlerin, külliyelerin büyük giriş kapısı.
d.+da 98a/11
d.+ga 98b/03
d.+sıdın 108a/06
d.+sığa 98a/10
 [=4]
dāstān Far. Bir kahramanlık hikâyesini veya bir olayı anlatan, koşma biçiminde, ölçüsü on bir hece olan halk şiiri.
d. kıl- 115b/08
 [=1]
dāvet Çağırma, gelmesini isteme, çağrı.
d. 114b/05
 [=1]
de Dahi, de. Krş. **da**
d. 103b/04, 111b/08, 112a/11, 113a/03
 [=4]
de- 1. Bk. **dé- 1**
d.-y 113a/02, 113a/06, 96a/10
d.-ydür 104a/11, 106b/10, 106b/10, 106b/11
d.-yüp 113a/10
 2. Bk. **dé- 2**
d.-gen 92b/01
d.-ydür 104a/07
 [=10]
selām de- 113a/02, 113a/06
 [=2]
dek 1. Gibi, benzer. Krş. **dék**
d. 100b/06, 105a/08, 105a/08, 105b/04, 112a/05, 115a/08, 93a/03, 93a/11, 93b/04, 94a/09, 95a/02, 95a/11
 [=12]
dem Far. Zaman, an, çağ.
d. 111b/08

[=1]
dep Bk. **dép**
d. 109a/07
 [=1]
derd Far. İnsana ızdırap veren her türlü hal, sıkıntı, zorluk, üzüntü.
d.+i 101b/02, 116a/10, 116b/01
d.+im 101b/06, 105b/09
d.+imi 101b/06
d.+in 116a/02
d.+iñdin 111a/02
d.+ine 112b/02
d.+ini 115b/08
d.+iñ 111b/07
d. kör- 93a/04
 [=12]
der-ḥāl Far. O anda, hemen, çabucak.
d. 109b/08, 92b/08, 98a/07
 [=3]
dermān Far. İnsana ızdırap veren her türlü hal, sıkıntı, zorluk, üzüntü.
d. 112a/11
 [=1]
dermānlaş- Karşılıklı üzüntüyü paylaşmak, dertleşmek.
d.-ıp 113a/09
 [=1]
dest Far. El.
d.+iñe 97a/08
 [=1]
devā Ar. Çare, ilaç
d. bul- 116a/02
d.+lı 108b/06
 [=2]
devām Ar. Bir durum üzere sürüp gitme, sürme, kesilmeme.
d. bol- 105b/06
 [=1]
devlet Ar. 1. Belli bir toprakta bir hükûmet idaresi altında teşkilatlanmış bulunan bağımsız siyasi topluluk, milletin hukuki şahsiyet kazanmış şekli.
d. 105b/06
 2. Mutluluk, saadet, talih, baht.
d.+i 114a/06
d. menen 108b/02
 [=3]
devletli Nimet ve mutluluğa ermiş ulu (kimse).

d. 108b/03
 [=1]
devrān Ar. Dünya, felek.
d. sür- Huzur ve refah içinde yaşamak. 108b/10, 109a/01
 [=2]
dé- 1. Söylemek, söz söylemek. Krş. **de-** 1, **té-**
d.-di 100b/15, 100b/15, 100b/16, 101b/04, 102b/08, 104a/04, 112b/05
d.-diler 99a/09
d.-dim 107a/01
d.-geç 109b/09
d.-gen 112b/09, 97b/04
d.-gen dek 93a/11
d.-genge 112b/08
d.-genin 101a/02
d.-gin 113a/11
d.-p 102a/01, 102a/01, 102a/02, 102b/01, 103b/10, 105a/05, 105a/07, 105a/11, 105b/04, 108a/05, 113a/11, 115b/01, 116a/11, 116b/02, 92b/10, 97b/08, 98a/03, 98a/06, 99a/11
d.-r 102a/05, 113a/07, 113a/03
d.-se 103b/06, 103b/07
d.-sem 112b/05, 97b/04
d.-señ 94a/12, 94b/07, 96a/01, 105a/01
d.-siñ 93b/04
 2. diye adlandırmak, vasıflandırmak. Krş. **de-2**
d.-diler 108b/01
d.-gen 100a/01, 101b/09, 103b/09, 107a/02, 93a/05, 94a/10
d.-rler 96a/06, 103b/01
d.-riler 96a/01
d.-r éken 97b/05
d.-yür 102b/11
 [=59]
selām dé- 113a/11
 [=1]
dégüz- Söyletmek.
d.-üp 110b/10
 [=1]
dék Bk. **dek**
d. 105a/09, 105a/11, 108a/09, 110a/01, 112a/06, 116b/03, 92b/06, 96b/10

[=8]
dép "Diye" anlamında son çekim edatı.
 Krş. **dep**
d. 101b/09, 104a/01, 104a/08, 104a/11, 106b/08, 113b/01, 114b/11, 114b/11, 115a/01, 115a/09, 93b/09, 95a/01, 96a/09, 96a/09, 96a/10, 97b/09, 98a/01, 98b/01, 98b/03
 [=19]
diger Far. Başka, öteki, öbür.
d. (namāz-ı **diger**) 98b/02
d.+ğaça (şul künü **diger**) 98a/9
 [=2]
dil Far. Gönül, yürek
d.+i (cānı **dili**) 98a/08
d.+i (cān u **dil**) 95b/08
d.+im (cān **dilim**) 98b/07, 99b/04
 [=4]
dirîğ Far. Eyvah, yazık, ah.
d. (hey **dirîğ**) 105a/09, 97b/03
 [=2]
dirîgā Far. Çok yazık, eyvahlar olsun.
d. (vāh **dirîgā**) 112b/07
 [=1]
divār Far. Bir yapının yanlarını dışa karşı koruyan, iç bölümlerini birbirinden ayıran, taş, tuğla vb. gereçlerden yapılan veya örülen dikey düzlem.
d.+nîñ 109b/09
 [=1]
dop Top.
d.+i (dobıdey) 109a/06
 [=1]
dost Far. Sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi görüşülen kimse.
d. 111a/01
d.+lar 106b/04
d.+lık kıl- 104b/07
 [=3]
du'āgū Far. Dua eden (kimse), duacı
d.+yım 107a/05
 [=1]
dur- Ayağa kalkmak
d.-up 105a/05
 [=1]
dünyā Ar. Üzerinde yaşadığımız toprak ve denizler, yeryüzü.

d. 115b/11
d.+dın 111b/07
d. (dünyā malı) 95a/07
d.+nı 115b/11, 95a/07
d.+nîñ 104b/02
 [=6]
dürr (< Ar. *durr*) İnci.
d.+i guher 116a/09
 [=1]
düşmen Birinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret eden, ona zarar vermeye çalışan kimse, yağı, hasım.
d. 106a/08, 106b/01, 98b/11
d.+iñni 111a/01, 116a/08
d.+leriñ 110b/06
d.+lerni 103a/10, 114b/07, 99b/07
d.+lerniñ 114a/02
d.+ni 93b/01
d.+niñ 100a/12, 108a/05
 [=13]
 E
ecel Ar. Her canlı için takdir edilmiş olan ölüm zamanı, ömrün son demi.
e. yet- 102a/03, 112b/04
 [=2]
efdal Ar. Çok (daha, en, pek) faziletli, çok üstün
e. bil- 108a/06
 [=1]
eger Far. Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, şayet.
e. 102a/06, 102a/10, 103b/02, 103b/07, 114a/02, 96b/02, 97a/02, 98a/03, 98a/05
 [=9]
egerçi Far. Her ne kadar, ... ise de, gerçi.
e. 97b/04
 [=1]
el Bk. **él** 1
e.+idür 100b/06
 [=1]
el-kıssa Ar. Kısa hikâye, rivayet.
e. 101a/07, 102a/07, 103b/05, 105a/04, 108a/01, 109b/03, 112a/04, 113a/09, 115a/08, 92a/10, 93b/05, 97b/02, 99a/06

[=13]
elem Ar. Acı, üzüntü, dert, keder.
 e.+**dey** 113a/01
 e. **iñde** 111b/07
 [=2]
elvān Ar. Renkler.
 e. (**yüz elvān**) 92b/11
 [=1]
emānat Ar. Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişiye korunması gereken eşya veya kimse, inam.
 e.+**dur** 106b/05
 [=1]
encām Far. Son, nihayet.
 e. 110b/04
 [=1]
er Bk. **ér**
 e. 101b/07
 e.+**in** 102b/04
 [=2]
esen Ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı, sıhhatli, salim.
 e.+**de** 102a/08
 [=1]
esrā Ar. Hızlı, çok çabuk.
 e. 109a/11
 [=1]
eṭrāf Ar. Bir yer veya şeyi kuşatan, çevreleyen yerler, çevre, yöre.
 e.+**ıda** 102b/03
 [=1]
evliyā Allah'ın sevgilisi olan, hâli, davranışları, çok üstün vasıfları ve gösterdiği kerametler sebebiyle bu husus halk tarafından da kabul edilmiş bulunan seçkin kullar, ermiş, ermişler, veliler.
 e.+**ga** 93a/04
 [=1]
evveli Ar. Başlangıçta, ilk önce, ilk olarak.
 e. 94a/10
 [=1]
ey Kendisine söz söylenilen kimse veya kimselerin dikkati çekilmek istendiğinde adın başına getirilen ve uzatılabilen bir seslenme sözü.
 e. 101a/07, 102a/07, 102a/11, 102b/07, 103a/01, 104a/03, 109b/07

[=7]
eyā Far. ey, hey.
 e. 100a/13, 95b/03, 99b/12
 [=3]
eyin Vücut, beden; Sırt, arka; Göğüs kemigi.
 e.+**ige (eynige)** 92b/11
 [=1]
eyle- "Etmek, yapmak" anlamında yardımcı fiil. Krş **éyle-**
 e.-**di** 101b/03, 102a/04, 102a/05
 e.-**dim** 103a/07, 103a/09
 e.-**gin** 101a/13
 e.-**mes** 104b/06, 95a/08
 e.-**mey dey** 93a/08
 e.-**sün** 103a/10
 e.-**yin** 101a/12
 [=11]
beyān eyle- 101a/12
ķabul eyle- 95a/08
raķm eyle- 101a/13, 104b/06
te'sir eyle 101b/03
yavķı eyle- 103a/07, 103a/09

[=7]
ezel Ar. Başlangıcı olmayan geçmiş zaman, başlangıcı tasavvur edilemeyen zaman.
 e.+**din** 102a/04, 102a/05, 109a/08
 [=3]

É

é- 1. -imek (cevher fiili). İsimleri yüklem yapan ana yardımcı fiildir.
 Krş. **ér-1**
é.-di 116a/01, 95b/09
é.-diñ 110a/03, 111b/06, 115b/09
é.-ken 100a/08, 101b/08, 101b/08, 101b/09, 107a/04, 109a/08,
é.-ken mén 97b/04
é.-kenin 93b/10
é.-dir éken 101b/10
é.-ı ékén 101b/10
é.-mes 101b/06
 2. Basit çekimli fiillerden bileşik çekimli fiiller oluşturan ana yardımcı fiildir. Krş. **ér 2**
é.-ķu édin 115b/09
é.-ıp édim 101b/09
é.-p édim 100b/03
é.-r éken 97b/05
é.-ti érđi 97b/10

é.-üp édi 104a/02
[=22]
éger Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne.
é. 114a/03
[=1]
él I 1. Yurt, memleket, vatan. Krş. **el**
é.+de 95b/09
é.+din 109b/01, 93a/06
é.+ti 100b/07, 108a/08, 109b/02
é.+ti (Çembiliñ éli) 109a/01
é.+ti (Çembilniñ éli) 108b/08
é.+ti dép (Yomud éli) 96a/09
é.+ide (Türkmen éli) 94a/09
e.+ti dey 94a/07
é.+ti ékenin 93b/10
é.+tipe 110b/03
é.+tim 107b/06
é.+imde 112b/11
é.+imnan 95b/02
é.+in (Teke Yomud éli) 97a/11
é.+in (Türkmen éli ağası) 94a/12
é.+in dey 94a/04
é.+iñde 97b/03
é.+indin (Türkmen éli) 95a/10
é.+iniñ (Türkmen éli) 92b/01
é.+leridin 115a/07, 106b/07
é.+lerige 115a/02
i.+lerniñ 93b/10
é.+lik 113b/11
é.+ñni (Türkmen éli) 95b/05
2. Halk, ahali, kabile, herkes.
é.+ti (Çembilniñ éli) 109b/03
[=29]
él II Yakın olmayan kimse, yabancı.
é. 107a/04, 109a/04, 112b/09
[=3]
él III Kolun, bilek mafsalsından itibaren avuç ve parmakları içine alan ve iş görmeye, tutmaya yarayan kısmı.
é.+iñe 105a/02
[=1]
élât Halk, topluluk.
é. 102a/10, 94b/01
é.+iñ 116a/03
[=3]
élik Giysi vb.nin gereken belirli yerlerine düğmenin geçirilebilmesi için iplikle örülerek, parça geçirilerek yapılan küçük yarık.

é. 112b/09
[=1]
émdi Şimdi.
é. 102a/04, 102a/05, 102b/07, 103a/01, 104a/08, 104b/05, 105b/07, 107a/10, 107a/10, 107a/11, 107b/07, 107b/07, 107b/08, 110a/05, 111b/04, 111b/04, 112a/07, 112a/07, 112a/07, 112a/08, 112b/05, 113a/04, 115a/07, 115b/10, 116a/09, 94a/10, 94b/04, 95b/03, 95b/06, 96a/04, 96b/05, 96b/08, 97a/08, 99b/12
[=34]
én Yabancı hayvanların kendilerine barınak edindikleri kovuk.
é.+ge 99b/07
[=1]
ér Yiğit, kahraman kimse. Krş. **er**
é. 93a/06
é.+ler 100a/12, 104b/11
é. yigit 113b/08, 93a/04
[=5]
ér- Bk. é- 1
é.-di 102b/03, 102b/04, 92b/01, 92b/02, 92b/02, 92b/03, 92b/04, 94a/12, 97b/07, 98a/08
é.-diler 103b/09
é.-dim 97b/06
é.-ken 98a/01
é.-mes mén 97b/07
é.-ür 98b/07, 99a/04
2. Bk. **é- 2**
é.-er érdi 104a/02
é.-er mü 95a/04
é.-ip érdi 103b/05, 105a/04
é.-ip turar érdiler 98b/01
é.-ip turup érdi 99a/06
é.-ip érdi 105b/01, 109b/04, 92b/07
é.-ip érdiler 98a/11
é.-mes éken 97b/10
é.-mes érdi 103b/11
é.-mes érdim 97b/05
é.-r érdi 103b/10
é.-sa érdi 105a/10
é.-ur érdi 102b/05
é.-üp érdiler 109b/06
é.-ür érdim 105a/10
[=34]

érgeštür- Bir noktada birikmek, cem olmak.

é.-üp 103b/10

[=1]

éri- Erimek, (katı bir cisim) bir sıvı içinde katılığını kaybedip dağılmak, o sıvıya karışmak.

é.-sün 112b/06, 112b/06, 96b/01, 96b/01

[=4]

érkil- Ürkerek geri çekilir gibi olmak.

é.-ep 114a/08

[=1]

érte Önce, erken; sabah, gündüz.

é. 111a/05

[=1]

éş Nitelikleri bakımından denk değerinde, tam benzeri, aynı.

é. bol- 112a/11

[=1]

éşik Kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak.

é.+e 105a/05

[=1]

éşit- 1. Kulak yoluyla duymak.

é.-! 99b/11

é.-iñ 115a/07

é.-ip 101a/07, 102a/07, 104a/01, 105b/01, 109b/07, 109b/08, 112a/04, 92a/10, 93b/05, 97b/02, 97b/10

2. Dinlemek.

é.-! 98b/05

é.-gil 110a/05

3. Haber almak.

é.-e miz 114a/11

[=16]

söz eşit- 115a/07

sözlerni eşit- 92a/10

[=2]

ét Köpek. mec. Aşağılık, adi kimse

é. 97a/02

[=1]

ét- Bir işi yapmak, eylemek, kılmak.

é.-e (éde) 108a/11

é.-er mén 111a/04

é.-geniñ 94a/06

é.-üp (édüp) 95a/01

é.-ür (édür) 98b/05

[=5]

hat ét- 98b/05

seyr ét- 94a/06

te'kid ét- 95a/01

[=3]

éyle- Bk. **eyle-**

é.-r 97a/05

é.-sem 94b/09

[=2]

éz İnsan veya hayvan ayağının yerde kalan şekli; işaret, belirti.

é.+iñni 94b/09

[=1]

ézil- mec. Bir şeyin baskısı, ağırlığı altında bunalmak, sıkılmak.

é.-gendür (yürek bağı ezil-) 107a/07

é.-ip (yürek bağı ézil-) 108a/08

[=2]

ézle- Birinin veya bir şeyin arkasından gitmek, takip etmek.

é.-p 97b/09

[=1]

F

fakr Ar. Fakirlik, yoksulluk.

f. 100b/06

[=1]

fānī Ar. Son bulucu, sonlu, ölümlü.

f. 115b/11

[=1]

farz Ar. İslamda, özür olmadıkça yapılması zorunlu, yapılmaması günah sayılan ibadet.

f.+ımı 104a/09, 104a/09, 104b/04

[=3]

faşl Ar. Bölüm, kısım; devre.

f.+ı bahār 116a/06

[=1]

fāyida (< Ar. *fā'ide*) Yarar.

f. 112a/02

[=1]

fedāk (< Ar. *fedā*) Bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçme, uğruna verme.

f. bol- 96b/11

[=1]

felek Ar. Talih, baht, şans.

f. 103b/01

[=1]

fermān Far. Emir, buyruk.

f. 112a/11

[=1]

ferzend Far. Oğul, erkek çocuk.
 f. 102a/01, 102b/11, 96a/03, 97b/01
 f.+i 108a/04
 f.+im 100a/05
 [=6]
fırāk Ar. Ayrılık, ayrılma, hicran.
 f.+niñ 109a/02
 f. otı 110a/09
 [=2]

G

ġam Ar. Tasa, kaygı, üzüntü.

ġ. 102a/08
 ġ.+ı 109a/02
 ġ.+ın 114b/11, 115a/04
 [=4]

ġanīm Ar. Düşman, rakip, hasım, yağmacı.

ġ.+niñ 108b/11
 [=1]

ġara En koyu renk, siyah; kötü, sıkıntı, uğursuz.

ġ. 98b/09
 [=1]

ġāret Ar. Düşman toprağına yağma için yapılan hücum, akın, çapul.

ġ.+96b/07
 [=1]

ġararıl- kararmak (?)

d.-sa 114b/06
 [=1]

ġarīb Ar. Kimsesiz, zavallı.

ġ. 107b/05, 113b/03
 ġ.+ge 111b/01
 [=3]

ġariblik Garip olma durumu, kimsesizlik.

ġ.+de 104b/04
 ġ.+ni 101b/03
 [=2]

ġāyibāne (< Ar. *ġāybāne*) Gizli bir şekilde, görünmez bir şekilde.

ġ. 109b/03, 108a/09
 [=2]

Ġır At Köroğlu'nun güzelliğı ve sahip olduğı özel yetenekleri ile tanınan savaş atının adıdır. Krş. **Ġır At**, **Kır At**

Ġ. 100a/01, 101b/07, 103b/02, 108a/03, 108a/04, 110b/04, Ġ.+ım 101b/04

Ġ.+ım 106a/04, 98a/01

Ġ.+niñ 93b/05

Ġ.+niñ 97b/08

[=11]

Ġır At Bk. **Ġır At**

Ġ.+ıla 116a/10

[=1]

ġır- Şehir ve kasaba dışındaki işlenmemiş geniş, boş arazi.

g.-a tut- 116a/10

[=1]

ġoçek Kadın kılığına girerek oynayan erkek.

ġ. çért- 96b/10

[=1]

ġorġan Kale; mezarın etrafındaki parmaklık.

ġ.+ı 108b/04

[=1]

ġök Gökyüzü rengi, yeşile çalan mavi.

g. (Mecnün Gök) 108a/03, 113b/09,

g. (Mecnün Gök At) 113b/06, 113b/07, 114a/01, 114a/07, 114b/11

g.+ge (Mecnün Gök) 113a/10, 113b/10, 115a/08

g.+ni (Mecnün Gök) 108a/06

[=11]

ġuçaķ Kucak, açık kollarla göğüs arasına sığabilen miktarda olan.

ġ. 114a/04

[=1]

ġüher Far. Cevher, mücevher, elmas, inci.

g. (dürr-i ġüher) 116a/09

[=1]

ġül Far. Gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeğı.

g. bol- 110a/01, 110a/11

g.+i 106b/10, 108b/07

g.+i mén 95b/11

g.+i sén 96a/03

g.+ler (tāze ġül) 116b/03

g.+lerni (tāze ġül) 107b/01

g.+ni (tāze ġül) 109a/10

g.+üm (tāze ġül) 99b/03

[=10]

Ġülnār Köroğlu'nun eşlerinden biri. Krş.

Ġülnār Perī

G. 113a/11, 98a/11
 [=2]
Gülnār Perī Bk. Gülnār
 G. 109b/05
 [=3]
günāh Far. Sorumluluk, vebal.
 g.+m 98a/05
 [=1]
Gürcistān Karadeniz'in doğu kıyısında,
 Güney Kafkasya'da yer alan ülke.
 g. 113b/01, 115a/09
 g.+dur 114b/01
 g.+ğa 113a/04, 115a/05
 g.+ğina 107b/11
 g.+m 111a/01
 [=7]
gūyā Far. Sözde, sanki.
 g. ki 98a/09
 [=1]

H

ḥad (< Ar. *ḥadd*) Ölçü, derece.
 ḥ.+dın 98b/02
 [=1]
ḥafa Far. Sıkıntı, bunalma.
 ḥ. bol- 102a/11, 115b/04, 92a/10,
 98b/02
 [=4]
Ḥaḳ (< Ar. *Ḥaḳḳ*) Allah.
 Ḥ.+dın 109b/01, 112a/11
 2. Hisse, pay.
 Ḥ.+m 95b/02
 [=3]
ḥāk Far. Toprak.
 ḥ.+i pāyin 103a/10
 [=1]
ḥāl Ar. Durum, vaziyet; İçinde
 bulunulan hal, bugünkü durum.
 ḥ.+da (şul ḥāl) 105b/03
 ḥ.+ı 108b/01, 111a/10
 ḥ.-i ḥāzır 102a/01, 95a/02, 96a/03,
 97b/07
 ḥ.+ma 104b/06
 [=8]
ḥāl Ar. – Far. Vücuttaki küçük esmer
 benek, ben.
 ḥ. 111b/03
 ḥ. (çora ḥāl) 101a/11
 [=2]
ḥalk Ar. Boğaz.
 ḥ.+ıdın 92b/5

[=1]
ḥalk Ar. Bir milleti meydana getiren
 insan topluluğu.
 ḥ.+ım 109b/02
 [=1]
ḥalvet Ar. İçinde hiç kimsenin
 bulunmadığı تنها ve kapalı yer.
 ḥ. 92b/07
 [=1]
ḥamça Far. dal, ince değnek; küçük
 şarap şişesi
 ḥ. bél ince bel 95a/10
 [=1]
ḥamı Hepsi.
 ḥ 105a/07
 [=1]
ḥan Türkler'de hakana bağlı devlet
 başkanlarına veya müstakil beyliklerin
 başkanlarına verilen isim, emir.
 ḥ. ('Aziz Ḥan) 106b/05
 ḥ. ('Avaz Ḥan) 105b/01, 108a/01,
 108a/03, 109b/03, 109b/07,
 109b/09, 115a/08, 92a/10, 96a/10,
 96b/08, 98b/03, 99b/01
 ḥ. 'Avaz 106b/11, 93b/08
 ḥ. (Bal 'Avaz Ḥan) 115a/03
 ḥ. (Cıgalı Ḥan) 103b/01
 ḥ. (Ḥan 'Avaz) 93b/08
 ḥ. (Ḥasan Ḥan) 113a/11
 ḥ. (Köroğlu Ḥan) 102b/11, 103b/05,
 113a/02, 115b/03, 115b/04,
 98b/04
 ḥ.+dı ('Avaz Ḥan) 113b/08
 ḥ.+dın ('Avaz Ḥan) 102a/07
 ḥ.+dır ('Avaz Ḥan) 113a/03
 ḥ.+dur ('Avaz Ḥan) 107b/10
 ḥ.+ğa ('Avaz Ḥan) 115a/11, 98b/01
 ḥ.+ğa (Köroğlu Ḥan) 104a/05
 ḥ.+ım 107a/03
 ḥ.+ım ('Avaz Ḥan) 105a/11, 108a/07,
 99a/02
 ḥ. Köroğlu 94b/01
 ḥ.+m ('Avaz Ḥan) 102b/01, 99a/10
 ḥ.+mñ ('Avaz Ḥan) 109b/06,
 114b/09, 115a/06, 116b/01,
 94a/01, 99a/07
 [=45]
ḥar-zār Far. Dikenlik, çalılık.
 ḥ. 109b/01, 97b/05
 [=2]

Hasan Han Koroğlu'nun manevi oğlu.
Öz babası Halidar'dır.
Ḥ. 113a/11
[=1]
ḥasta Far. mec. Bozuk ve uyumsuz,
sakat.
ḥ. 114b/09
[=1]
ḥat Ar. Çizgi; çizgi gibi devam eden şey.
ḥ. ét- 98b/05
[=1]
ḥātūn Far. kadın, eş, hanım.
ḥ.+ı 105a/07
ḥ.+ları 109b/05
[=2]
ḥayāl Ar. Düşünce.
ḥ.+ide 108a/04
[=1]
ḥayāt Ar. Canlı, sağ olma durumu.
ḥ.+ım 100a/04
[=1]
havā Ar. Gökyüzü. Gökyüzünün genel
görünüşü.
h. 94a/09
[=1]
ḥazān Far. Güz, sonbahar.
h. ur- 110a/07
[=1]
ḥāzır Ar. Bir iş yapmak için gereken her
şeyi tamamlamış olan, anık,
amade, müheyya.
ḥ. (ḥāl-i ḥāzır) 102a/01, 96a/03,
97b/07
ḥ.+ımmı (ḥāl-i ḥāzır) 95a/02
[=4]
hem Far. Ayrıca, üstelik, bir de, şu da
var ki, zaten, dahi.
h. 100a/05, 102a/10, 102b/05,
103b/11, 104b/03, 104b/10,
105a/01, 105a/11, 105b/03,
106b/05, 108a/04, 108a/04,
108a/05, 108a/07, 111a/05,
113a/06, 114a/08, 115a/11,
115b/05, 93b/09, 93b/11, 94b/03,
96b/11, 97b/04, 97b/05, 98b/01,
98b/07, 99b/01
[=28]
hemme (<Far. *heme*) Bütün, hep, cümle.
h. 102a/09, 102a/10, 105a/04, 92b/07,
99a/08

h.+si 102b/06, 97b/11
[=7]
her Far. Önüne geldiği ismin
benzerlerini teker teker hepsi, birer
birer hepsi, birer birer tamamı
anlamıyla kapsayacak biçimde
genelleştiren söz.
h. 105a/08, 93a/05, 96b/01
h. çend 112b/04
h. kim 101b/07
h. kün 111b/07
h. vakt 93a/03, 93a/05
h. vaktā ki 102b/04
h. yer 93a/03
h. zaman 98a/07
[=11]
hergiz Far. Asla, katiyen, hiçbir vakit,
hiçbir şekilde.
h. 106b/01
[=1]
hey Sitem, yakınma, azar, beğenme vb.
çeşitli duyguları anlatan
cümlelerde kullanılan bir söz.
h. (hey dirîğ) 105a/09, 97b/03
[=2]
hezl Ar. Şaka, alay, mizah; bir şiiri veya
şiir parçasını şakalı bir anlatıma
çevirme.
h.+i muṭāyığa (sevimli bir şaka)
93b/11
[=1]
ḥıdmet-gede Far. Hizmet edilen yer.
ḥ. 107a/05
[=1]
ḥıdmetkār Far. Hizmet eden kimse,
hizmetçi.
ḥ.+ım 97b/06
[=1]
hicr (<Ar. *hecr*) Ayrılık.
h. otı 98b/09
[=1]
hicrān Ar. Ayrılık, ayrılık acısı.
h. 101b/02
h.+a tüş- 107a/10
h.+ıñ 108b/11, 109a/02
[=4]
hiç Far. Hiç.
h. 102a/08, 107a/04, 112b/04,
112b/07
h. bir 99a/09

h. bolmasa 93a/07
h. kim 98a/01, 98a/06
h. kişi 113a/07, 97b/05
 [=10]
hikāyāt Ar. Hikâyeler.
h.+m 103a/01
 [=1]
hüb Far. Güzel.
h. 101b/06, 105a/05
 [=2]
Ḥudā Far. Allah, Tanrı.
Ḥ. yā 93b/01
Ḥ.+nūñ 108a/10
 [=2]
ḥumār Gizlenme, saklanma,
h.+ıdın 93b/07
 [=1]
ḥumārī Ar. Bir şeyden kendini
 kaptıracak derecede mutluluk
 duyan kimse, mest, sarhoş.
h. 106a/02
h. bol- 95a/11
 [=2]
Ḥünkār Şāh Gürcistan hükümdarı. Krş.
Ḥünkār
Ḥ. 97b/06
 [=1]
ḥūrī Far. cennet kızı, çok güzel kız.
h.+ñ 93b/02, 93b/04
 [=2]
ḥüş (< Far. *ḥōṣ*) Beğenilen, güzel,
 duyguları okşayan, zevk veren;
 bununla birlikte. Krş. **koş**
h. 107a/11, 107b/08, 107b/11,
 108b/10, 112a/08
 [=5]
ḥüşlaş- Veda etmek. Krş. **koşlaş-**
h.-ıp 108a/09, 115a/09
 [=2]
Hüdik Bir yer adı.
H. 100a/01, 100a/09
H.+din 101b/05
H. köli 103a/03, 108a/09, 98b/05
H. kölidey 94a/03, 94a/06
H.+ni köli 108b/02, 109a/05
 [=5]
ḥūkm Ar. Kudret, nüfuz.
h.+inde 110b/06
 [=1]
Ḥünkār Bk. **Ḥünkār Şāh**

Ḥ. 110b/03, 115a/03
 [=2]
ḥurrem Sevinçli, şen, gönül açıcı.
h. (şād-ı ḥurrem) 108b/08
 [=1]
ḥüsn Ar. Güzellik.
h.-ü cemāl 93b/07
 [=1]

I

İlan- Bk. **İnal-**
1.-ay 110a/04
1.-dım 100b/04
1.-ıp 100b/13, 100b/16, 101a/03
1.-sun 100a/13
 [=6]
inal- İnanmak. Krş. **ılan-**
1.-ay 100a/05, 93a/02
1.-ayın 110a/06
1.-dım 100a/10, 100b/10
1.-ıp 100a/02, 100b/07, 101a/06
1.-sun 93b/02
 [=9]

İ

iç 1. Bir şeyin kendi sınırları arasında
 kalan kısmı, dahil.
i.+inde 103b/09
 2. mec. Gönül, yürek.
i.+in 113b/05
i.+indegi 112b/02, 115b/08, 116a/02
 [=5]
iç- Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.
i.-e ber ! 102a/11
i.-gen 108b/04
i.-iñiz 106a/08
i.-se (su iç-) 92b/05
 [=4]
içre İçinde, arasında.
i. (meydān içre) 93b/01
 [=1]
ige Sahip.
i.+gende 106b/10, 96a/03
i.+nimni 97a/05
i.+si 111a/03, 111b/02, 111b/06,
 116a/03
i.+siz 116a/03
 [=9]
iḥtiyār Ar. 1. Katlanma, kabul etme, razı
 olma.
i. 109b/01, 113a/03

2. Kendi isteğiyle hareket etme,
iradesini kullanma.
i.+ımı 104a/03
[=3]
iki Birden sonra, üçten önce gelen
sayının adı.
i. 108a/02, 110a/05, 111b/03,
116a/02, 92b/05, 94b/06
i. (bir iki) 97b/09
i. (yetmiş iki mertebe) 98a/10
i.+din (on iki) 109a/10
i. miñ 97b/06
i.+miz 111a/08, 111b/10
[=12]
intizār Ar. Bekleme, bekleyiş.
i. 95a/01
i. éken 101b/08
[=2]
ifren- Dertli dertli ağlamak, gizlice
ağlamak. nale etmek.
i.-diñ 99b/05
i.-ip 105a/11
[=2]
iş 1. Ortaya çıkan durum, olan ve
yapılan şey, hadise.
i. 97b/10
i.+ge 105a/08
i.+i 109a/08, 113a/07
i.+ler 113a/07
i.+ler (yaman iş) 101b/01
i.+leri 100a/08
2. Davranış, hareket, fiil.
i.+idür 108a/05
[=8]
işlen- Oyalanmak
i.-ip 99b/09
[=1]
iz Bir şeyin geçtiği veya önce bulunduğu
yerde bıraktığı belirti, nişan,
alamet, emare.
i.+iden 112a/02
i.-in 116a/09
i.+ini 103a/08
i.+leri 99a/04
i.+lerimdin 106b/01
i.+niñ 93a/02
[=6]
izā Ar. Eziyet verme, eziyet etme.
i. kıl- 101a/09
[=1]

K

- Ka'be** Ar. Bütün müslümanların kiblesi
ve ziyaret yeri olan Mekke
şehrindeki mukaddes bina,
beytullah.
K.+m 106a/03, 106a/04, 106b/03,
106b/06, 106b/12, 107b/03,
107b/09, 107b/11
[=8]
ķabūl Ar. Bir şeye isteyerek veya
istemeyerek razı olma.
k. eyle- 95a/08
[=1]
ķaç- Kimseye bildirmeden bulunduğu
yerden ayrılmak, firar etmek.
ķ.-ip 113b/08, 98a/01
2. (Birinden veya bir şeyden)
kurtulmak için süratle uzaklaşmak
ķ.-tı ma 99a/01
[=3]
ķaçķur- Kaçtırmak.
ķ.-uñ 116a/08
[=1]
ķadīm Ar. Eski, eski zaman.
ķ.+gi 105a/10
[=1]
ķadir (<Ar. *ķadr*) Değer, kıymet.
ķ.+in (ķadrin) 93a/11, 93a/11
ķ.+in bil- 93a/09
[=3]
ķāf Ar. Arap alfabesinin yirmi birinci
harfi.
ķ. dek 105a/08
[=1]
ķaf Tağı Anka kuşunun yaşadığı ve
yeryüzünü çepeçevre kuşattığı
kabul edilen efsanevi dağ.
ķ.+na (ķūh-ı ķaf Tağı) 115b/06
[=1]
ķahhār Ar. Çok kahreden, ezen,
mahveden, yok eden.
ķ.+ı 116a/06, 108b/09
[=2]
ķak- Vurmak.
k.-ip 105a/06
[=1]
bağrınģa kak- 105a/06
[=1]
kākūl Far. Alna düşen kısa saç demeti,
perçem.

- k.+imni** 100b/09
k.+in (zer kākūl) 103a/02
k.+iñdin 100a/13, 93b/02, 99b/04
k.+ni 107b/01, 109a/10
 [=7]
kal- 1. (Bir süre bir yerde) Yaşamak, oturmak, ikamet etmek.
ķ.-! 100b/16, 112b/05, 112b/09
ķ.-dép 106b/08
 2. Vakit geçirmek, eğlenmek.
ķ.-diñ 99a/11
ķ.-ip 99b/15
 3. Var durumda olmak, mevcut bulunmak.
ķ.-ğan 108b/05
ķ.-ğandır 116a/03
ķ.-madı 107a/02, 112b/04, 112b/07, 112b/09
 4. Yaptığı şeye karşılık eline başka bir şey geçmemek.
ķ.-ırsız 104b/07
 5. durumuna gelmek, durumda olmak.
ķ.-may mu 111b/05
ķ.-sa 103b/02, 111a/11, 112a/01
 6. Süreklilik işlevinde tasvirî fiiller oluşturur.
ķ.-ip 113a/02
ķ.-ıpdur 115b/04
 [=19]
keç kal- 99a/11
kerek kal- 103b/02
ketip kal- 115b/04
yatıp kal- 113a/02
 [=4]
kaldur- Dayanmak, katlanmak, tahammül etmek.
ķ.-ur 101a/09
 [=1]
kalın Zor; yoğun, kalabalık.
k. 105b/09
 [=1]
kalķan Ok, kılıç vb.nden korunmak için savaşçıların kullandığı korunmalık.
ķ. 114b/08, 92b/11
 [=2]
ķamaş- (Gözler) Fazla ışıktan dolayı geçici olarak kararıp etrâfi göremez olmak.
- ķ.-ip** 114b/02
 [=1]
köz ķamaş- 114b/02
 [=1]
ķamçı Bir ucuna ip, deri vb. bağlı vurma, dövme aracı.
ķ. ur- 97b/08
 [=1]
ķāmat Ar. Boy, endam.
ķ.+iñdin 110a/06, 93b/04, 99b/12
 [=3]
ķan Vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.
ķ. akıt- 109b/09
ķ.+ıma ber- 97b/01
ķ.+ın tök- 114a/02
ķ.+ına 104b/07
ķ.+ını yut- 111b/07
 [=5]
ķanat Kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan organ.
ķ.+ıdur (ķol kanat) 108a/05
ķ.+ım (ķol kanat) 100a/05
ķ.+ın (iki ķanat) 116a/02
ķ.+ındıñ 115b/09
ķ.+ların 115b/05
 [=5]
ķand Ar. Şeker
ķ. nebāt 100a/04
 [=1]
ķanday Nasıl, ne gibi, hangi.
ķ. 100b/13, 107b/04, 94a/04
 [=3]
ķanı Hani, nerede.
ķ. 113a/01
ķ. ki 116a/05
 [=2]
ķar Havadaki su buharının donmasından meydana gelen ve yağmur gibi yağan hafif beyaz taneler.
ķ.+ı 112b/06, 96b/01
 [=2]
ķar- Birbirine karıştırmak.
ķ.-ip 109b/11
 [=1]
ķara En koyu renk, siyah.
k. 98a/04
ķ. boyak 97a/02, 97a/09
ķ. yer (toprak) 103a/06
 2. Yas tutmak, mateme bürünmek.

k. tut- 115a/11
 [=4]
ķara- Bakmak.
ķ.-dılar-kim 99a/06
ķ.-ġan 96a/09
ķ.-ġım 110a/03
ķ.-may 115a/10
ķ.-ñız 109b/07
k.-ñızlar 98b/08
ķ.-p 100b/09, 104a/05, 112a/06,
 112b/02, 113b/09, 113b/10,
 115b/03, 115b/07, 92b/06, 93b/07,
 93b/10, 98a/07, 99b/01
ķ.-p édim 100b/03
ķ.-p turup 98b/03
k.-yalım 106a/10
 [=22]
ala ķara- 112b/02
 [=1]
ķaran- Kötü söylemek, lanet etmek.
ķ.-dı 94b/01
 [=1]
ķarañġu Karanlık.
ķ. 93b/07
 [=1]
ķaraş- Hep birlikte bakmak.
ķ.-ıp tur- 98b/01
 [=1]
ķarçaġa Bk. **ķarcıġa**
ķ.-ñnan 116a/11
 [=1]
ķarcıġa Atmaca.
ķ. dek 115a/08
 [=1]
ķarı- Kocamak, yaşlanmak. Krş. **ķarıl-**,
ķartay-
ķ.-sun 96b/01
 [=1]
ķarıl- Bk. **ķarı-**
ķ.-ıp 114b/07, 93a/07
 [=2]
ķarranāy Boru sesi çıkaran bir tür zurna.
ķ. 102b/02, 102b/05, 102b/07
ķ.-nıñ 102b/06
 [=4]
ķartañ Kocamaya başlamış olan,
 kocamaya yüz tutan.
ķ.-sañ 110b/06
 [=1]
ķartay- Bk. **ķarı-**

k.-ġanda 110a/10, 110b/10, 111a/02,
 112a/03
k.-ġanımnı 105a/09
k.-sañ da 105a/03
 [=6]
kārvan (<Far. *kārbān*) Uzak yerlere
 yolcu ve ticaret eşyası taşıyan yük
 hayvanı katarı.
k. 94a/06
 [=1]
ķaşd Ar. Niyet, istek, amaç.
ķ.+ıña 97a/08
 [=1]
kāse Far. Çini, toprak veya camdan
 yapılmış çukur çanak.
k. 105b/04, 106a/05, 106a/08
k. dék (piyāle kase) 105a/08
k.+ni 106a/02, 108a/01
 [=6]
ķaş Huzur, ön, nezd.
ķ.+ıda 104a/06
ķ.+ıma 101a/13
ķ.+ında 92b/04
 [=3]
ķaşka Hayvanların alnındaki beyazlık,
 ak leke veya alnı beyaz lekeli olan
 hayvan.
ķ. 115a/06
 [=1]
ķat- gizlemek, ilave etmek, katmak.
ķ.-ayın 109a/11
 [=1]
ķatayt- kaynatmak.
ķ.-ıp 113b/01
 [=1]
ķatar (< Ar. *ķatar*) Sıra, dizi.
ķ. ķatar 101b/08, 103b/03
ķ. olturġuz- 105b/02
 [=3]
ķatħa Fatıha.
ķ. 107b/10
 [=1]
ķatı Sert, kırıcı, acı.
ķ. 97b/02
 [=1]
ķatre Ar. Damla.
ķ. ķatre 99a/08
 [=1]
ķavl Ar. Söz, kelam.
ķ.+ıda 98a/07

[=1]
ķay- Meyletmek, bakmak.
k.-may 108a/07
 [=1]
ķayda Nerede
ķ. 110b/01, 115a/09
ķ. s  n 115a/01, 97b/08
 [=4]
ķaydın Nereden
ķ. 97b/11
 [=1]
ķ  yim Başka birinin veya başka bir
 şeyin) Yerine geçen, (onun) yerini
 tutan.
ķ. 109a/04
 [=1]
ķayna- Cořmak, cořup tařmak.
ķ.-p 112a/07, 113b/03
 [=2]
ķaynat- Kaynar duruma getirmek,
 sabrını tüketmek, coşturmak.
ķ.-  p 113b/05
 [=1]
ķaysı Hangi
ķ. 110b/07, 94b/04, 95b/09
 [=3]
ķayt- Dönmek, çevirmek.
ķ.-a b  r- 92a/11
ķ.-  p 112a/08, 115b/11, 98a/02
ķ.-  p k  l- 105b/10,
ķ.-  p k  r- 108b/08, 108b/10, 109a/01,
 109a/05, 112a/10
ķ.-  p m  n 107a/02
ķ.-mas 93a/04
 [=12]
ķayta Tekrar, bir daha, yeniden.
ķ.+d  n 113a/09
 [=1]
ķaytar- Geri g  nd  rmek, çevirmek
ķ.-da 101b/05
ķ.-  p 93b/05
 [=2]
başın ķaytar- 93b/05
 [=1]
ķoĝ çekiřtirme, yerme.
ķ.+ma 93a/08
 [=1]
ķe ik- Gecikmek. Belirlenmiř veya
 alışılmış olan zamandan sonraya
 kalmak.

k.-dim 100a/02, 100a/10, 100b/04,
 100b/16, 101a/06
k.-di  n 100b/13, 101a/03
k.-tim 100b/10
k.-ti  n 100b/07
 [=8]
ķe  Beklenen veya alışılan zamandan
 sonra.
k.   al- 99a/11
 [=1]
ķe - 1. Geçmek. Bir yerden başka bir
 yere gitmek.
k.-  p 113b/01
k.-ti 113b/03
 2. Vazgeçmek.
k.-iniz 106a/07
 [=3]
c  nd  n ķe - 106a/07
 [=1]
ķe e Gece. Güneş battıktan sonra
 başlayan ve gün aĝar  ncaya kadar
 süren karanlık zaman.
k. kündüz 95a/01
 [=1]
ķefen Ar.   l  n  n gömülmeden önce
 sarıldıĝı beyaz bez, kefen bezi.
k. 106a/07
 [=1]
kel- Bk. **k  l-**
k.-! 100b/15
k.-  p 102b/06
k.-medi 98b/06, 98b/08, 98b/10,
 99a/01, 99a/03, 99a/05
k.-medi  n 100a/06, 100a/14
k.-  p 109a/03
 [=11]
  sige kel- 115b/02
 [=1]
ķelin Gelin. Bir kimsenin oĝlunun karısı.
k.+i   rdi 92b/03
 [=2]
ķelin  ek Genç kadın.
k. 92b/03
 [=2]
ķem Far. Eksik, noksan, az.
k. bol- 94a/09
 [=1]
ķem  l Ar. Bilgi ve erdem bakımından
 olgunluk, yetkinlik, erginlik,
 eksiksizlik.

k. 97b/09
k.-ti 111b/11
[=2]
kemer Far. Bele dolayarak toka ile
tutturulan, kumaş, deri veya
metalden yapılan bel bağı.
k. 105a/02
k. (tılla kemer) 110a/09
[=2]
kenez Prens
k. i (Orus kenezi) Rus prensi. 104b/02
[=1]
kerek Gerek, İcap.
k. 114b/08
k. bol- 102b/05
k. kal- 103b/02
[=3]
kerek- Gerekmek, gerekli olmak.
k.-se 103a/11
[=1]
ket- 1. (Bir şey veya bir kimse) Yakın
bir yerden daha uzak bir yere
doğru hareket etmek, uzak bir yere
varmak. Krş **két-** 1
k.-e ber- 105a/07, 115a/05
k.-e bér- 105a/06
k.-er bol- 106b/02
k.-er mén 111b/08
k.-ey 105b/07
k.-ey dép 101b/09
k.-eyin 102a/04
k.-gen soñ 110a/03, 111b/06,
111b/08, 111b/10, 112a/01
k.-gendin soñ 111a/08
k.-genini 115b/07
k.-genni 115b/01
k.-gin 93a/07
k.-ip érdi 105b/01, 92b/07
k.-ip kal- 115b/04
k.-megin 111a/04
k.-mesem 112b/05
k.-sem mén 98a/06
k.-señ 111b/05
k.-ti 109a/06, 116b/04
2. Yok olmak, elden çıkmak. Krş.
két- 2
k.-di 111a/10
k.-sün 102a/09
3. Zarf-fiil veya belirli geçmiş
zaman eki almış fiillerden sonra

geldiğinde bir işin olup bittiğini
ifade eder. Krş. **két-** 3
k.-ti 101a/13, 113b/03
[=30]
sadağa ket- kurban olmak.
102a/09
[=1]
kelip ket- 101a/13
ketti keç- 113b/03
[=2]
kete- (?)
k.-di 101a/05
[=1]
kette Büyük, kocaman.
k. 108a/09, 111a/01, 92b/02, 92b/08,
94a/06
k. küçük 98a/01
k. üy 93b/06
[=7]
keyin Arka.
k.+idin (keynidin) 92b/09, 99a/11
k.+ige (keynige) 115a/09
[=3]
kél- Gelmek. Krş. **kel-**
k.-di 108b/09, 112a/07
k.-e ber- 99a/07, 99a/08
k.-e'lmey 98a/09
k.-e yet- 109b/08, 109b/10
k.-ep 114a/08
k.-eyürdi 98a/08
k.-gen 113b/04, 116b/01, 94a/06,
96a/07
k.-gende 99a/08
k.-genin 96b/05
k.-gin 92b/10, 93a/01, 93b/02, 93b/04
k.-ip 105b/10, 115b/03, 93a/02,
93b/06, 95a/11, 98b/03, 99a/11
k.-ip két- 101a/13, 98a/10
k.-medi 107a/04, 115b/02
k.-medim 99b/09
k.-mediñ 99b/13
k.-se 103b/04, 115b/01, 95a/08
[=35]
beri kél- 92b/10, 93a/01, 93b/02,
95a/11
özige kel- 115b/03
[=5]
ķayıp kél- 105b/10
[=1]
kélbet Kılık, heybetli, kılıklı.

k.+li 114a/04
 [=1]
kéltür- Getirmek. İleri sürmek, ortaya atmak.
k.-üp 102b/10, 104a/05
 [=2]
tımsāl kéltür- 102b/10, 104a/05
 [=2]
két- Bk. **ket-** 1
k.-er bol- 106b/08
k.-er mén 108b/01, 111a/05
k.-gen 111a/11
k.-gey men 97b/07
k.-ip 109b/04
k.-mesün 93a/06
k.-señ 111a/05
 2. Bk. **két -2**
k.- 95b/03
k.-se 102a/10
 3. Bk. **ket-** 3
k.-! 110b/01
k.-gin 93b/09
k.-ip érdiler 98a/10
k.-ti dép 98a/01
 [=14]
şadağa két- 95b/03
 [=1]
alıp két- 110b/01
bérip két- 93b/09
kaçıp két- 98a/01
kélip két- 98a/10
örtep két- 108b/01
 [=5]
kéy- Giymek.
k.-gen 101b/10
k.-genim 93b/03
 [=2]
kéydür- Giydirmek.
k.-üp 98a/04
 [=1]
kıble-gāh Far. mec. Sığınılan, baş vurulan yer.
ķ. 101b/03
ķ.+ım 101a/12
 [=2]
kıl- 1. Etmek, eylemek, yapmak.
ķ.-! 96b/05
ķ.-ar 97a/06
ķ.-aym 102a/06
ķ.-dı 113b/11

ķ.-dñ mu 101a/02
ķ.-ğan 114a/03, 114b/08, 98b/06
ķ.-ğıl 107b/10, 96b/05
ķ.-ip 101a/10, 104b/08, 104b/10, 105b/03, 109b/06, 110b/07, 111a/02, 112b/11, 114b/03, 114b/05, 114b/07, 115b/07, 115b/08, 116a/11, 92b/06, 98a/04
ķ.-ip bar- 110b/07
ķ.-ip (beretuğan kıl-) 98a/05
ķ.-kay mu 111a/07, 111b/05
k.-ma ! 110a/05
ķ.-maķa 103b/10
ķ.-makçı 102b/09
ķ.-mas 98a/06
ķ.-masam 97a/03
ķ.-may 113b/11
ķ.-mayday 93a/08, 99a/10
ķ.-sa 109b/01
ķ.-sañ 104b/07
ķ.-sañ kim 105a/02
ķ.-ip tur- 93b/07
ķ.-ur 101a/09, 98a/02
ķ.-ur mén 113a/03
 2. (Namaz için) Eda etmek, yerine getirmek.
ķ.-ar 104a/09
 [=46]
ara kıl- 104a/09
bāver kıl- 93a/08
bedreg kıl- 96b/05
beglik kıl- 112b/11
beyān kıl- 101a/10, 115b/07
béllig kıl- 113b/11
dasitān kıl- 115b/08
dostlık kıl- 104b/07
izā kıl- 101a/09
kullık kıl- 92b/06
mātem kıl- 111b/05
melāmet kıl- 98a/02, 98a/06
musāhara kıl- 98a/04
nāle kıl- 116a/11
naẓar kıl- 99a/10
pervā kıl- 94b/03
talep kıl- 110b/07
ṭayyār kıl- 107b/10
terlik kıl- 114b/05
yavçı kıl- 102b/09, 104b/08, 104b/10
yaruka kıl- 93b/07

zorlık kıl- 105a/02
 [=26]
kılıç Kın içine konup bir kayışla bele takılan, çelikten yapılmış, eğri veya düz, uzun kesici silah. Krş.
kılınç
ķ. (tilla kılıç) 115a/02
ķ.+dın 105a/10
ķ.+lar (nuķra kılıç) 114a/09
 [=3]
kılınç Bk. **kılıç**
ķ.+ı bülend-i şir 113b/09
ķ.+nı 103b/07
 [=2]
ķır at Bk. **Ġır At**
k.+ıla 110b/09
k.+ım 112b/04
 [=2]
ķırıl- mec. İncinmek, gücenmek, rencîde olmak.
ķ.-dın 115b/09
 [=1]
ķırk Otuz dokuzdan sonraki, kırk birden önceki sayının adı.
ķ. cellād Kırk yiğit. 110b/07
ķ. miñ 94b/01
 [=2]
ķırk Yigit Köroğlu'nun emrindeki seçkin yiğitler.
ķ. 115b/01, 115b/02, 98a/09, 98b/02, 98b/06, 98b/08, 98b/10, 99a/01, 99a/03, 99a/05
ķ. birle 97b/11
ķ.+ge 102a/06, 110b/09, 113a/11, 97a/03, 97a/06, 98a/04
ķ.+im 98b/05
ķ.+ni 105b/02, 113a/08
ķ.+niñ 109b/05, 115a/10
 [=22]
ķırklık Koyun tüyü kırkan makas.
k. kız 92b/04, 93b/03
 [=2]
ķırmızı Ar. Al, kırmızı renk.
k. 101b/10
 [=1]
ķismet Ar. Tanrı'nın her kişiye uygun gördüğü yaşama durumu, nasip.
k.+im 112b/01
 [=1]
ķıt- Dönmek, geriye dönmek.

ķ.-ıp 98a/02
 [=1]
ķıy- mec. Acımayarak büyük bir kötülük etmek, zulmetmek.
ķ.-ama 96b/04
 [=1]
ķıyāmat Ar. Tek tanrılı dinlerin inanışına göre dünyanın sonu ve bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman, hesap günü, kıyamet günü, mahşer günü.
ķ. 107b/02
ķ.+da 109a/03, 109a/07, 109a/11, 109b/02
ķ.+gaça 101a/05
 [=6]
ķız Dişi cinsten olan evlat.
ķ. 100b/16, 108b/06
ķ.+ga 108b/05
ķ.+ı 100b/15, 101b/10, 102a/08, 102a/08, 92b/03
ķ.+ı (ķırklık kız) 92b/04
ķ.+ı mén 94b/07
ķ.+ı sēn 94b/04
ķ.+m 101b/11, 103a/03, 103a/05, 104a/11, 93b/07, 98a/03, 98a/03
ķ.+mı 103a/09, 105a/01
ķ.+nı 102a/06, 103a/11, 93b/08
ķ.+niñ 101a/02, 101a/06
ķ.+niñ (ķırklık kız) 93b/03
 [=26]
ķızıl Parlak kırmızı renk.
ķ. 104a/07
 [=1]
ķi Far. Bağlama edatı.
k. 101a/05, 101a/08
k. (gūyā ki) 98a/09
k. (her vaķtā ki) 102b/04
k. (zīrā ki) 103b/06
 [=5]
ķiçik Küçük.
k. 92b/02
k. (kette ķiçik) 98a/01
 [=2]
ķift Far. Omuz.
k.+imde (oñ ķift) 106a/01
 [=1]
ķile Hububat ölçüsü, ölçek.
k.+dey 105a/02
 [=1]

kim 1. Zamir

k. 114a/02, 94a/10

k. (her kim) 101b/07

k. (hiç kim) 98a/06

k.+dür 101a/08

k.+ge 111a/11, 112a/01

k.+ge (hiç kim) 98a/01

k.+in 111b/10

k.+iñ 100b/07

k. sen 95b/02

2. Bağlama edatı

k. 105a/02, 108a/02, 109b/09,
115b/03, 115b/05, 93b/07, 99a/06,
99a/07

[=19]

kin Soru cümlelerinin sonuna gelerek
endişe ve şüphe ifade eder, ki.

k. 98b/03

[=1]

kir- 1. Dışarıdan içeriye geçmek.

k.-di 105a/11

k.-üp 110a/01

2. Uymak, tabi olmak.

k.-diñ mü 101a/02

k.-er mü 95a/04

[=4]

kişi İnsan, kimse, şahıs.

k. 109a/08, 115b/11, 95a/04, 97b/03,
97b/06

k. (hiç kişi) 113a/07

k.+ge (hiç kişi) 97b/05

[=7]

köl İnsanın omuzundan parmak uçlarına
kadar olan organı.

k.+ı 100a/12, 93b/01

k.+ıdın 99a/03

k.+ığa 105b/04

k.+ıma 101a/11

k.+ımdın 100b/15, 106a/02

k.+ımdın 95a/11

k.+ıña 106a/05, 111b/03

k. kanat 100a/05, 108a/05

k.+larındın 106b/07

k.+uñ 93b/09

k.+uñdın 96b/05

[=15]

kön- (Uçucu şey) Uçmasına son verip
bir yerde durmak.

k.-up 108b/07

[=1]

kopar- (At ile) Koşturmak.

k.-dım 99b/15

[=1]

kopul- Kopmak, koparmak.

k.-ur 114a/11

[=1]

kork- Korkuya kapılmak, korku duymak,
ürkmek.

k.-ar 103b/07

k.-ayın mu 105a/07

k.-may mu sen 112a/03

k.-up 103b/08

[=3]

koş Bk. hüş

k. 109a/11

[=1]

koş- Düzenlemek, tertip etmek.

k.-up 102b/05

[=1]

koşlaş- Bk. hüşlaş-

k.-ıp 109b/03

[=1]

koy Koyun.

k. 112b/11

[=1]

koy- 1. Bırakmak, terketmek.

k.-! 112b/08

k.-gıl 102b/01

k.-maydı 112b/08

k.-up 101a/07, 98a/06

2. Aracı olarak kullanmak. Krş.

koydur-

k.-up 102b/05

3. duruma getirmek, o hal üzere
kalmasına sebep olmak.

k.-ayın 98a/05

4. İzin vermek.

k.-maydı 104a/08

5. Engellemek

k.-up 112b/09

k.-ar 96a/07

[=10]

yere koy- 112b/08

[=1]

koydur- Bk. koy- 2

k.-a ber- 102b/02

[=1]

köfçük Küçük, ufak.

k. 114a/10

[=1]

köfek Köpek. “Aşağılık, alçak, değersiz” anlamında hakaret sözü olarak kullanılır.

k. 105a/06, 105a/06

[=2]

köfük Köpük. mec. Hayvanların, bazı kez de insanların ağızında görülen salyamsı kabarcıklar.

k. saç- 113b/07

[=1]

kögrek Gönül, yürek.

k.+din 109a/02

k.+ige (kögregige) 97b/09

k.+ni 101b/02

[=3]

köh Far. dağ.

k. i **Çaf Tağı** 115b/06

[=1]

köl Göl.

k. (Hüdik köli) 98b/05

k.+ge 100a/01

k.+i (Hüdik köli) 108a/09, 108b/02, 109a/05, 94a/03, 94a/06

k.+ige (Hüdik köli) 103a/03

[=8]

köñül Gönül, yürek.

k. 103b/01, 116a/11

k. ber- 101a/03

k. buzul- 98a/07

k. vér- 103a/02

k.+i (köñli) 107a/01, 113b/03, 114b/09

k.+i (köñli buzul-) 108a/07, 99a/07

k.+idegi (köñlidegi) 102b/08

k.+ige (köñlige ağır al-) 104b/05

k.+ini (köñlini) 113b/01

k.+iñ (köñlin) 110b/03

k.+lerni 101a/09

k.+lige (köñlige) 97b/02

k.+üm (köñlüm) 107b/07, 112a/07, 112a/09

k.+üme (köñlüme) 95b/06

k.+ümni (köñlümni) 110a/02

[=21]

köp Çok, fazla.

k. 100b/03, 101a/08, 101b/06, 101b/06, 106b/02, 106b/07, 95b/03

[=7]

kör (<Far. *kūr*) Görme duyusundan mahrum olan, görmeyen.

k. bol- 110a/11

[=1]

kör- 1. Gözle veya ışık yardımı ile bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek.

k.-di-kim 108a/02, 109b/09, 115b/03, 115b/05, 93b/07

k.-diler-kim 99a/07

k.-e’lmeydey 104b/11

k.-genimçe 113a/04

k.-genniñ 113b/05

k.-günçe 107a/11, 107b/05, 108b/02, 108b/08, 108b/10, 109a/01, 109a/05, 109b/02, 112a/08, 112a/10

k.-e tuğan 94b/06

k.-er köz 94b/03, 99b/11

k.-er miz mü 112a/08

k.-ey miz mü 107b/08

k.-mek 105b/10

k.-mekge 101b/08

k.-mey miz mü 107b/08, 112a/08

k.-üp 103a/05, 111a/10

k.-üpdür 103a/03

2. Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna şahit olmak, müşahade etmek.

k.-er mén 109a/07

k.-er miz 107b/02, 109a/03, 109a/11, 109b/02

k.-mese 93a/04

2. Yaşamak, geçirmek.

k.-genimi 101a/12

k.-genlerni 101a/10

k.-megen 93a/04

k.-düm 112b/04

3. ...olarak kabul etmek, şöyle veya böyle değerlendirmek.

k.-üp 93b/08

4. Düşünmek, tasavvur etmek.

k.-gen mén 107b/07

5. Karşılaşmak, rast gelmek, tesâdüf etmek.

k.-üp 98b/11

[=44]

derd kör- 93a/04

münāsip kör- 93b/08

[=2]

kayıp kör- 108b/08, 108b/10, 109a/01, 109a/05, 112a/10
 [=5]
körfe Körpe. Çok genç (kimse).
k. kuzu 100a/05, 110a/08, 110b/02
 [=3]
Köroğlu Çembil'in hükümdarı. Krş.
Köroğlu Han, Köroğlu Sultân, Sultân, Cıgalı Han.
K. 101a/07, 104b/03, 110b/11, 115b/01, 115b/10, 98a/09
K. (Han Köroğlu) 94b/01
K.+dın 103b/08
K.+ğa 102b/04, 109a/09
K.+nı 103a/08, 104a/01, 108a/04, 108b/05, 110a/10, 111a/02, 111a/07, 111b/02, 97b/01
K.+niñ 103a/04, 104a/02, 105a/07, 111b/10, 112a/03, 96a/01, 96a/10, 97b/04, 98a/05, 99a/04
K.+ñ 92b/01
 [=30]
Köroğlu Han Bk. Köroğlu
K. 102b/11, 103b/05, 113a/02, 115b/03, 115b/04, 98b/03
K.+ğa 104a/05
 [=7]
Köroğlu Sultân Bk. Köroğlu
K. 102a/07, 102b/07, 102b/08, 105b/03, 98b/02, 99a/06, 99a/10
K.+ğa 115a/11, 115b/07
K.+ñ 98a/08
K.+nı 108a/02
K.+niñ 104a/06
 [=12]
körün- 1. Kendini göstermek, ortaya çıkmak, gözükmek.
k.-er mü 98b/08
k.-ür mü kin 98b/03
 2. Görülür halde olmak, görülebilecek durum veya nitelikte olmak.
k.-di 101b/05
k.-üp 92b/05
k.-ür 109a/04, 111b/09, 92b/05
 [=7]
köter- Kaldırmak.
k.-di 108b/06
k.-ip 92b/09
k.-mey 98a/02

[=3]
köteril- Kaldırılmak.
k.-di 106a/11
k.-se 111a/04
 [=2]
köz Göz. İnsan ve hayvanlarda bulunan görme organı.
k. 116b/03, 94b/03
k. (Bota Köz) 101b/10, 94a/07, 94b/10, 95b/06, 96a/06
k. nûrı 110a/03
k.+de 110a/11, 98a/08
k.+dın 101a/13, 107a/07
k.+i 105a/08, 108a/07
k.+i mén 94b/06
k.+i sên (körer köz) 94b/03
k.+i tüş- 103a/04
k.+i tüşüp édi 104a/02
k.+idin 109b/09
k.+ige 97a/05
k.+ige (şehlâ köz) 103a/04
k.+im tüş- 100b/03
k.+in 99a/07
k.+in (Bota Köz) 97a/11
k.+ine 113a/05
k.+iniñ 113a/10
k.+iniñ yaşını 97b/02
k.+iñ 100b/13
k.+iñizge 106a/10
k.+iñni 96a/06
k. kamaş- 114b/02
k.+lerimge 101b/05
k.+ni 98a/07
k.+niñ (Bota Köz) 94b/07, 97b/02
k.+üm (körer köz) 99b/11
k.+üm nûrı 110a/02, 116a/05
k.+ümdin 107a/10
k.+ümin 109a/06
k.+ümni 110a/05, 112a/09
k. yaşı 108a/08, 111b/10, 112a/05, 99a/02
 [=46]
közle- Gözlemek. Bir şeyin olmasını veya birinin gelmesini beklemek, intizar etmek.
k.-gin 116b/01
 [=1]
közlet- Gözletmek.
k.-ip 111a/01, 111b/01
 [=2]

kuç- Bk. **kuçakla-**
k.-ar mén 95a/10
 [=1]
kuçakla- Kollarının arasına almak,
 sarılmak. Krş. **kuç-**
k.-p 109b/11, 112a/05
 [=2]
küçe Far. Dar sokak, ince yol, sokak.
k.+ge 109b/07
 [=1]
kudret Ar. Kuvvet, güç, takat, iktidar.
k.+din 109b/01
k.+im 110b/08
 [=2]
kudretli Kudret sahibi, güçlü.
k. 112a/11
 [=1]
kul 1. Allah tarafından yaratılmış olan
 insan.
k.+ğa 96b/11
k.+ı 108a/10
 2. Köle, hizmetçi.
k. 107a/02, 112b/07
k. (baytallık kul) 97a/06
k. bol- 110a/01, 110b/01, 96b/02
k.+ı 106b/11, 97b/05
k.+ı dép 96a/10
k.+ı sén (baytallık kul) 96a/04
k.+ıña (baytallık kul) 105a/03
k.+nı 97b/01
k.+sun (baytallık kul) 102a/02
k.+umdan 95b/03
k.+unum 110a/08, 98b/08
 [=18]
kullık Kul olma durumu, kölelik,
 ubudiyet.
k. kıl- 92b/06
k. ét- 111a/04
 [=2]
kulak Başın iki yanında bulunan işitme
 organı.
k. sal- Dikkatle dinlemek, kulak
 vermek. 101a/12, 103a/04,
 111b/04, 99b/12
 [=4]
kur- Yapmak, inşa etmek.
k.-sun 101b/01, 101b/03
 [=2]
kırı- Bk. **kuru-**
k.-sun 96b/02, 97a/03

[=2]
kuru- Yok olmak. Krş. **kırı-**
k.-sun 112b/07, 96b/08
 [=2]
kuş Yumurtlayan omurgalılarından gagalı,
 iki ayaklı, iki kanatlı, vücudu
 tüylerle kaplı, uçucu hayvanların
 ortak adı.
k. 101a/11, 111b/03
k.+ı 109a/09, 116a/11
k.+ları 100a/09
k. sal- 108b/02, 109a/05, 94a/03
 [=8]
kuvvet Ar. Dayanıklılık, tahammül,
 mukavemet.
k.+ı 110a/02
k.+im 110b/08
k. medâr tahammül sebebi,
 vesilesi. 116a/07
 [=3]
kuyuş Güneş.
k. 110b/10
 [=1]
kuzu teşmil. Yavru.
k.+m 110b/05, 111a/03, 111a/06,
 111a/12, 98b/06, 98b/08, 98b/10,
 99a/01, 99a/03, 99a/05, 99b/12
k.+m (körfe kuzu) 100a/05, 110b/02
k.+mın 103a/01
k.+mnı 104b/04, 110a/06, 116a/08
k.+mnıñ (körfe kuzu) 110a/08
k.+ñ 112b/04
 [=19]
küç Güç, kuvvet.
k.-iñiz 106a/08
 [=1]
kül- Gülmek, insanın kesik kesik sesler
 çıkarmak suretiyle sevincini açığa
 vurması.
k.-e'lgen dep 109a/07
k.-üp 109a/03
 [=2]
oynap kül- 109a/03
 [=1]
küldür- Güldürmek.
k.-mey 110b/06
 [=1]
kümüş Gümüş.
k. 114a/05
k. bellik 114b/06

k.+din (som kümüş) 114a/03
[=3]
kün 1. Gün. yirmi dört saatlik zaman dilimi.
k. 106b/05
k.+geçe güne kadar 115b/02
k.+din (üç kün) 115b/03
k. (beş altı kün) 108b/02
k. (bu kün) 101b/04, 102b/05, 111a/05
k. (her kün) 111b/07
k.+de 107b/02
k.+i (şul küni diger) 98a/08
2. Güneş.
k.+ge 114b/02
[=11]
kündüz Gündüz. Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman.
k. (keçe kündüz) 95a/01
[=1]
küngüre Kubbe.
k.+din 98b/01
[=1]
küpek Göbek.
k.+inni 105a/10
[=1]
kürk Bazı hayvanların, giyecek yapmak için işlenmiş postu.
k.+i 114b/01
[=1]
küreke Zırh, cebe.
k. savut cığa 92a/11
[=1]
küy- Yanmak.
k.-genimdin 109a/06
k.-genimnan 116a/04
k.+large 109a/08, 111b/09
[=4]
küydür- Yakmak.
k.-di 101b/11, 102a/02, 108b/11
k.-er mén 97a/09
[=4]

L

lāf Far. Söz, lakırdı.
l.+ı 114b/03
[=1]
layla- Çamurlamak, sıvamak, kil sürmek.
l.-dım 103a/06
[=1]

lāzım Ar. gerekmek, gerekli olmak.
l. 97b/10
[=1]
lenger Far. Büyük, yayvan, kenarları geniş bakır yemek kabı.
l. 112b/10
[=1]

M

maḥal (< Ar. *maḥall*) Yer, mekân, mevki.
m.+da (şul mahalda) 109b/04
[=1]
maḥmel Far. Kadife.
m. 114a/05
[=1]
maḥrem Ar. Bir kimsenin sırlarını bilecek derecede yakını ve samimi dostu olan kimse, sırdaş.
m.+i érdim 97b/06
[=1]
maḥşad Ar. İstenilen, kastedilen şey, niyet, amaç.
m.+da 102b/07
m.+ımı 103a/11
[=2]
māl Ar. Bir kimse veya kurumun mülkiyetinde bulunan, taşınır, taşınmaz her çeşit değerli ve gerekli şey, mülk, servet.
m. 103a/11
m. bér- 95a/10
m.+ğa 103b/02, 103b/04
m.+ın (dünyā malı) 95a/07
m. yıg- 95b/02
[=6]
mañlay Alın, kafa, ileri.
m.+dağı 103b/04
[=1]
mātem Ar. Yas, yas tutmak.
m. 113a/05
m. kıl- 111b/05
[=2]
mavut Çuha; yünden dokunmuş, tüysüz, ince ve sık düz kumaş.
m. terlik 114a/01
m. (zerbāb mavut) 114b/05
[=2]
mebdinçak (?)
m. dék 112a/05
[=1]

Mecnûn Gök Köroğlu'un özel atlarından biri.

m. 108a/03, 113b/06, 113b/07, 113b/09, 114a/01, 114a/07, 114b/11

m.+ge 113a/10, 113b/10, 115a/08

m.+ni 108a/06

[=11]

medâr Ar. Sebep, vesile

m.+ımdîñ (kuvvet medâr) 116a/07

[=1]

meded Ar. Yardım, imdat.

m. al- 106a/05

m. ber- 114b/05

[=2]

melâmet Ar. Kınama, ayıplama.

m.+dür 106b/04

m. kıl- 98a/02, 98a/06

m.+ni köter- Ayıplamayı bitirmek. 98a/02

[=4]

men Ben, konuşan kimseyi temsil eden teklik birinci şahıs zamiri. Krş.

mén.

m. 100a/05, 100a/08, 104b/01, 104b/05, 105a/01, 110b/01, 93a/02, 93b/03, 95a/10, 97a/08, 97b/05, 98a/02, 98a/02

m. de 111b/08

m. dek 100b/06, 93b/04

m.+dey 111b/05, 93b/02

m.+deyin 100a/13

m. dék 110a/01

m.+i 110b/06

m.+iñ 101a/08, 104a/07, 104a/08, 104b/08, 106a/01, 97b/10, 99b/04, 99b/11, 99b/11

maña 102a/09, 102b/01, 107a/04, 112b/01, 93a/07, 95a/05, 97a/11, 97b/10

[=38]

menen Bk. **bilen 1**

m. 108b/02

[=1]

mercân Ar. Ilık denizlerde yaşayan, ağaç gibi kök salarak büyüyen, kırmızı renkli, kalker iskeletli hayvan.

m.+iñdın 116a/09

[=1]

mertebe Defa, kere.

m. (yetmiş iki mertebe) 98a/10

[=1]

mest Far. Aşk, sevgi, zevk vb. bir duygudan dolayı aklı başından gitmiş, sarhoş olmuş (kimse).

m. 105b/03

m. bol- 115b/02

[=2]

mastlık Şarhoşluk.

m.+da 113a/02

[=1]

mey Far. Şarap, bade.

m. 108b/05

[=1]

meydân Ar. Düz, geniş yer, alan; savaş alanı.

m. içre 93b/01

m.+da 100a/12

m.+ı 93a/04

[=3]

meyhâna Far. İçki satılan ve içilen yer, içki yeri.

m.+de 108a/01

m.+dın 99b/08

m.+ğa 102a/11, 105a/11, 115b/03

m.+ge 102b/01

[=6]

mén Bk. **men**

m. 102a/07, 103a/01, 103a/06, 103a/07, 104a/10, 106a/05, 110a/04, 111a/05, 111b/01, 112b/05, 113a/03, 94a/10, 95a/01, 95b/06, 96a/04, 96a/10, 97a/05, 98a/06

m.+dék 116b/03

m.+i 95a/07

m.+iñ 102a/09, 102b/11, 103b/01, 103b/01, 94a/07, 97a/05

[=26]

min Bk. **miñ**

m. 102b/04

[=4]

min- Binmek, bir şeyin veya bir hayvanın üzerine çıkıp ayakları sarkıtarak oturmak.

m.-! 106a/04

m.-er 108b/03

m.-gen 101b/04, 106a/01, 114a/08, 99a/01

m.-genim 108a/05
m.-ip 108a/06, 110b/04, 113a/10, 115a/09, 98a/01
 [=12]
miñ Bin, dokuz yüz doksan dokuzdan sonra, bin birden önce gelen sayının adı. Krş. **min**
m. 103a/10, 114a/11, 115b/09
m. (iki miñ) 97b/06
m. (kırk miñ) 94b/01
m. (üç miñ) 97b/06
 [=6]
Mişkal Koroğlu'nun eşlerinden biri. Krş. **Mişkal Perî**
M. 113a/11, 98a/11
 [=2]
Mişkal Perî Bk. **Mişkal**
M. 109b/04
 [=1]
muhtâc Ar. Bir şeye veya kimseye ihtiyacı olan, ihtiyaç duyan.
m. 97b/05
 [=1]
munzûr (<Ar. *muẓîr*) Zarar veren, zararlı.
m. 99a/10
 [=1]
murâd Ar. Arzu, istek, dilek.
m.+da 102b/07
m.+ımnı 98b/05
m.+nı 102b/09
 [=3]
murun Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı.
m. (murnı) 105a/08
 [=1]
musâfir Ar. Yolculuk yapan, yolculuğa, seyâhate çıkan kimse, yolcu.
m. 102a/04, 102a/05, 108a/10
m. mén 94a/04
 [=4]
musâfırlık Misafir olma durumu, konukluk.
m. 101b/01, 101b/02, 112b/07
m.+ığa 92a/10
 [=4]
muslumân (Ar. *muslim* > Fars. *muslimân*) İslam dininden olan kimse, müslim.

m.+ğa 112b/06
m.+lar 104a/09
 [=1]
mutâyığa (<Ar. *mutâyebe*) Karşılıklı olarak şaka yollu, inceliği olan hoş ve güzel sözler söyleme, şakalaşma.
m. (hezl-i mutâyığa) 93b/11
 [=1]
mübtelâ Ar. Bir şeye kendini kaptırmış olan, tutulmuş, düşkün.
m. ('âşık-ı mübtelâ bol-) 103a/05
 [=1]
mükrem Ar. Ağırlanmış, saygı gösterilip yüceltilmiş, ikram ve izaz edilmiş.
m. 96b/07
 [=1]
mülk Ar. Ülke, diyar.
m.+i 114b/01
 [=1]
münâsip Ar. Uygun, yerinde.
m. kör- Uygun vve yerinde bulmak
 93b/08
 [=1]
münâzı Ar. Ağız kavgası yapan, çekişen, münakaşa eden, kavgacı.
m. 107a/04
 [=1]
müsaḥḥara Ar. Elde edilmiş, ele geçirilmiş,
m. kıl- boyun eğdirilmiş 98a/04
 [=1]

N

nâ-kes Far. İnsaniyetsiz, bayağı, alçak (kimse).
n.+lerniñ 101b/03
 [=1]
nâdan Far. Cahil, bilmez, bilgisiz (kimse).
n.+lar 106b/11
 [=1]
nâgâh Far. Ansızın, birdenbire.
n. 109b/04
 [=1]
naḡ Tam.
n. 95b/02
 [=1]
naḡārahāne (<Ar. *naḡḡar* Far. *ḡāne*) Askeri mızıka takımı ve bu

takımın bulunduğu yer,
mehterhane.
n.+sıdın 102b/02
[=1]
nakş Ar. Resim, tasvir.
n.+ıdey 96b/10
[=1]
nāle Far. İnleme, inilti.
n. kıl- 116a/11
[=1]
namāz Far. İslamın beş şartından biri
olan ve Müslümanların günde beş
vakit, dinî kurallara göre yapmak
zorunda oldukları ibadet.
n. 104a/09
n.+ı diğer 98b/02
[=2]
nāmerd Far. Sözüünün eri olmayan,
güvenilmez, korkak, alçak
(kimse).
n. erken 98a/01
[=1]
nār Far. Ateş, alev.
n. 103b/03
n. day 111a/02
n.+ımmı 103b/03
[=3]
naşīb Ar. Allah'ın bir kimseye tayin ve
kısmet ettiği şey, talih, baht.
n.+e (töz naşīb) 112a/10
n.+im 106a/11
n.+im (töz naşīb) 107a/08
n. ine (töz naşīb) 108a/11
n.+iñ (töz naşīb) 111a/04
[=5]
naşīhat Ar. Öğüt.
n.+ım 104b/08
[=1]
nazar Ar. Bakma, bakış.
n. kıl- 99a/10
[=1]
nāzik Far. İnce yapılı, kaba olmayan,
nârin.
n. 99a/02
[=1]
ne Bk. **né 1**
n.+dür 100b/12
2. Bk. **né 2**
n. 102b/07, 102b/07, 95a/01
[=4]

nebāt Ar. Bitki.
n.+ım (ğand nebāt) 100a/04
[=1]
neçe Çok, pek çok, bir çok.
n. 93b/11
n. (bir neçe) 101b/08, 102b/10,
104a/05, 106b/05, 106b/11
n. (neçe yıl) 105b/06
n. (neçe zamān) 105b/06
n.+ler (bir neçeler) 103a/08
[=9]
nem Far. Havadaki su buharı.
n. 94a/09
[=1]
net- Bk. **nét-**
n.-er mén 111a/04
[=1]
neyle- Ne yapmak.
n.-yin 101b/06, 101b/11, 108b/11
[=3]
né 1. Zamir Krş. **ne 1**
n. 104a/10, 109b/01, 98b/01, 98b/06,
98b/08, 98b/10, 99a/01, 99a/03,
99a/05, 99b/13
2. Sıfat. Krş. **ne 2**
n. 101a/08, 112a/11,
3. Zarf. Krş. **néné**
n. 101a/13, 109a/08, 111b/09, 94b/03
[=18]
nédin Neden.
n. 110b/03
[=1]
nége Niye, niçin.
n. 100a/06, 100a/14, 100b/07,
100b/13, 101a/03, 105a/03,
109b/08 99a/11, 99b/05
[=9]
néné Bk. **né 3**
n. 101b/01, 104b/11
[=2]
nét- Ne yapmak, nasıl hareket etmek.
Krş. **nét-**
n.-eyin 98b/07
[=1]
niyāz Far. İhtiyaç, ihtiyaç içinde
bulunma, muhtaç olma, muhtaçlık.
n.+ı 104b/03
[=1]
nukra Ar. Gümüş.
n. kılıç 114a/09

n. savut 114b/06
[=2]
nūr Ar. Aydınlık, ışık, parıltı, ziya.
n.+ı (köz nūri) 116a/05
n.+ı (közüm nūru) 110a/02
n.+ım (köz nūri) 110a/03
[=3]
nūş Far. Tatlı; bal; içki, iştret.
n. 112a/07
n.+ı 109a/07
[=1]

O

oba Göçebe toplulukların konakladığı yer, yurt; bölmeli göçebe çadırı.
o. 100b/13, 101b/05
o.+da 94b/04
o.+ğa 100b/09, 101b/07
o.+ge 100b/03
o.+lar 94a/04, 94a/07
o.+lı 108b/05
[=9]
od Bk. ot 1
o.+ı 109a/02
[=1]
oda Bir binanın, özellikle bir evin mutfak, banyo, giriş ve salon dışındaki çalışma, oturma, yatma vb. işlere yarayan, bir veya daha fazla çıkışı olan bölümlerinden her biri
o.+ğa 93b/03
[=1]
oğlan Delikanlı, genç erkek.
o. ('Avaz Oğlan) 101a/10, 113b/11, 115b/04, 97b/02
o.+nı ('Avaz Oğlan) 109b/11, 98b/04
o.+nıñ ('Avaz Oğlan) 114a/07, 92b/09
[=8]
oğul Erkek çocuk, oğlan.
o. ('Avaz Oğlum) 103a/02, 99b/04
o.+ı (oğlı mén) 112b/05, 96a/01, 97b/04
o.+ı (oğlı sén) 95b/09
o.+um (oğlum) 101a/07, 102a/11
[=8]
oku- Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları

seslendirmek veya düşünceyi anlamak.
o.-r 104a/09
[=1]
ol- Olmak.
o.-amadım 107a/05
o.-madı 102a/03
o.-sa 105a/05
o.-sıñ 116a/01
o.-sun dép 102a/01
[=5]
çıkıp ol- çıkınca. 105a/05
[=1]
oltur- Oturmak
o.-a bér- 103b/08
o.-up 104a/06, 92b/06, 92b/07
[=4]
olturguz- Oturtmak.
o.-up 105b/02
[=1]
katar olturguz- sırayla oturtmak. 105b/02
[=1]
on Dokuzdan sonra, on bie den önceki sayının adıdır.
o. bés 92b/04
o. iki 109a/10
[=2]
oñ Sağ
o. kift Sağ omuz. 106a/01
[=1]
oñ- İyileşmek, şifa bulmak.
o.-maydur 108b/03
[=1]
orda Hanın karargahı, bir asilzadenin muhteşem çadırı.
o.+sığa 115b/05
[=1]
orda Orta, herkesin görebileceği yer.
o.+ğa 99a/11
[=1]
organ İnsan, hayvan ve bitki gövdesinde belirli hayâtî bir vazife gören ve sınırları kesin olarak tespit edilmiş olan kısım, uzuv.
o.+ı (şaday-ı organ) 108b/03
[=1]
orın Yer, yerine.
o.+ıga (ormıga) 108b/04, 109b/09
[=2]

Orus Rusya, Rus ırkından olan.
o.+larnıñ 104b/02
 [=1]
oşal Bu; işte.
o. 98a/02
 [=1]
ot 1. Ateş Krş. **od**
o. 102a/03
o.+ı (firāk otı) 110a/09
o.+ığa (hicr otı) 98b/09
 2. Ot, çimen
o.+day 113b/05
 [=4]
o. sal- 92b/08
 [=1]
otav Otağ, büyüklere mahsus yüksek etekli geniş ve süslü çadır.
o. érdi 92b/02
 [=1]
oydur- Kazmak, kazıtmak.
o.-ar mén 96a/06
 [=1]
oyla- Düşünmek, tefekkür etmek.
o.-! 111a/11, 112a/01, 94b/10
o.-ğın 116a/05
o.-mas 95a/07
o.-p tur- 105b/10, 107a/08
o.-sam 115b/11
 [=8]
oyna- Oynamak, eğlenmek, rahat durmamak.
o.-ar 92b/11
o.-p kül- 109a/03
o.-p tur- 108a/03
 [=3]
oynat- Oynamasını, hareket etmesini sağlamak.
o.-ıp 113b/06
 [=1]
Ö
öl- Hayatı sona ermek, yaşamaz olmak, can vermek, vefat etmek.
ö.-gen 109a/08, 111a/02
ö.-me 106a/04
ö.-medi 112b/04
ö.-mesem 95a/10
 [=5]
öldür- Bir canlının hayatına son vermek.
ö.-er 104b/10
ö.-mey 110b/06

[=2]
ölüm Bir canlıda hayati fonksiyonların tam ve kesin bir şekilde sona ermesi durumu, mevt, irtihal, vefat.
ö. 110a/07, 98b/07
 [=2]
ör- Saç, yele, püskül vb. tellerini iki veya daha fazla bölüğe ayırıp bunları birbiri arasından geçirmek suretiyle örgü durumuna getirmek.
ö.-er miz 107b/01
ö.-er miz (on ikidin ör-) on iki sırimdan örmek. 109a/10
ö.-gen 114a/05
ö.-üpdür 103a/02
 [=4]
örte- Yakmak.
ö.-di 101a/06, 101b/11, 102a/02
ö.-p 108b/01
 [=4]
örten- Yanmak, tutuşmak
ö.-i 101b/11
ö.-ip 115b/04
 [=1]
yürek bağı örten- 115b/04
 [=1]
ös Bk. **öz**
ö.+ige kel- 115b/02
 [=1]
öt- Geçmek.
ö.-e ber- 99a/10
ö.-genini 101a/10
ö.-üp 108b/09
 2. Ölmek, geçmek.
ö.-er mén 111b/07
 [=4]
ötke- Geçirmek.
ö.-eyin 104b/04
ö.-ür érdim 105a/10
 [=2]
öz I Kendi. İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamir. Krş. **ös**
ö. 102b/08, 108a/04, 112b/11, 92b/02, 93b/08, 93b/09, 98a/06
ö.+i 102b/01, 105a/06, 113b/04, 113b/06, 92b/04, 92b/07, 94b/01
ö.+i mén 94b/07
ö.+ige 103a/05, 104b/03

ö.+ige kél- 115b/03
ö.+im 96a/01
ö.+in 107b/01, 109b/09, 112a/04, 113b/05
ö.+ine 113a/05
ö.+iniñ 94b/04
ö.+iñ 100b/12, 113a/08, 94a/12, 95b/02, 95b/08
ö.+iñe 105a/03
ö.+iñni 96a/06
ö.+ümni 102b/11, 103a/10, 104a/07 [=35]
öz II 1. Kan bağıyla bağlı olan, aralarında gerçek akrabalık bağları bulunan.
ö. 97b/01
2. Gerçek, hakiki, has.
ö. 97b/03, 97b/05, 97b/07, 98a/06 [=5]
özge Başka, gayrı.
ö.+ler 97b/04 [=1]
P
parvāy Bk. **pervā**
p. im 102a/10 [=1]
pāy (<Far. *pā*) Ayak.
p.+in (hāk-ı pāy) ayağının tozu 103a/10 [=1]
pelek Felek, bela, sıkıntı, eziyet.
b. 102a/03 [=1]
penç Yırtıcı hayvanların ön ayaklarının, parmak uçlarında sivri ve aşağıya doğru kıvrık tırnaklar bulunan iç kısmı.
p. ur- pençesiyle vurmak. 101a/11 [=1]
perī Far. Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan, hayal ürünü varlık; mec. Çok güzel kadın.
p. 109b/07, 111a/05
p. (Ağa Yunus Perī) 109b/04, 109b/08, 109b/11, 110b/01, 115a/10, 115b/05, 115b/06, 98a/11
p. (Gülnār Perī) 109b/05
p. (Mişkāl Perī) 109b/05
p.+ler 98b/01
p.+m 114b/05

p.+niñ (Ağa Yunus Perī) 111a/10, 112a/04, 109b/06, 115b/05 [=18]
pervā Far. Çekinme, sakınma, korku.
Krş **parvāy**
p. kıl- 94b/03 [=1]
pervāne Far. Geceleri ışık etrafında dönerek uçan küçük kelebek.
p. dek bol- 112a/05 [=1]
pest Far. Aşağı, alçak.
p. bülend aşağı yukarı 93b/10 [=1]
piyāle Far. Şarap bardağı, içki kadehi.
p. kase 105a/08 [=1]
R
rahm Ar. Merhamet, acıma.
r. eyle- 101a/13, 104b/06 [=2]
rāst Far. Doğru.
r. ayt- 95b/05
r. éken 97b/04
r.+nı 101a/08
r.+nı ayt- 96a/04 [=4]
rāzī Ar. Kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rızâ gösteren.
r. bol- 106a/11, 107a/05, 112b/01, 112b/03, 113a/06 [=5]
resül Peygamber, nebi (özellikle Hz. Muhammed için kullanılır).
r.+niñ 108a/10 [=1]
rızā Ar. Razı olma, kalben hoş görüp kabul etme, kolaylıkla benimseme.
r. bol- 105b/07 [=1]
rū-be-rū Far. Yüz yüze.
r. 104a/06 [=1]
rūy Far. Yüz, çehre
r. im 110a/07 [=1]
S
şabr Ar. Katlanılması zor olan sıkıntı, acı, hastalık, felaket vb. durumlar

karşısında umutsuzluğa
kapılmayıp şikayet etmeden
dayanma, tahammül gösterme.
ş. 97b/09
[=1]
şaç I İnsanın başındaki kıllar.
ş.+nı 109b/11
[=1]
şaç II Ağ, söğüt dallarından örme çeper,
dam.
ş.+ın 92b/09
[=1]
şadā Far. Ses, avaz. Krş. **şadāy**
s. 103b/05
s. **çık-** 103b/06
[=2]
şaç- (Bir şeyi) Ortalığa dağıtmak, etrâfa
serpmek, dökmek.
ş.-ıp 113b/07
[=1]
köfük saç- 113b/07
[=1]
sadağa (< Ar. *şadağa*) Bir okşama
sözüdür; sevgili, canım sadakası
gibi. Krş **şadağa**
s. 93b/04,
s. **ket-** kurban ol- 102a/09
[=2]
sadağa Bk. **sadağa**
ş. **két-** 95b/03
[=1]
şadāy Bk. **sadā**
s.+ı-**organı** 108b/03
[=1]
şadır Ar. Ortaya çıkan, meydana gelen,
zuhur eden.
ş.+ın 93a/10
[=1]
şāfi Ar. Temiz, arı, katıksız, saf.
s. 114b/03
[=1]
sağın Tenbih.
s.+nı 100b/12
[=1]
sağın- Düşünmek, hatırlamak; özlemek.
s.-**kanda** 113a/01
s.-**ıp** 98b/04
[=2]
sağıntur- düşündürmek; özletmek.
s.-up 98b/10

[=1]
sağrı Memeli hayvanlarda bel ile kuyruk
arasındaki dolgun ve yuvarlakça
bölüm. Krş **savrı**
s.+sığa 97b/08
[=1]
sal- 1. Koyvermek, sebest bırakmak,
bırakmak.
s.-**dım** 108b/02
s.-**ğanım** 94a/03
s.-**ıp** 109a/05
2. Göndermek, yollamak
s.-**ğuçı** 102a/06, 97a/03
s.-**ıp** 98a/05
s.-**ıp ber-** 97a/06
s.-**ıp bér-** 93a/09
3. Güç bir duruma düşürmek,
uğratmak, duçar etmek.
s.-**ğan** 108b/09, 116a/06
4. Vermek, düşürmek, koymak.
s.-**ar bol-** 113a/01
s.-**dı** 101b/11, 110b/03
5. Koymak, bırakmak, atmak.
s.-**ıp** 92b/08
6. Dikkatle dinlemek.
s.-! 101a/12, 111b/04
s.-**ıñ** 103a/04
s.-**ıp** 99b/12
7. Dökmek
s.-**ınıp** 97a/09
s.-**masam** 97a/02, 96b/07
8. Adlarla kullanılarak farklı
anamlarda eylemler oluşturur.
s.-**ıp** 109b/08
s.-**masam** 96b/07
s.-**ur** 104b/06
[=24]
boyak sal- 97a/02
burav sal- 104b/06
çelim sal- 102a/06, 93a/09, 97a/03,
97a/06, 98a/05
kulağ sal- 101a/12, 103a/04,
111b/04, 99b/12
kuş sal- 108b/02, 109a/05, 94a/03
ot sal- 92b/08
[=15]
sarga- Sararmak, solmak.
s.-**ydı** 110a/03
s.-**yıptı** 116a/04
[=2]

sargat- Sarartmak, soldurmak. Krş.
sargaytur-
s.-mağıl 104a/07, 104b/04
 [=2]
sargaytur- Bk. **sargat-**
s.-up 98b/10
 [=1]
şavāb Ar. Doğruluk, doğru.
s. 94b/09
 [=1]
şavlet Ar. Şiddetli hücum, saldırma.
s.+i 114a/07
 [=1]
savrı Bk. **sağrı**
s.+sığa 114a/04
 [=1]
savut Altın zırh, cebe.
s. 114b/06
s. (küreke savut cığa) 92a/11
 [=2]
say Nehir, ırmak, nehir yatağı.
s.+dın 97b/09
 [=1]
sayağ Tek başına dolaşan, serseri,
 gezgin.
s.+ım 110a/03, 116a/04
 [=2]
saz Ses, seda.
s.+ı 107a/04
 [=1]
sāzende Far. Ut, keman, tambur vb.
 musiki aleti çalan kimse, saz
 sanatçısı, çalgıcı, mutrip.
s. 96b/10
 [=1]
sebeb Ar. Bir şeyin olmasına yol açan
 şey, neden.
s.+dın 101a/08, 95a/01
 [=2]
sebil Ar. mec. Bolluğundan dolayı
 herkese bedava dağıtılan veya çok
 ucuza satılan şeyler için kullanılır.
s. bol- bolluğu sebebiyle değersiz
 duruma gelmek 116a/07
 [=1]
selām Ar. Bir kimseyle karşılaşıldığında,
 birinin yanına gidildiğinde veya
 yanından uzaklaşıldığında
 kendisine söz ve işaretle bir

nezaket gösterisi yapma,
 esenleme, merhaba.
s. 109a/09, 113a/02
s. ber- 99a/09
s. dé- 113a/11
s.+dey 113a/06
s.+nı 96a/07
 [=6]
selāmet Ar. Ruh ve beden yönünden
 sağlıklı olma, esenlik; güvenlik.
s.+dür 106b/04
 [=1]
sen Teklik ikinci şahıs zamiri. Krş. **sén**
s. 101a/07, 110a/03, 94b/03, 95b/08,
 98b/05
s. dek 95a/02
s.+dey 116a/02, 93a/02, 93a/06,
 95b/09, 96b/11, 97a/06, 97b/01
s.+deyin 94b/09
s.+dın 110a/07
s.+dır sén 100a/04
s.+i 95a/05, 95a/10, 96b/02, 96b/08,
 97a/02, 97a/08
s.+iñ 100b/12, 105a/03
saña 101a/09, 110b/01, 111a/04,
 116a/04, 95a/05, 96a/04, 99b/13
 [=31]
ser Far. Baş, kafa; tepe.
s.+imdin 106b/01
 [=1]
serağ Beşaret, müjde.
s.+a 102b/11
 [=1]
Serdār Bk. **Aḥmed Serdār**
s. 103a/11
s. (Aḥmed Serdār) 103b/04, 104a/11,
 104b/09, 113b/11, 92b/01, 94a/10,
 94b/07, 95a/05
s. (Aḥmet Serdār) 101b/09, 103a/03,
 94a/07
s.+dın (Aḥmed Serdār) 103b/07
s.+ğa 103a/07
s.+ğa (Aḥmed Serdār) 102b/09
s.+iñ (Aḥmed Serdār) 104b/03
s.+nıñ 100b/15, 102a/08
s.+nıñ (Aḥmed Serdār) 92b/02,
 92b/03, 92b/03
s.+nıñ (Aḥmet Serdār) 102a/08,
 98a/03
 [=23]

seyr Ar. Yürüme, dolaşma, gezinti.

s.-i bağ 109b/05

s. ét- 94a/06

[=2]

sén Bk. **sen**

s. 101a/08, 102a/07, 102a/09,
110a/03, 111a/07, 111b/05,
111b/06, 111b/08, 112a/01,
95b/08, 96a/07

s.+dey 93a/02

s.+dın 102a/09

s. édiñ 111b/06

s. sén 112b/01, 99b/03, 99b/11
[=17]

sımbāt Endam, güzellik.

s.+ı 114a/06

[=1]

sırt Arka, dış taraf.

s.+ıdın 105b/01

[=1]

sırtlan Sırtlangillerden, genellikle leşle
beslenen, etçil, postu benekli bir
hayvan, yeleli kurt.

s.+ı 110a/06

[=1]

siz Çokluk ikinci şahıs zamiri.

s. 104a/04, 106b/05

s. dek 93a/03, 94a/09

s.+ge 103a/01, 104a/03, 105b/07

s.+lerge 103a/07

s.+lerni 96a/10

s.+ni 103a/09

s.+niñ 104a/04, 99b/08

[=12]

sol- Diriliğini ve tazeliğini kaybetmek.

s.-madı 116b/03

s.-masın 110a/07

[=2]

solık Nefes.

s. 113b/07

[=1]

som Katışksız, saf.

s. kümüş 114a/03

s. tılla 114b/03

[=2]

son Bk. **soñ**

s.+nı (-gen son) 112b/09

[=1]

soñ Sonra Krş. **son**, **soñra**

s. (-dın soñ) 98a/06

s. (-dın soñ) 111a/08, 115b/03

s. (-ğan soñ) 109a/09, 113a/02

s. (-gen soñ) 110a/03, 111a/11
111b/06, 111b/08, 111b/10,
112a/01

[=11]

soñra Bk. **soñ**

s. 113a/08

[=1]

sor- Birine soru yönelterek herhangi bir
konuda bilgi istemek, sual etmek.

Krş. **sora-**

s.-ar sén 95a/01

s.-asıñ 94a/07

s.-ay 94b/04

s.-aydur 93b/11

s.-ayın 94a/10

s.-san 94b/07

s.-sañ 95a/02, 96a/01

[=8]

suāl sor- 93b/11

[=1]

sora- Bk. **sor-**

s.-p 93b/11

[=1]

sön- mec. (Duygular için) Yatışmak,
etkisini kaybetmek.

s. mes 109a/02

s.-meydür 108b/11

[=2]

söyle- Düşündüğünü veya bildiğini
sözle anlatmak.

s.-sem 99b/03

[=1]

söz Bir düşünceyi eksiksiz olarak
anlatan kelime dizisi, kelimeler, laf.

s. 111b/04, 93a/08, 97b/10, 99b/03

s. ay- 102b/10, 104a/06, 105b/05,
108a/09, 109b/11, 112a/06,
115b/08, 98b/04, 99b/01

s. ayt- 101a/09, 106a/10, 99b/01

s. eşit- 115a/07

s.+ge 95a/04, 95a/04

s.+i 101a/06, 101b/03, 101b/11,
114b/11,

s.+i mén (şirîn söz) 94b/06

s.+i sén 94b/03

s.+iden 112a/02

s.+idin 96b/04

s.+ige 101a/02, 103a/04

s.+ime 101a/12, 107a/01, 111b/04, 94b/10
s.+imni 104a/08, 96b/04
s.+in 104a/04, 95a/07, 97b/02
s.+ini 103a/08, 104a/01, 104b/01, 112b/08, 116a/08, 93b/05
s.+iñi 96a/07
s.+le 94b/06
s.+ler 100b/06, 94b/03, 95b/11
s.+leri 99a/04, 99a/05
s.+leridin 106b/02, 106b/08
s.+lerin 112a/04
s.+lerni 101a/07, 108a/01, 113a/09, 115a/08, 99a/06
s.+lerni eşit- 92a/10
s.+lerniñ 105a/11
s.+leydür 108a/10
s.+ni 101a/07, 102a/02, 102a/05, 102a/07, 103b/05, 104a/03, 105a/04, 109b/03, 93a/08, 93a/10, 96a/07
s.+niñ 104a/03
s.+üm 99b/11
s.+ümni 110a/05
s.+ümniñ 114b/03
s.+üñ 100b/12
 [=78]
şirîn söz 94b/06
 [=1]
sözle- Söylemek, demek.
s.-! 95b/06, 96a/07
s.-gen 114b/11
 [=3]
sözlet- Söyletmek.
s.-ip 111a/01, 111a/02
 [=2]
su Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde, ab.
s. iç- 92b/05
 [=1]
suâl Ar. Soru
s. 100a/03, 100a/11, 100b/05, 100b/11, 101a/01, 94a/02, 94a/08, 94b/02, 94b/08, 95a/03, 95a/09, 95b/04, 95b/10, 96a/05, 96a/11, 96b/06, 97a/01, 97a/07, 99b/02, 99b/10
s.+ığa 94a/01
s. sor- 93b/11

[=22]
Sultân Bk. Köroğlu
s. 97b/03
s. (Köroğlu Sultân) 102a/07, 102b/07, 102b/08, 105b/03, 98b/02, 99a/06, 99a/10
s.+ğa 104a/04
s.+ğa (Köroğlu Sultân) 115a/11, 115b/07
s.+ı 110a/10, 110b/05, 111a/06
s.+ım 110a/04, 116a/01
s.+ıñdın 116a/01
s.+ını (Köroğlu Sultân) 108a/02
s.+ıñ (Köroğlu Sultân) 98a/08
s.+nıñ (Köroğlu Sultân) 104a/06
 [=20]
şumsa (?).
s. 105a/07
 [=1]
şurnāy Zurna, flüt.
s. 102b/02, 102b/05, 102b/08
 [=3]
sus- Almak, çekmek.
s.-ip 100b/15
 [=1]
susar Sansar, sincap.
s. bürk bu hayvanların derisinden yapılan başlık 114b/02
 [=1]
sür- 1. Yönetip yürütmek, kullanıp gitmesini sağlamak, sevk etmek.
s.-çelim sür- 100b/10
s.-en 93a/05
s.-eñ 93a/03
s.-ep 100b/10
s.-eydüp 101b/07
 2. Ülkesinden veya yerinde başka bir ülkeye veya yere göndermek, nefyetmek.
s.-eyim 93a/03
 3. İçinde bulunup yaşamak, geçirmek.
s.-eydür 104b/02
s.-gen 108b/10
s.-üp 109a/01
 4. Devam etmek.
s.-günce 112b/11
 [=10]
çelim sür- 101b/07
çelimni sür- 93a/03

devrân sür- 108b/10, 109a/01
yurt sür- 104b/02
 [=5]
sürt- Bir şeyi bastırarak diğer bir şeyin
 üzerinden geçirmek.
s.-üp 113a/10
 [=1]
sürün- Sürgün edilmek, nefyedilmek.
s.-di 101b/04
 [=1]
süt Kadınların ve memeli dişi
 hayvanların yavrularını beslemek
 için memelerinden gelen, besin
 değeri yüksek beyaz sıvı.
s.+iñe 112b/03
 [=1]
süye- dayamak, yaslamak.
s.-r 115b/11
 [=1]
süyek Kemik; dayanak.
s.+imni 110b/09
s.+iniñ 105a/03
s. süyek 101a/05
 [=2]
süyen- dayanmak, yaslanmak.
s.-ip 109b/10
 [=1]
süyençek Dayanak, destek.
s. 115b/10
 [=1]
süyret- Sürükletmek.
s.-ip 97a/11
 [=1]
süz- mec. (Bir kimseyi veya şeyi)
 Dikkatle gözden geçirmek,
 bakışlarıyla incelemek.
s.-er ér- 104a/01
 [=1]
 Ş
şād Far. Sevinçli, memnun, mesrur
ş. 110b/02
ş.+ı hurrem 108b/08
ş.+ımmı 103b/01
 [=3]
şāfi Ar. mec. Kâfi gelen, yeter durumda
 olan, iknâ eden
s. 114b/04
 [=1]
şāh Far. Padişah, sultan.
ş.+nı 94a/04

ş.+nıñ 94b/04
ş.+nıñ (Hünkār šāh) 97b/06
 [=3]
şāk Ar. Yarık, parça.
ş. dek 105a/08
 [=1]
şarāb (< Ar. *şerāb*) Üzüm veya başka
 meyve sularını türlü yöntemlerle
 mayalandırarak elde edilen alkollü
 içki, mey.
ş. 102a/11
 [=1]
şarkıl- Gıcırdamak, tıkırdamak.
ş.-ap 114a/09
 [=1]
şart Ar. Olması başka durumların
 gerçekleşmesini gerektiren şey,
 koşul.
ş.+ı 104b/05
 [=1]
şaş- Umulmayan, beklenmeyen veya
 olağanüstü bir olay, bir olgu
 karşısında şaşkın duruma gelmek,
 hayret etmek.
ş.-tı ma 98b/11
 [=1]
şaylan- 1. Hazırlanmak.
ş.-ıp 110b/04
 2. Seçilmek
ş.-sun 100a/12, 93b/01
 [=3]
şehir Far. Şehir, kent.
ş. 111a/08, 111b/05
ş.+ı 101b/03, 108b/10, 115a/09,
 116a/07
 [=6]
şehlā Ar. Kusur değil güzellik
 sayılabilecek şekilde şaşı, hafif
 şaşı (göz).
ş. köz 103a/04
 [=1]
şeker Far. Şeker kamışı, şeker pancarı
 vb. bitkilerin öz suyundan veya
 nişastasından çıkarılan, çoğunlukla
 beyaz billur hâlinde, suda kolayca
 eriyen, ağızda tatlı bir lezzet
 bırakan maddelere verilen ortak
 isim.
ş. 108b/04
 [=1]

şeksiz Kesin olarak, şüpheyeye yer bırakmayacak şekilde.
 ş. 104b/07
 [=1]
şerbet Bir tür tatlı içecek.
 ş.+i (ayrılık şerbeti) 112a/07
 [=1]
şerh Ar. Açma, ayırma, yorumlama.
 ş. 95b/05
 [=1]
şimāl Ar. Dört ana yönden biri, yüzünü doğuya dönen kimsenin sol tarafına düşen cihet, kuzey.
 ş. 114a/11
 [=1]
şir Far. Aslan.
 ş. (kılınç-ı büleñd-i şir) 113b/09
 [=1]
şirîn Far. Tatlı.
 ş. 106a/07
 ş. cāñ 116b/02
 ş. söz 94b/06
 [=3]
şom (<Far. şūm)Uğursuz.
 ş. 109b/08
 [=1]
şu Zamir.
 ş.+na 101a/06
 ş.+ña 100b/16
 şunday 114a/04
 [=3]
şul 1. Sıfat.
 ş. 101b/11, 102a/06, 102b/03, 103b/08, 92b/08
 ş. (küni diger) 98a/08
 ş. hālda 105b/03
 ş. maħalda 109b/04
 2. Zamir
 ş. érür 104b/08
 [=9]
Şunķar Doğan cinsinden yırtıcı ve avcı bir kuş, ak doğan, sungur.
 ş. 107b/10, 111a/12
 ş.+ıñdın 116b/04
 [=3]
şūr Far. Tuzlu, kekremesi, acı.
 ş. 108b/04, 116b/03
 [=2]
şūrlı Tatlı; acı.
 ş. 110b/10

[=1]
şükr Ar. Tanrı'ya duyulan minneti dile getirme.
 ş. 113b/01
 [=1]
T
tā Far. Bir şeyin bulunduğı, başladığı veya sona erdiği yeri yâhut zamânı anlatırken söze mübalağa katar.
 t. 107a/11, 107b/05, 109b/02, 112a/08
 [=4]
ta'ām Ar. Yemek, aş.
 t. ye- 92b/05
 [=1]
tabla Ahırlarda yem koymaya yarayan özel yer.
 t.+da 108a/02
 [=1]
tağ Dağ. Çevresindeki arâziye göre büyük bir çıkıntı teşkil edecek şekilde yükselen toprak veya kaya kütleli. Krş. tav
 t. başı 99b/15
 t.+dın 98b/11
 t.+ına (Kāf Tağı) 115b/06
 t.+ların 112b/06, 96b/01
 t. taş 115a/06
 [=6]
tağa Dayı.
 t. beg 104b/06
 t.+m 103a/03, 103a/09, 103b/02
 t.+m (Aħmed tağa) 103a/05
 t.+ñ 101b/09, 104b/10, 105a/01
 t.+ñını 101b/10
 t.+sı 94b/01
 t.+sıñ 92b/01
 [=11]
taht Far. Hükümdarların üzerine oturdukları koltuk.
 t. 107b/05
 t.+dın 101b/04
 [=2]
taķ- (Bir şeyi başka bir şey üzerine) İliştirmek, tutturmak veya geçirmek, asmak.
 t.-ıp 114b/08
 t.-ıp tur- 113a/05
 t.-tıñ 92b/11
 [=3]

yaraşuğa tak- 92b/11
[=1]
tağdır Ar. Ezelde Cenâb-ı Hakk'ın olmasını dilediği şeyler, her şey hakkında vermiş olduğu ezeli karar, alın yazısı, kader.
t. 100a/08
t.+ni 109a/08
[=2]
tal Dal.
t. tal ur- 100b/09
[=1]
tal- Toplamak; yorulmak.
t.-masam 96b/07
[=2]
talep Ar. Arzu, istek, dilek.
t. kıl- 110b/07
[=1]
ta'lim Ar. Ders verme, okutma, öğretim, tedris.
t. al- 112a/02
[=1]
talkan Paramparça, parça parça.
t. 114b/07
[=1]
tamağ Ağız boşluğunun tavanı.
t.+ıdın 92b/05
[=1]
tamar Damar. Canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal.
t. 106a/01
[=1]
tanı- Bilmek, anlamak.
t.-mas 93a/04
[=1]
tap- Bulmak.
t.-a'lmas sên 116a/09
t.-a'lmay 108b/05
t.-a'lmaydur 103a/08, 104b/11
t.-ğay-mên 102b/11
[=5]
tapıl- Bulunmak.
t.-mas 93a/05
t.-maydur 99a/04
[=2]
tar Tavır, tutum.
t.+ını üz- 104a/11
[=1]
taraf Ar. Yön, cihet.

t.+nı 102b/01
[=1]
tarık- Sıkıntı, zorluk hissetmek.
t.-tım 99b/07
[=1]
tart- Çekmek, sürüklemek.
t.-sın 93b/02
t.-ıp 101b/09, 113b/01, 93b/06
2. Bir şeyin birim cinsten ağırlığını bulmak, ölçmek
t.-ıptı 112b/10
[=5]
çelim tart- 101b/09, 93b/02, 93b/06
şükr tart- 113b/01
[=4]
tarta Bir şeyin bütün sonuçlarını düşünmek, hesap etmek.
t. tarta 95b/06
[=1]
taş Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde.
t.+ı 111b/09
[=1]
taşkarı Dışarı, dış taraf.
t. çık- 93b/09
[=1]
taşla- Atmak, savurmak, dışarıya çıkmak.
t.-p 109b/09, 112a/04
[=2]
tav Bk. tağ
t.+larnın 111b/09
t.+nı (Askar tavını beli) 96a/09
t.+nı (bülend tav) 93a/10
t.+nın (Askar tav) 94a/03
[=4]
tavâf Ar. Kutsal sayıp etrafını dolaşma, ziyâret etme.
t. 94b/09
[=1]
tây Üç yaşına kadar olan at yavrusu.
t.+dan (tilla çelim tây) 93a/02
t.+ım 110b/02
[=2]
tayrıl- Kaymak, sürçmek.
t.-ıp 93a/06
[=1]

ṭayyār Ar. Uçan, uçucu.

t. kı́l- 107b/10

[=1]

tāze Far. İlk ve yeni durumunu koruyan, solmamış, bozulmamış olan.

t. gül 107b/01, 109a/10, 116b/03, 99b/03

[=4]

te'kīd Ar. Üstelemek.

t. ét- 95a/01

[=1]

te'sir Ar. (Bir şey diğer bir şey üzerine)

Etki yapmak, etkilemek.

t. eyle- 101b/03

[=1]

tegin Abes, boş, boşuna, beyhude.

t. ber- abes karşılamak, boş vermek 95a/08

[=1]

Teke Marv, Ahal, Kızıl Rıbat, Ersarı,

Sarık ve Yomutlarla birlikte

Horasan Salurlarını oluşturan

Türkmen kavimlerinden biri.

T. (Teke Yomud éli) 97a/11

[=1]

tel- (?)

t.-mem 106a/10

[=1]

temāša Far. Bakıp seyretme, zevkle, hayranlıkla seyretme, izleme.

t. 106a/04

[=1]

ten Far. Vücut, beden.

t.+de 110b/11

t.+degi 116b/02

t.+din 100a/04

t.+imniñ 111a/10

[=4]

tenbīh Ar. Uyarma, uyarı.

t. ber- 102a/01

[=1]

teng Denk, müsavi, layık.

t.+im 95a/08

[=1]

tenhā Far. Yalnız, tek.

t. 92b/07

[=1]

ter Far. Taze.

t. 116b/03

[=1]

ter- Dermek, toplamak, derlemek.

t.-er miz 107b/01, 109a/10

t.-gen 110a/11

t.-genlerim 110a/01

[=4]

teri Yüzüldükten sonra işlenerek kullanılmaya elverişli duruma getirilmiş hayvan derisi.

t.+din 114b/08

[=1]

terlik Atın üstüne atılan, ter almaya yarayan örtü.

t. 114a/01

t.+ge 114a/05

t. kı́l- 114b/05

[=3]

tey- Bk. tég 1

t.-di me 99a/05

[=1]

té- Bk. dé- 1

t.-e ber- 115a/04

t.-genimçe 96b/11

t.-geninçe 115a/04

t.-yeme 96b/04

t.-p 113b/01

[=5]

tég- 1. Değmek; Erişmek, dokunmak.

Krş. **tey-**

t.-se 114a/11, 114b/02

2. Yer vermek.

t.-mes érđi 103b/11

[=3]

cay tég- 103/11

[=1]

téldir- Dilimlemek, dilim dilim etmek.

t.-er 104b/09

[=1]

yürek bağırı téldir- 104b/09

[=1]

tık- Zorla bir yere sokmak veya kapamak.

t.-dım 99b/07

[=1]

ṭilla Altın, zer.

ṭ. 108b/04, 114b/04

ṭ. cığa 92b/04

ṭ. çelim 92b/08, 93b/06

ṭ. çelim tāy 93a/02

ṭ.+dım 113b/10

ṭ.+dım (som ṭilla) 114b/03

t. kemer 110a/09
t. kılıç 115a/02
 [=10]
tılla-cığa Altın tac.
t. 92b/04
 [=1]
tılla-kılıç Altın kılıç.
t. 115a/02
 [=1]
tılla-kemer Altın kemer.
t. 110a/09
 [=1]
tılla-çelim Altın at.
t.+ge 92b/08
t.+ni 93b/06
t.+niñ 96a
t. çelim tãy 93a/02
 [=1]
tıñla- Dinlemek, kulak vermek.
t.-! 104a/08, 104b/05
t.-mas 95a/07
 [=3]
til 1. Ağız boşluğunda, tatmaya,
 yutkunmaya, sesleri boğumlamaya
 yarayan etli, uzun, hareketli organ.
t.+i 100b/06, 108a/10
t.+i mén 95b/11
t.+im 99b/03
t. inde 111b/11
 2. Söz, kelam
t.+i 108b/11
t.+in 97a/11
t.+iñni 95b/05, 95b/06
 [=9]
tile- Dilemek istemek.
t.-sün 103a/11
 [=1]
timsāl (< Ar. *timsāl*) Örnek; ata sözü.
t. kéltür- 102b/10, 104a/05
 [=2]
tiri Canlı, güçlü, zinde.
t. 107a/02
 [=1]
tiril- Dirilmek, canlanmak.
t.-diñ 115b/09
 [=1]
tizgin Gemin uçlarına bağlanarak
 hayvanı idare etmeye yarayan
 kayış, dizgin.
t.+i 97b/08

[=1]
tizil- Dizilmek, sıralanmak.
t.-di 112a/09
t.-gen 99a/08
t.-gendür 107a/07
t.-ip 108a/08, 98a/07
 [=5]
toğa Kayış, kemer vb.nin iki ucunu
 bağlamaya ve belli bir genişlikte
 sabit tutmaya yarayan, türlü
 biçimlerde yapılmış halka.
t. (altun toğa) 114a/10
 [=1]
toğrı -e yönelmiş olarak, -e karşı, -e
 müteveccihen.
t. 100b/09
 [=1]
tokım Eyer, eyer takımı.
t.+nıñ 114a/10
 [=1]
toksan Doksan, seksen dokuzdan sonra
 doksan birden önce gelen sayının
 adı.
t. biy 102b/03, 102b/03, 103a/07,
 103b/06, 104a/08
 [=5]
tokuz Dokuz, sekizden sonra, ondan
 önce gelen sayının adı.
t. 102a/08, 106a/01, 97b/01, 98a/11
 [=4]
tol- mec. (Bir duygu insanın içini,
 gönlünü) Kaplamak, sarmak.
t.-madı 107a/01
t.-may mu 111a/07
 [=2]
ton Don, elbise.
t. ğa 103a/10
t.+ı 101b/10
t.+unı 106a/07
 [=3]
top Zümre, küme, yığın.
t. 101b/05
 [=1]
topçak Arap atı, bedev at, semiz at.
t. 114a/04
 [=1]
toz Çok hafif ve küçük parçalara
 bölünmüş çok ince toprak.
t.+ıdan 112a/03
 [=1]

tögül Değil.
t. 102a/08
 [=1]
tök- 1. Dökmek, (göz yaşı)akıtmak.
t.-ti me 99a/02
t.-üp 112a/06, 97b/03
 2. Öldürmek.
t.-er 114a/02
 [=4]
kan tök- 114a/02
 [=1]
Tökür Bir yer adı.
T. iñ çöli 109a/04
 [=1]
tönger- devirmek, altını üstüne getirmek.
t.-ip 108a/01
 [=1]
töpe Tepe, etrafındaki araziden daha yüksek olan, genellikle yüksekliği birkaç yüz metreyi geçmeyen yeryüzü biçimi, küçük dağ.
t.+ge 100b/02
 [=1]
tör Baş köşe, yukarı.
t.+din 103b/10
 [=1]
töre Bey.
t.+ñizge 106a/11
 [=1]
tört Üçten sonra, beşten önce gelen sayının adı.
t. (yolña tört kıl-) dört gözle beklemek. 110a/05
 [=1]
töş Ön taraf.
t.+idin 93b/06
 [=1]
töşe- Döşemek, saçmak.
t.-di 109a/02
 [=1]
töz Sabır ve tahammül göstermek, dayanmak, razı olmak, kabullenmek.
t. naşib 107a/08, 108a/11, 111a/04, 112a/10,
 [=4]
tuman İçinde bulunduğu havanın etkisiyle sersemlemek, kuvvetle etki altında kalarak doğruyu yanlış seçemez duruma gelmek.

t. 107b/04
tur- 1. Hareketsiz kalmak.
t.-up 98b/03
 2. Dikilmek, ayakta beklemek.
t.-uptur 104a/10
 3. Ayağa kalkmak.
t.-up 92b/08
 4. Kalmak, ikamet etmek.
t.-ayın 107a/01
t.-ganda 111a/07
t.-ma ! 95b/03, 96b/05
t.-may 111b/08
t.-maydır 114a/08
t.-sañ 102a/10
t.-up 93a/09
 5. Süreklilik işlevinde tasvirî ve yarı tasvirî fiiller yapar.
t.-e tuğan (beretuğan) 98a/05
t.-e tuğan (köretuğan) 94b/06
t.-ıp turar érdiler 98b/01
t.-ıp turğanıda 113a/05
t.-ıp turup érdi 99a/06
t.-ıp turupdur 93b/08
t.-p tursam 105b/10, 107a/08
t.-p turupdur 108a/03
t.-up turğan 105b/04
t.-up turupdur 115b/06
 [=23]
aytıp tur- 99a/06
bere tur- 98a/05
bolup tur- 105b/04, 115b/06
karasıp tur- 98b/01
kılıp tur- 93b/08
köre tur- 94b/06
oylap tur- 105b/10, 107a/08
oynap tur- 108a/03
taşıp tur- 113a/05
 [=11]
turum (?)
t. 93a/01, 99a/09
 [=1]
tut- 1. (Göz yaşı için) Bırakmak.
t.-ar 111b/10
 2. Yas bağlamak.
t.-up 115a/11
 3. Bir yerde kalmasını sağlamak.
t.-up 116a/10
 [=3]
ğıra tut- 116a/10
ğara tut- 115a/11

[=2]
tutaş- Tutuşmak, yanmak, alev almak.
t.-tı 102a/03
 [=1]
ot tutaş- 102a/03
 [=1]
tūṭiyā (Ar. *tūṭyā*) Sürme taşının göze sürülen tozu, tutya.
t. 94b/09
 [=1]
tuyğun Beyaz atmaca.
t.+ıñ 116b/04
 [=1]
tuz Kokusuz, suda eriyen, yiyecekleri korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde.
t.+ıña 105b/07, 112b/01
t.+nı 106b/07
t.+umnı 112b/10
t.+una 113a/06
 [=5]
Türkmen Oğuz Türklerinin bir kolu ve bu koldan olan kimse.
T. éli 92b/01, 94a/09, 95a/10, 95b/05
T. éli ağası 94a/12
T.+niñ 102b/04
 [=4]
tüş Düş, rüya.
t. (yaman түş) 107b/07
t.+leri 100a/08
 [=1]
tüş- 1. İnme.
t.-üp 99a/09
 2. Yakışmak, uygun olmak, uygun gelmek.
t.-tı 97b/10
 3. Uğramak, dûçar olmak.
t.-ken 109a/07
t.-kenim 97a/08
t.-er 107a/10, 109a/08, 111b/09
t.-ti 101b/01, 107b/04
 4. (Göz) İlişmek, takılmak, görmek.
t.-ti 100b/03
t.-üp 103a/04
t.-üp édi 104a/02
 5. Yakalanmak; ardına düşmek.
t.-ti 106b/01
 6. (Zorlayıcı bir sebeple) Başını alıp gitmeye koyulmak.

t.-üp 113b/01, 113b/04, 115a/03
t.-üp sén 110b/03
 7. Denk gelmek, ona ait olmak
t.-er 116a/04
 [=18]
al түş- 97a/08
hicrāna түş- 107a/10
közi түş- 100b/03, 103a/04, 104a/02
 [=5]
tüşür- Oturtmak.
t.-üp 99a/11
 [=1]
tüzet- Düzeltmek, tamir etmek. Krş.
tüzlet-
t.-ip 115b/06
 [=1]
tüzle- Yoluna konulmak, tanzim etmek; düzelmek.
t.-gin 116b/01
 [=1]
tüzlet- Bk. **tüzet-**
t.-ip 111b/01
 [=1]
 U
u 1. Sıfat. O.
u. 100b/03
 2. Zamir.
u.+niñ Onun. 100a/08, 101a/02
u.+ña Ona. 100a/09, 101a/03
 [=3]
uç- 1. (Kuş) Havada yol almak, havada gitmek.
u.-adur 108b/07
u.-ğan 109a/09
 2. Büyük bir hızla, son süratle gitmek. Krş. **uş-**
u.-up 111a/05
u.-mağçı 115b/06
 [=4]
uçgur Hızlı uçan, iyi uçan.
u. édiñ 115b/09
 [=1]
ul I Oğul, evlat.
u.+ı sén 96a/03
 [=4]
ul II 1. Sıfat. O
u. 100b/09, 100b/16, 101a/06, 103b/02, 103b/11, 105a/06,

92b/02, 93b/08, 93b/10, 93b/10,
98a/03
2. Zamir. O
u. 100b/07, 103b/07, 104a/09,
113a/06,
u. édi 116a/01
u. érđi 92b/01
alar Onlar. 98b/01
alarğa Onlara. 99a/09
anda Orada; o anda, o zaman.
101a/09, 102b/08, 104a/04,
105a/06, 105b/01, 108a/03,
109b/10, 115a/10, 115b/06,
93b/08, 93b/11, 98a/06, 99a/10,
99b/01
andın Ondan. 113a/08, 97b/07
andın soñ Ondan sonra. 98a/06
anı Onu. 110b/10
anıñ Onun. 101b/10, 103a/04,
103a/06, 114b/01, 116a/10
aña Ona. 100a/02, 100a/10, 100b/04,
100b/10, 114a/02
[=49]
ul III Bk. **ulı**
u.+lar 92a/11
ulı Ulu, yüce. Krş **ul III**
u. 106b/10, 108b/01
[=2]
ula- Teskin etmek, teselli vermek.
u.-ğan 109a/05
[=1]
ur- 1. Vurmak.
u.- ! 101b/04
u.-adur 101a/11
u.-up 97b/08
3. Düzeltmek, koymak, sıralamak.
u.-up 100b/09
u.-updur 103a/02
4. Kötü tesir etmek, zarar vermek,
dokunmak.
u.-up 110a/07
5. Gitmek üzere yönelmek, ...
yolunu tutmak, sapmak
u.-up 114b/10
5. İsimler ile kullanılarak bileşik
çekim oluşturur.
u.-up 92a/11
[=8]
ah ur- 92a/11
azar ur- 114b/10

hazān ur- 110a/07
ķamçı ur- 97b/08
penc ur- 101a/11
tal tal ur- 100b/09
[=6]
uruş- Vurmak işi ve tarzı, darbe.
u.-ı birle 102b/06
[=1]
uruy Ruh, maneviyat.
u.+dın 104a/09
[=1]
uştıravan Far. Kutsal olduğu düşünülen,
beslenebilir bir tür kartal.
u.+ım 111b/01
u.+niñ 116b/01
[=2]
uş- Bk. **uç-**
u.-up 115b/11
[=1]
uşla- Tutmak.
u.-! 93a/02
[=1]
uyğan- Uyanmak.
u.-ğan soñ 109a/09, 113a/02
[=3]
uzak 1. Bulunulan yere göre ötede olan
yer, uzak yer.
u.+dan 111b/09
u.+dın 109a/04
2. Uzun zaman.
u. yaşa- 106a/04
[=3]
Ü
üç İkidenden sonra, dörtten önce gelen
sayının adı.
ü. kūn 115b/02, 115b/03
ü. miñ 97b/06
[=3]
üçevi Her üçü.
ü. 109b/05
[=1]
üçün İçin, sebebiyle, -den ötürü, -den
dolayı.
ü. 102b/11
ü. 103a/06
[=2]
ümmeť Ar. Bir peygambere iman
edenlerin, onun getirdiklerine
inanıp tabi olanların meydana
getirdiği topluluk.

ü.+i 108a/10
[=1]
üst 1. Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan kısmı.
ü.+ige 103b/03
ü.+ime 101b/04
2. Vücut, gövde, beden.
ü.+ige 97a/09, 98a/04
3. o şey üzere, üstüne.
ü.+ide 105b/06
ü.+inde 107b/05
4. Bir şeyin yukarısında bulunan boşluk veya yer.
ü.+idin 109b/09
[=7]
üy Ev.
ü. 92b/02
ü.+de 92b/07, 93a/09
ü.+i érdi 92b/02
ü.+iñ 92b/09
ü.+ni 93b/07
ü.+niñ 105b/01
ü.+niñ (kette üy) 93b/06
[=8]
üyle- Üflemek, nefes vermek.
ü.-sem 95b/08
[=1]
üz- Koparmak, ayırmak; kesmek.
ü.-! (tarın üz) tavrını değiştir! 104a/11
ü.-üp 114b/01
[=2]
üzül- 1. Kopmak, ayrılmak.
ü.-di 112a/10
ü.-gendür 107a/08
2. Ölmek, vefat etmek.
ü.-mes 100a/04
[=1]
V
vāh Ar. Acıma, yakınma, esef bildirir; yazık
v. (vāh dirīgā) 112b/07
[=1]
vaḳt Ar. Zaman.
v. (her vaḳt) 93a/03, 93a/05
v. (her vaḳtā ki) 102b/04
v.+ın 98b/06
v.+ide 105b/04, 98b/02
v.+im 105a/10
v.+imde (beş vaḳt) 104b/04
[=8]

vallāh Ar. Allah daha iyi bilir ya, gālība, zannederim ki.
v. u a'lem 112b/10
[=1]
var- Ulaşmak, erişmek
v.-sun 112b/06
[=1]
vay Şaşkınlık, kızgınlık, şikayet, esef, telaş, acı, sevgi vb. çeşitli duygularda anlamı kuvvetlendirir.
v. 116a/11, 116b/02
[=2]
ve Ar. İki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar, ile.
v. 101a/08, 101a/10, 102a/09, 102a/10, 102a/11, 102b/01, 102b/03, 102b/04, 102b/06, 102b/07, 102b/08, 102b/09, 105a/07, 105a/08, 105b/02, 108a/02, 108a/03, 108a/05, 108a/06, 108a/09, 109b/05, 109b/05, 109b/11, 112a/04, 112a/05, 113a/11, 113a/11, 115a/09, 115b/07, 115b/08, 92a/10, 92b/02, 92b/09, 93b/10, 97b/02, 97b/05, 97b/05, 97b/06, 97b/07, 97b/09, 97b/09, 98a/04, 98a/05, 98a/07, 98a/09, 98a/11, 98a/11, 99a/08
[=48]
vebāl (Ar. *vebā*) Günah doğuracak ve insanı ahiret azabına sürükleyecek olan ağır sorumluluk.
v. 112a/01, 111a/11
[=2]
velīkīn (< Far. *velīkin*) Velakin, lakin, fakat, ama.
v. 98a/02, 98b/02
[=2]
veyā (Ar. *ve* + Far. *yā*) Ayrı olmakla birlikte aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden ikincisinin önüne getirilen söz, yahut.
v. 101a/07
[=1]
vér- Bk. **ber-** 6
v.-ipdür 103a/02
[=1]
köñül vér- 103a/02

[=1]
vīrān 1. Far. Yıkılmış, harap.
 v. 112a/07
 v. **bol-** 111a/08, 111b/06
 [=3]
 Y
ya Şaşkınlık, hayret ve tasdik bildirir.
 y. 101a/03, 99a/03, 99a/05
 y. **ki** 99a/01
 [=5]
yā Ar. Ey.
 y. 101a/05, 93b/01
 [=2]
yağın Arada az mesafe bulunan.
 y. 99a/08
 [=1]
yaḥşī Güzel, iyi. Krş. **yaḥşın**
 y. 111b/11, 93a/09, 93a/10, 93a/11,
 94b/03, 95a/04, 96b/04, 96b/10,
 96b/11, 99a/04
 y.+**larnīn** 93a/11
 [=11]
yaḥşın Bk. **Yaḥşī**
 y. 94b/09
 [=1]
yāl Far. Boyun, gerdan.
 y.+**īga** 108a/08, 109b/10, 99a/08
 [=3]
yalañ Çıplak, üryan.
 y. **ayaḳ** 97a/03
 y. **baş** 97a/03
 [=2]
yalkuz Yalnız, tek.
 y. 113b/06
 y. **mén** 113a/07, 95a/02
 y. **mu sén** 94b/10
 [=3]
yaman Kötü, fena.
 y. 104a/11, 107a/04, 109b/07, 93a/10
 y. **ādem** 93a/09
 y.+**dın** 93a/05
 y.+**ga** 93a/08
 y.+**m** 108b/01
 y. **işler** 101b/01
 y.+**lar** 101a/13
 y.+**larnīn** 106b/08
 y.+**nīn** 106b/02, 99a/05
 y. **tüş** 107b/07
 [=14]
yan 1. Taraf, cihet, yön.

y. 100b/03, 100b/03
 2. Yakın, civar.
 y.+**ındagi** 104a/02
 y.+**īnda** 109b/07
 3. Kat, nezd, huzur.
 y.+**īna** 104b/06
 4. Birlikte olma ifade eder.
 y.+**īmda** 113a/07
 [=6]
yana Yine, yeniden, tekrar; hatta, bile,
 ayrıca.
 y. 108a/11, 108b/08, 108b/10,
 109a/01, 109a/05, 110a/03,
 112a/10, 93b/08, 94b/01, 97b/09,
 98b/02, 98b/03
 [=12]
yap- Hazırlamak.
 y.-**!** 106b/07
 [=1]
yār Far. Dost, sevgili.
 y. 107b/11, 109a/11, 109b/02,
 113a/04
 y. **dép** 95a/01
 y.+**īn** 94b/10
 y.+**larga** 103a/02
 [=7]
yarağ Silah.
 y.+**nīn** (**yav yarağ**) 110b/04
 [=1]
yaraş- Yakışmak, yaraşmak.
 y.-**adur** 105a/02, 111b/03, 113b/10,
 114a/03, 114a/09
 y.-**ar** 114a/07
 y.-**īp** 114a/01, 114a/05
 [=8]
yaraşuḳ Hoşluk, güzellik.
 y.+**a** 110a/09
 y.+**a taḳ-** 92b/11
 [2]
yarkıra- Parlamak, ışıldamak.
 y.-**p** 92b/06, 113b/10
 y.-**ydur** 114b/04, 114b/06
 [=4]
yarkıraş- Parıldamak.
 y.-**īp** 114a/03
 [=1]
Yartı Bay Köroğlu'nun beylerinden
 biridir.
 y. 103b/11, 103b/11, 104a/04,
 105a/05, 105a/06, 108b/06

y. Ak-sakal 103b/09, 104a/03, 104a/05, 104a/07, 105a/04
y.+ğa 104a/02
 [=12]
yaruk Işık, aydınlık.
y.+a kıl- 93b/07
 [=1]
yaş I Doğuştan itibaren geçen ve yıl birimiyle ölçülen zaman.
y.+ında 92b/04
 [=1]
yaş II Genç, taze.
y. baladay 98a/10
 [=1]
yaş III Göz yaşı.
y. 107a/10, 112a/09, 98a/07, 98a/08
y.+ı 109a/06, 99a/08
y.+ı (köz yaşı) 108a/08, 111b/10
y.+ım 107a/07
y.+ıma 101a/13
y.+ın 113a/10
y.+ın (köz yaşı) 112a/05, 99a/02
y.+ıñ 110a/11
y.+lar 109b/09
y.+nı (köziñin yaşı) 97b/03
 [=16]
yaşa- Sağ olmak, ömür sürmek.
y.- ! 106a/04
 [=1]
uzak yaşa- uzun süre yaşamak.
 106a/04
 [=1]
yat- Uyumak.
y.-ğan 113b/08
y.-ıp 113a/02
y.-ıpdur 115b/02
 [=3]
yav Yay.
y. yarağ 110b/04
 [=1]
yav- (Yağmur vb.) Yağmak.
y.-sa 94a/09
 [=1]
yavçı Elçi, Düğüne ve ziyafete davet eden kimse.
y. eyle- 103a/07, 103a/09
y. kıl- 102b/09, 104b/08, 104b/10
 [=5]
yavlık Örtü, başörtüsü; mendil
y. 97a/09

[=1]
yayla- Düzeltmek. (?)
y.-dım 103a/06
 [=1]
ye- 1. Ağızda çiğneyerek yutmak.
y.-se 92b/05
 2. (Dert, düşünce, sıkıntı, merak vb.) İçin için üzüp durmak.
y.-megil 102a/08
 [=2]
ta'am ye- 92b/05
 [=1]
yegen Birine göre, kardeş, amca, hala, dayı veya teyzenin çocuğu.
y.+i 105a/06
 [=1]
yel Rüzgar.
y.+i 108b/11
 [=1]
yenge Kardeş, dayı veya amca karısı.
y.+si 92b/06
 [=1]
yer 1. Ayakla basılan, ayakların altında bulunan yüzey, zemin.
y. 103b/08
y.+din 103b/05
y.+ge 108a/01
y.+ni (kara yer) 103a/06
 2. Taraf, bölge.
y.+din 115b/09
y.+lerdin 102b/10, 104a/05
y.+lerni 94a/04
 3. Mahal, mekân, mevki.
y.+de (bir yer) 114a/08
y.+ler (bülend yer) 94a/09
y.+lerdin (her yer) 93a/03
 4. Yaşanılan, oturlan şehir.
y.+ge 110b/01
y.+lerniñ 93b/10
 5. Önem, değer.
y.+e koy- 112b/08
 6. Toprak.
y.+im 94a/03
y.+niñ 96a/09
 [=16]
yet- 1. Ulaşmak, erişmek, varmak. Krş.
yét-
y.-genime 97b/11
y.-gey 110a/07
y.-ip al- 116a/08

y.-ip 101b/07, 105a/09, 112b/04
y.-ip bar- 100b/10
y.-ipdür 105a/10, 109b/08, 109b/10
y.-ip érdi 109b/04
y.-üp 102a/03
 2. Kafi gelmek, gücü yetmek. Krş.
 yét 2.
y.-edi 101a/05 (?)
y.-edür 104b/02
y.-mey 114a/04
 [=15]
 ecel yet- 102a/03, 112b/04
 [=2]
 bara yet- 105a/10, 109b/04, 97b/11
 kéle yet- 109b/08, 109b/10
 [=5]
yetek Yedek.
 y.+inde 101b/08
 [=1]
yetmiş Altmış dokuzdan sonra, yetmiş
 birden önce gelen sayı.
 y. iki mertebe 98a/10
 [=1]
yét- Bk. **yet-** 1
 y.-medi 98b/07
 2. Bk. **yet** 2
 y.-mey (yéte'lmey) 104a/10
 y.-meytur (yéte'lmeytur) 104b/01
 [=4]
yığ- Toplamak, biriktirmek.
 y.-ar sén 95b/02
 y.-ar mén 95b/05
 y.-ip 105b/03
 [=3]
 māl yığ- 95b/02
 [=1]
yığın Topluluk, kalabalık.
 y.+da 103b/11
 y.+nñ 103b/09
 [=2]
yığla- Ağlamak, göz yaşı akıtmak.
 y.-! 115b/10
 y.-dñ 100a/06, 100a/14, 101a/08,
 99b/05
 y.-ğm 116a/11
 y.-p 109b/08, 109b/10, 111a/01,
 115a/11, 115b/08
 y.-y 110a/11, 110a/11
 y.-y yığlay 111b/05
 [=13]

yığlaş- Ağlaşmak, karşılıklı ağlamak.
 y.-ip 113a/09
 [=1]
yığlat- Ağlatmak.
 y.-ip 110a/10, 110b/10
 y.-tı 98b/10
 [=3]
yıgıl- Yığılmak, toplanmak.
 y.-ip 102b/06
 [=1]
yıkıl- Devrilmek, düşmek.
 y.-ğu dek 105b/04
 [=1]
yıl Dünyanın güneş çevresinde tam bir
 devir yapması için geçen zaman,
 sene.
 y. (neçe yıl) 105b/06
 [=1]
yırt- Yolmak, koparmak.
 y.-ip 109b/11
 [=1]
yıraq Uzak.
 y.+dan 99a/07
 [=1]
yiber- Göndermek.
 y.-ip 102b/01, 92b/09
 y.-me 104b/08, 104b/10, 105a/01
 y.-me ! 104b/07
 y.-señ 104b/07, 104b/10, 105a/01
 y.-ür 95a/08
 [=10]
yigirmi On dokuzdan sonra yirmi birden
 önceki sayı.
 y. beş 111b/11
 [=1]
yigit Yiğit, delikanlı, cesur.
 y. 113b/08, 95b/03, 95b/09, 96b/04
 y. (batur yigit) 93b/01
 y. (beg yigit) 93a/07
 y. (ér yigit) 93a/04
 y. (kırk yigit) 113a/11, 115b/01,
 115b/02, 98a/09, 98b/03, 98b/05,
 98b/06, 98b/08, 98b/10, 99a/01,
 99a/03, 99a/05
 y. birle (kırk yigit) 97b/11
 y.+ge 104b/02
 y.+ge (kırk yigit) 102a/06, 110b/09,
 97a/03, 97a/06, 98a/04
 y.+ler 101b/04
 y.+leri 99a/08

y.+ni (kırk yigit) 105b/02, 113a/08
y.+niñ (kırk yigit) 109b/05, 115a/10
 [=32]
yipek İpek kumaş.
y.+dür 93b/03
 [=1]
yok Bulunmayan, mevcut olmayan.
y. 100a/09, 102a/01, 108b/05, 96a/03
y. édi 95b/09
y.+tur 102a/10, 105b/09, 105b/10,
 113a/07, 114b/03
y. turur 112a/11, 113a/03
 [=12]
yol Bir yerden bir yere gitmek amacıyla
 içinden veya üzerinden geçilen
 yer, tarik, rah.
y. 111a/09, 111a/12, 115a/04
y. bol- 110a/02, 110a/04, 110a/06,
 110a/08, 110a/10, 110b/02,
 110b/05, 110b/08, 110b/11,
 111b/02, 111b/06
y.+da 99b/07, 99b/09
y.+idey 94a/06
y.+ğa 113b/04
y.+ığa 113b/01
y.+ıge 110b/03
y.+ımnan 95b/02
y.+ın 111a/01, 116b/01, 94a/06
y.+ıñ 111b/01
y.+ıña 110a/05
y.+larıge 115a/03
 [=27]
yolbars Kaplan.
y. day 114a/06
 [=1]
yoluq- Uğramak; karşılaşmak.
y.-sa 114a/02
y.-tı 106b/01
y.-tıñ 113a/05
 [=3]
Yomud Ersarı, Teke ve Sarıklarla
 birlikte Horasan Salurlarını
 oluşturan Türkmen kavimlerinden
 biri.
Y. éli (Teke Yomud éli) 97a/11
Y. éli dep 96a/09
 [=2]
yorga Yumuşak, rahvan yürüyüşlü (at).
y.+nı 108b/03
 [=1]

yulavçı Kurtarıcı.
y. 95b/02
 [=1]
yurt 1. Ülke, devlet; memleket
y. 116a/03, 96a/10
y. (yurdımda) 99b/07
y.+dın 114b/01
y.+ge 110b/07
y.+ı 101b/01,
y.+ıda 97b/03
y.+ım (ata yurtı) 115a/01, 97b/08
y.+ımda 97b/05
y.+ımğa 97b/07, 98a/06
y.+ımızka 111a/07
y.+ımnıñ 111a/09, 111a/12
y. sür- 104b/02
 2. Halk
y. 97a/05, 102a/10
y.+ım 107a/06, 109a/11
y.+ı 112b/05, 112b/08
y.+ı (Çembil yurtı) 109a/03
y.+ı bilen 109b/03
y.+nıñ 116a/01
 [=25]
yut- Sesini çıkarmayıp susmak, sessizce
 katlanmak.
y.-ar mén 111b/07
 [=1]
қан yut- 111b/07
 [=1]
yügen Gem, dizgin.
y. 113b/10, 114a/01
 [=2]
yügrük Koşan (at).
y. édiñ 115b/09
 [=1]
yügür- Koşmak.
y.-üp 100b/02
 [=1]
yür- Hareket etmek, ilerlemek, yürümek.
 Krş. **yüre-, yürü-**
y.-er mén 107a/02
y.-gen 108b/08, 109a/01, 109a/03,
 96a/09
y.-mesün 93a/06
 [=6]
yüre- Bk. **yür-**
y.-r érdi 103b/10
 [=1]

yürek İnsanın bütün duygularının kaynağı ve manevi varlığının merkezi, gönül.
y. 98b/09
y. **bağrı ézil-** 107a/07, 108a/08
y. **bağrı örten-** 115b/04
y. **bağrı téldir-** 104b/09
y. **bile** 110b/09
y. **birle** 111b/01
y. **+de** 101b/06
y. **+din** 108b/11
y. **+im (yüregim)** 108b/01
y. **+imde (yüregimde)** 105b/09
y. **+ime (yüregime)** 101b/11, 102a/03
y. **+ime (yüregime)** 113a/01
y. **+imni (yüregimni)** 101b/02
[=15]
yürü- Bk. **yür-**
y. **-p érdiler** 109b/06
[=1]
yüz I Çehre, surat, sima.
y. **+i** 92b/05
y. **+imni** 104b/11
y. **+in** 109b/11
y. **+iñe** 104b/11, 95a/11
y. **+iñe (ak yüz)** 111b/03
y. **+iñizge** 106a/10
y. **+üm** 96b/10
y. **+ümde (ak yüz)** 101a/11
y. **+ümni** 102b/11, 104a/07
y. **+üñ** 110a/07
[=11]
yüz II Doksan dokuzdan sonra, yüz birden önce gelen sayı.
y. 104b/07, 97a/09
y. **elvān** 92b/11
[=3]

Z

zād Bk. **zāt**
z. 95a/08
[=1]
zağ Far. Kargaya benzeyen, kara renkli bir kuş.
z. **+lar** 108b/07
[=1]
za‘ife Ar. Güçsüz, za‘if kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı manadaki müennes şekli.
z. 98a/11
[=1]

zālīm Ar. Zulüm ve haksızlık yapan; merhametsiz (kimse).
z. 104b/10
z. **+ni** 102a/02
[=2]
zamān Ar. Süre, dönem.
z. 105b/06, 107b/04
z. **+da (her zamān)** 98a/07
z. **+ı** 97a/05
z. **+ımda** 101a/09
z. **+lar** 107b/04
[=6]
zār Far. Ağlama, inleme.
z. **+ı** 111a/10
z. **zār** 113a/03
z. **zār yığla-** İnleye inleye ağlamak. 115a/11, 115b/08
[=4]
zāt Bk. **zāt**
z. **+ın** 94b/04
[=1]
zāt Saygıdeğer kimse. Krş. **zād, zāt**
z. **+ımnı** 103b/01
[=1]
zemistān Far. Kış mevsimi
z. 116a/06
z. **+ım** 108b/09
[=2]
zer Far. Altın.
z. 109a/10, 93a/11
z. **ber-** 95a/05
z. **+din** 114a/05
z. **+imni** 103b/03
z. **kākül** 103a/02
[=6]
zerli Altından olan.
z. **cığa** 94a/12
[=1]
zer-bāb Far. Altından yapılmış olan.
z. 114a/10
z. **mavut** 114b/05
[=2]
zer-ger Far. Kuyumcu.
z. 93a/11
[=1]
zerre Ar. Hiç mi hiç.
z. 102a/10, 113a/03
[=2]
zerrīn Far. Altından yapılmış olan, altın renginde olan.

z. kemer 105a/02

[=1]

Zerrīn Bāl Avaz'ın koluna aldığı kuşun adı.

z. 101a/11, 111b/03

[=2]

zīrā Far. Çünkü, şundan dolayı.

z. ki 103b/06

[=1]

ziyāde Ar. Daha çok.

z. 112b/03, 98b/02

[=2]

zorlık Bk. **zorlık**

z. kıl- 105a/02

[=1]

zorlık Güçlük, zorluk. Krş. **zorlık**

z.+ımı 104b/09

[=1]

KAYNAKLAR

- Akalın, Mehmet, “Ahmedî’nin Dili”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten* (1989), s. 9-153.
- Akalın, Şükrü Halûk vd., *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara 2011.
- Argunşah, Mustafa, *Çağatay Türkçesi*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2014.
- Atalay, Besim, *Abuşka Lugatı veya Çağatay Sözlüğü*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1970.
- Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yay., İstanbul 2011.
- Boratav, Pertev Naili, *Köroğlu Destanı*, Evkaf Matbaası, İstanbul 1931.
- Caferoğlu, Ahmet, *Türk Dili Tarihi II*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1974.
- _____, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1993.
- Clauson, Sir Gerard, *Sanglax, A Persian Guide to the Turkish Language, by Muhammed Mahdi Xan, Facsimile Text, with an Introduction and Indices*, London 1960.
- _____, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford University Press, Oxford 1972.
- Courteille, A. P., *Dictionnaire Turk-Oriental*, Amsterdam 1972.
- “Destan”, *TDEA*, C. 2, s. 263-271.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2010.
- Dilçin, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013.
- Ekici, Mehmet, *Türk Dünyasında Köroğlu (İlk Kol) -İnceleme ve Metinler-*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.
- Eraslan, Kemal, “Çağatay Edebiyatı”, *DİA*, C. 8, s. 168-176.
- Ercilasun, Ahmet Bican, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2013.
- _____, *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.
- Eren, Hasan, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara 1999.
- Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım, İstanbul 2009.

- Fedakar, Selami, “Özbekistan’da Destan Çalışmalarının Tarihçesi” *Millî Folklor*, S. 62 (2004), s. 67-79.
- Gabain, A. Von, *Eski Türkçenin Grameri*, (çev. Mehmet Akalın), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1988.
- Garriyev, B. A., *Türk Dünyasında Köroğlu Anlatmaları*, (çev. Fikret Türkmen, Muvaffak Duranlı, Feyzullah Rahmankul), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- Hacıeminoğlu, Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*, (hızl. Vahit Türk), Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2015.
- Hüseyin Kâzım Kadri, *Büyük Türk Lûgati*, 4 cilt, İstanbul Devlet Matbaası, 1928-43.
- Kaçalin, Mustafa, *Nevayi’nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.
- Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî’t-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*, (hızl. Ahmet Bican Ercilasun-Ziyat Akkoyunlu), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015.
- Korkmaz, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri – Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.
- Memmedbağıroğlu, Ali, “Koroğlu Destanına Ait Elyazma Nüshaları”, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Folklor Enstitüsü KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesi “Ortak Türk Geçmişinden Ortak Türk Geleceğine” VI. Uluslararası folklor konferansının materyalleri, Bakü 2010, s. 156-160.
- Necip, Emir Necipoviç, *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Çev. İklil Kurban, TDK, Ankara 2014.
- Oğuz, M. Öcal, “Destan Tanımı ve Eski Türk Destanları”, *Millî Folklor*, S. 62 (2004), s. 5-7.
- Redhouse, J. W., *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2005.
- Steingass, F., *Persian-English Dictionary*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2005.
- Sümer, Faruk, Nurettin Albayrak, “Koroğlu”, *DİA*, C. 26, s. 268-270.
- Şahin, Hatice, *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2015.
- Şen, Mesut, *Türk Dilinin Dünü ve Bugünü*, Post Yayın, İstanbul 2016.
- Şeyh Süleyman Efendi-yi Buhari, *Lugat-ı Çağatay ve Türkî-i Osmanî*, İstanbul 1298.
- Tekin, Talat vd., *Türkmençe-Türkçe Sözlük*, Simurg Yayınları, Ankara 1995.
- Topaloğlu, Ahmet, İlhan Ayverdi, *Kubbealtı Lugati Türkçe Sözlük*, Kubbealtı

- Yayınları, İstanbul 2007.
- Toparlı, Recep, Hanıfı Vural, Recep Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014.
- Türkmen, Fikret, “Köroğlu’nun Özbek ve Ermeni Varyantları”, Köroğlu Semineri Bildirileri, Ankara 1983, s. 83-90.
- Ünlü, Suat, *Doğu ve Batı Türkçesi Kur’an Tercümeleri Sözlüğü*, Eğitim Kitabevi, Konya 2012.
- Yetiş, Kâzım, “Destan”, *DİA*, C. 9, s. 202-205.
- Yıldırım, Dursun, “Köroğlu Destanı’nın Orta-Asya Rivayetleri”, Köroğlu Semineri Bildirileri, Ankara 1983, s. 103-114.
- Yudahin, K. K., *Kırgız Sözlüğü*, (çev. Abdullah Taymas), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.